

Poy Ta ki Maji la Jəju ki Luki ndangi

Ta ki do Poy Ta ti ki Maji la Jəju ki Luki ndangi

Poy Ta ki Maji la Jəju ki Luki ndangi e ki kare dan Poy ta je ti ki Maji ki ndangi so, adi e Matiye, Marki, Luki ki Ja. Ningə kae ti wa ki j-o-n me makitibi ti la Matiye ka kin ə, ta je ngay ki Luki əl, toi me Poy Ta ti ki Maji la Jəju ki Marki ndangi noo to. J-a j-ingə:

Ja Batisi ki tee ilə mbe tə dəw ki nje ra rəbi no Jəju ti (3.1-20);

Batəm la Jəju ki na ki Su na-e (3.21-4.13);

Kilə je ki Jəju ra-de ki taga ta kəm dije ti donangi Galile ti, adi e kilə mbe Poy Ta ki Maji, ki kaji nje moy je (4.14-9.50);

Jəju osi do rəbi ti, i Galile aw Jorijaləm ti (9.51-19.28). Nə ne kare, Luki tee ki ngan ta je ki rangi ngay ki Marki əl al, tə kuji ta ki do dingəm ti ki Samari ki nje me-maji, kuji ta ki do nje ne kingə ti ki mbə, kuji ta ki do ngon ti ki nje koo maji rəne ki tae ti ə təl re kin, taa ngan ta je ki rangi ngay tə ta kaw Jəju be la Marti əi ki Mari kin je.

Ne je ki Jəju ra-de Jorijaləm ti (19.29-21.38), ki awi biti təli tade do ko je ti ki inge, ki do koye ti (22-23).

Luki təl ta makitibi ləne ki ra nay Paki (24), ningə lo kin ti, əl ta ki do Jəju ti ki, go tee lo koy ti, ingə nje ndo je joo do rəbi ti ki kaw Emawusi nim, əl ta ki do kawə dərə ti nim.

Nɛ ki me makitibi ti lɛ Luki ki to dangi ki ya Marki, e ta ki Luki ɛl dɔ kɛte ndɛy be, ɛ ɛl-n ta lɛ dɛw ki makitibi kin sɔbi dɛe nim, gin nɛ ki ndangi-n makitibi kin nim tɔ (1.1-4). Go ngon ta ti kin, Luki ilɛ ngirɛ ndangi Poy Ta ki Maji lɛ Jɛju kin ki kɔr gin nɛ je ki rai nɛ dɔkagilo koji Jɛju ti ɛi ki Jɛ Batisi (1-2). Lo kin ti ɛ j-a j-ingɛ ta ki malayka ɛl ki Mari nim, ta ki dɔ koji Jɛ batisi ti nim, ta ki dɔ njɛ kul da je ti ki awi oi Jɛju, taa j-a j-ingɛ pa lɛ Mari ki osi nim, lɛ Jakari nim, lɛ Simɛyɔ nim tɔ. Lo kilɛ ngirɛ ta ti kin ɔy ɔa, Luki ɛl nga dan ta lɛne ki ma naje kin ki taga ngata: adi e ngirɛ Jɛju ki j rɔ Luwɛ ti nim, kee gin koji ti ki rɔjeti lɛ Isirayɛl je nim, kire ki re mbata lɛ gin dije pɛti ki dɔnangi ti ne kin nim tɔ. Lo kin ti, Luki tɔji ndigi ki Luwɛ ndigi dije ki madide je ooi tode al (njɛ dɔ sɔl, ki njɛ ki dije ɔsi-de ngɛrɛngi, ki dɛne je, ki njɛ ndoo je, ki mba je) nim, tɔji rɛnɛl ki bo ki njiyɛ naa ti Poy Ta ki Maji nim tɔ.

Dan Poy Ta je ti ki Maji ki sɔ, Luki ɛ ta girɛki lie ki ndangi-n makitibi kin to ay njay ngay. Luki dangi makitibi kin adi dije ki ɛi girɛki je ki gɛri nɛ madi ngay dɔ nɛ jibɛl ɔe ti lɛ Isirayɛl je al, adi ɔr gin ta lɛne njɔti njɔti kadi nɛ madi to mba rɔde ti al. Ki rɔ dije ti ki ɔone kin ɔa, Luki ɛ e Poy Ta ki Maji ki dɛw tidɛ ɔa gɛr maji ngay nim, a ingɛ kadi Jɛju e NJe kaji dije pɛti nim tɔ.

Kilɛ ngirɛ ta

¹ Tɛwopɛl, dije ngay adi rɔde, ndangi nɛ je ki rai nɛ danje ti ne kin ki goe goe✧.

✧ 1:1 Knjk 1.1

² NDangi tãki, njé ki ooi ne je kin ki kãnde ãli-je. Ooi ki kãnde lo kilã ngire ti nu, ã tãli njé kilã mbe Poy Ta ki Maji læ Luwã.

³ Be ã, mi ka, m-sangi gin ne je pãti ki rai ne kin, lo kilã ngire ti nu kãre kãre kadi m-o. Ningã go sange ti ki m-sangi, m-o maji ngay kadi, m-ndangi me makitibi ti ki goe goe madi jã ki bo Tãwopil.

⁴ Lo kin ti, a gãr kadi ne ndo je ki ingã-de e ne ndo ki rãjeti.

Ta koji Jã Batisi

⁵ Dãkagilo ti ki *Erodi e-n ngar ki Jude ti, dingãm kare isi nõ tãe nã Jakari. Jakari e ki kare me buti ti læ nje kijã ne mãsi kadi-kare ki bari-e Abiya. Tã nee nã Elijabãti. E ngon dãne ki gin koji ti læ *Arõ.

⁶ Jakari ãi ki Elijabãti joo pu ãi dije ki dana ta kãm Luwã ti. Tãli rãde maji ngay go ndu-kun je ti ki go rãbi je ti læ Bãbe pãti.

⁷ Nã ingãi ngon al, tadõ Elijabãti e kuji. Ningã e dãkagilo ki, ãi joo pu, bugãi ngata.

⁸ NDõ kare Jakari isi ra kilã kijã mãsi kadi-kare ta kãm Luwã ti, tadõ e ndõ ra kilã læ buti lie.

⁹ Ningã, ki go rae ti læ njé kijã ne mãsi kadi-kare je, kir osi dõ Jakari ti kadi ur me kãy ti læ Luwã. Ur kãy kadi buki nduji kagi ki ãti mbj poro✧.

¹⁰ Lokã Jakari a buki nduji kagi ki ãti mbj poro kin, kosi dije ngay ai taga ne a ãli ta ki Luwã.

¹¹ Loe ti nõõ, malayka læ Bãbe tẽẽ hõy ki rã Jakari ti, a ki dõ ji kõ lo buki nduji kagi ti be.

¹² Lokã Jakari oo malayka ka kin ningã, ndile tẽẽ ay nay sar, bãl tãl-e.

✧ 1:9 Tẽẽ ki taga 30.7-8

13 Nə Malayka əl-e ə nə: «İbəl al Jakari, tado Luwə oo do ndu ta ki əl sie. Nei Elijabəti a oji ngon adi, a ində təe nə Ja.

14 A e ne rənəl ləi ki bo ngay, taa dije ngay a rai rənəl do kəje ti tə.

15 Tado a e dəw ki bo ta kəm Bəbe ti. A ay kasi nju al nim, a ay ndəgi kasi je ki əm ɔde al nim tə. Loki to me kone ti bəy, NDil Luwə a rose.

16 A təl ki ngan *Isirayəl je ngay re səde rə Bəbe Luwə ti ləde.

17 A njiyə ta kəm Bəbe ti ki NDil nim, ki təgi lə nje kəl ta ki ta Luwə ti, Eli nim tə. A njiyə ki NDil nim ki təgi nim mba kadi ilə noji ngan je ki bawde je naa ti. Taa kadi njé do ngə je təli njé kaw ki hal lə dije ki dana, mba kadi dije indəi do rəde dana mbata lə Bəbe.»

18 Jakari dəji malayka ə nə: «Ki go rəbi ki ban ə m-a m-gər-n kadi e ta ki rəjeti ə? Tado mi ki dəm m-biğə, taa nem ka bəle al do lo tə ngata.»

19 Ba malayka təl əl-e ə nə: «Mi Gabiriyəl, ki nje ra kilə ta kəm Luwə ti. Luwə ilə-m kadi m-əli ta, m-ilə Poy Ta ki Maji kin mbi ti.

20 O maji, a təl mbiki, adi a asi kəl ta madi al, biti kadi ndə ki ne je ki m-əli tae kin rai ne bəy taa. A e be, tado adi meidə ta je ti ki m-əli kin al. Ne je kin a rai ne dəkagiloe ti ki Luwə oji.»

21 Me lo kin ti, kosi je toi ta ngəm ta Jakari ti, ta ndəji-de, tado Jakari un dəkagilo ngay me kəy ti lə Luwə.

22 Loki ində lo tē ki taga ki rə kosi je ti ningə, asi kadi əl-de ta al. Loki əl-de ta al, gəri kadi oo ne me ndil ti me kəy ti lə Luwə. Jakari əl-de ta ki jine par, ə isi ki mbiki ti.

23 Loki təl ta kilə ningə, təl aw me kəy ti ləne.

24 Ba ngay al go ti, nee Elijabəti j̄ səm. Elijabəti bəyɔ rəne kəy, adi dəw oo-e al, asi nay mi, ə əl ə nə:

25 «Oi maji ki Bəbe ra səm kin. Bəbe ində kəmne gom ti, ər rəsəl dəm ti dan dije ti.»

Ta koji Jəju Kirisi

26 Me nay ti ki kə mehe, Luwə ilə malayka Gabiriyəl me be bo ti ki təe nə Najarəti, dənangi ti ki Galile.

27 He rə ngon mandi ti madi ki gər ngaw al bəy, ki dīgəm kare ki təe nə Jisəpi, ki gin koji ti lə *Dabidi uwə dəe. Tə ngon mandi ka kin nə Mari.

28 Malayka ur kəy go Mari ti əl-e ə nə: «M-uwə jii Mari, j̄ ki ingə me-maji ta kəm Luwə ti, Bəbe e naa ti səi.»

29 Ta kin əti Mari bəl, adi dəji rəne ta ə nə se gin kuwə ji kin e ri wa?

30 Malayka əl-e ə nə: «təbəl al Mari, tadə ingə maji ta kəm Luwə ti.

31 A j̄ səm, a oji ngon ki dīgəm, a ində təe nə Jəju.

32 A e ki bo, a bari-e NGon lə nje ke də ne je ti pəti. Ningə, Bəbe Luwə a ade kimbər ngar lə kae Dabidi.

33 A ɔ be də gin koji ti lə *Jakobi biti ki nɔ ti. Ningə kəbe lie a ində ngangine al tə.»

34 Mari əl malayka ə nə: «Go rəbi ki ban ə ne je kin a rai ne ə? Tadə m-gər ngaw al bəy.»

35 Malayka əl-e ə nə: «NDil Luwə a re dəi ti, Luwə ki e də ne je ti pəti a buki təgine dəi ti. E mbata kin ə, ngon ki a oje j̄ rə Luwə ti, a bari-e NGon Luwə.

36 O noji Elijabəti ki biğə wa kin ka j̄ səm tə. E ki dije bari-e kuji ka ə yə j̄ səm ra nay mehe kin.

37 J̄ səm tadə ne ki dum Luwə goto.»

38 Mari ə nə: «Mi bəə lə Bəbe, maji kadi Luwə ra səm təkı tēē-n tai ti.» Loe ti kin, malayka iyə Mari ə ətı aw.

Mari aw mba də Eljabəti ti

39 Me ndə je ti ki go ti, Mari i taa, aw law law ki dənangi ki mbal je əi ti, me be ti ki Jude.

40 Aw ur me kəy ti lə Jakari, uwə ji Eljabəti.

41 Lokı Eljabəti oo ndu Mari ningə, NGon ki mee ti ədi rəne ndur kuti kuti. Ningə NDil Luwə rose tə.

42 Lo kin ti, Eljabəti un ndune ki taa, əl Mari ə nə: «Luwə adi maji uri dan dəne je ti pəti. Ningə NGon ki to mei ti ka maji ur-e tə.

43 Ra ban ə mi kin par, Luwə buki-m ti kədi be bitı, adi kə Bam re me kəy ti ləm ə?

44 Lokı m-o ndui ki uwə-n jim, ngon ki mem ti ədi rəne ndur ki rənəl.

45 I nje maji-kur, tadə adi mei kadi ne je ki Bəbe əli tae a təli tade.»

Pa lə Mari

46 Be ə Mari ə nə:

«NGə mem osı pa ilə təji də Bəbe ti.

47 NDilm ra rənəl də Luwə ti ki nje kaji-m.

48 Tadə Luwə təl kəmne oo-n bəə ləne ki dəne ki asi ne madi al.

E be ə, kaw ki kəte noo,

Dije pəti a bari-mi nje maji-kur ki də lo je ki dangi dangi.

49 MBata Luwə ki nje təgi pəti,

Ra ne je ki əti bəl bəl mbata ti ləm.

Maji kadi təe e ki kay njay.

50 Ningə, kadi me-maji lie to ki də bəl je də bəl je də dije ti ki njə bəl NDile.

51 Luwə əji təgine pəti ki taga,

NJé ki ngamede rosi ki kɔ̄ji rɔ̄,

Luwə tɪndə-de sane-de.

⁵² Sur njé tɔ̄gi je tɪlə-de dɔ̄ kimbər ngar je tɪ ləde,

Nɪngə njé dɔ̄ səl, un dɔ̄de ki taa tɔ̄.

⁵³ Adɪ nɛ̄ kɪngə rosi ji njé ndoo je,

Ə tuwə njé nɛ̄ je jide kare adɪ awi.

⁵⁴ Ɔsi sil *Isirayəl ki bəə kilə lie,

Adɪ mee ole dɔ̄ me-majɪ tɪ ki mbata dije lie.

⁵⁵ Me ole dɔ̄ tɪ təkɪ un-n mɪndɪne adɪ kaje je kəte nu.

Un adɪ Abɪrakam ki gɪn kɔ̄ji lie ba pətɪ ki nɔ̄ tɪ.»

⁵⁶ Mari isi ki Elijabətɪ asi nay mɪtə, nɪngə təl aw bɛ.

Kōji J̄a Batɪsi

⁵⁷ Dɔ̄kagilo kɔ̄ji ngon lə Elijabətɪ asi, ə ōji ngon ki dɪngəm.

⁵⁸ NJé gədi kəy je lie ki noje je ooi poy majɪ ki Luwə ra sie adɪ rai sie rənəl.

⁵⁹ Lokɪ ndɔ̄ ki kɔ̄ jijoo go kɔ̄ji ngon tɪ asi nɪngə, rai kadɪ ijəi mətɛ*. Dɪje ndɪgi kadɪ n-bari-e ki tɔ̄ bawe ki Jakari.

⁶⁰ Nə kɔ̄e əl-de ə nə: «Jagɪ, a bari-e nə J̄a.»

⁶¹ Ə dije əli Elijabətɪ əi nə: «Dəw ki gɪn kɔ̄ji tɪ ləi ki tɔ̄e to be goto.»

⁶² Lo kɪn tɪ, dəji bawe ta ki jide əi nə se ge kadɪ n-bari ngon ka kɪn nə n̄a wa?

⁶³ Jakari dəji adɪ rəi ki ba ndangɪ nɛ̄ adɪ-e, nɪngə ndangɪ nɛ̄ tɪ: «Tɔ̄e e J̄a.» Lo kɪn tɪ, ta ndɔ̄ji dije pətɪ.

⁶⁴ Loe tɪ nɔ̄ɔ̄, ta Jakari tɛ̄ɛ, ndone tutɪ adɪ əl ta ilə-n tɔ̄ji dɔ̄ Luwə tɪ.

⁶⁵ Nɛ̄ kɪn ra bəl dije pətɪ ki me bɛ je tɪ ki dɔ̄ lo tɪ ki nɔ̄ɔ̄, taa go nangɪ mbal je tɪ ki Juda pətɪ, dije əli tae ki lo lo.

---

* **1:59** Ləbətiki 12.3

⁶⁶ Dije pəti ki ooi poy ta kin ngəmi mede ti, ə əli əi nə: «NGon kin a təl ri ə?» Təki rəjeti, ji Bəbe e dəe ti.

Pa lə Jakari

⁶⁷ NDil rosi Jakari ki baw ngon, adi əl ta ki ta Luwə ti ə nə:

⁶⁸ Təji ki də Bəbe ti, ki Luwə lə *Isirayəl, MBata re oo dije ləne, taa-de ilə-de taa.

⁶⁹ E ə tēē ki NJe kaji ki NJe təgi gin koji ti lə *Dabidi adi-je.

⁷⁰ Tēē sie təkilə-n mbeē ki ta njé kəl ta je ki tae ti ki ayi njay, dəkagilo ti ki mari nu.

⁷¹ NJe kaji ki a taa-je ji njé bə je ti ləje ki njé koo kəmje je al pəti.

⁷² E be ə, Luwə təji-n me-maji ləne ki rə kaje je ti, Nim taa, me ole də kilə mindi ti ki ay njay nim tə.

⁷³ Kilə-mindi ki go minde ti ki un adi ka je *Abirakam.

⁷⁴ Kun mindi ki a ra kadi ji ra kilə bəə lie ki kanji bəl, Lok i a taa-je ji njé bə je ti ləje.

⁷⁵ Kadi ji njiyə ta kəme ti, me kay njay ti nim, me ka dana ti nim,

Dəkagilo pəti ki je-n ki dəje taa.

⁷⁶ I ngonm, a bari-ni nje kəl ta ki ta Luwə ti ki e də ne je ti pəti,

MBata a njiyə nə Bəbe ti kadi ira rəbi lie.

⁷⁷ Lo kin ti, dije lie a gəri kaji ki aji-de ki go rəbi kiyə go majal je ti ləde kə.

⁷⁸ Luwə e nje me-maji.

Ki takul me-maji ki koo kəm-to-ndoo lie ə,

Kunji ki dərə ti unji-n dəje ti tə kadi be.

⁷⁹ Kunji kin unji də dije ti ki isi me til ti nim,

Me ndil koy ti nim,

MBa kadi ndar-je ta rabi, aw saje do rabi kisi-maje ti.

⁸⁰ NGon ka kin tugi, tal daw ki mbuji me ndil ti. Ra be dilə mbo ti, biti ndo ki tee-n taga ta kam Isirayal ti.

2

Koji Jaju

(Mt 1.18-25)

¹ Dokagiloe ti kin, nje kobe ki bo Sajar Ogusiti un ndune kadi rai kar dije ki donangi ti pəti me makitibi ti.

² Kinda to ki dsay kin e dokagilo ti ki Kiriniwusi e-n nje kobe donangi ti ki Siri.

³ Dije pəti awi kadi ndangi tade, Na na ka aw be koji-ne ti.

⁴ E be ə, Jisəpi ka j be bo Najarəti ti, donangi Galile ti, isi aw be bo ti la *Dabidi, ki bari-e Bətiləhəm, donangi Jude ti. MBata Jisəpi e daw ki gin koji ti la Dabidi.

⁵ Awi kadi indai tade naa ti ki Mari ki nje nongilə, ki a ki səm.

⁶ Loki ai Bətiləhəm ti noo bay ningə, ndo koji ngon la Mari asi.

⁷ Mari oji ngonne ki dsay tə ngon ki dingəm. Bir ngon ka kin ki kibi, ile me ne ngəm ne kuso ti la da je, tado lo ki kadi adi-de toi ti goto me kay to mba je ti.

Nje kul da je

⁸ Nje kul da je ai me mu ti, do lo ti ki noo, indai bi taa isi ngəmi da je lade kondə.

⁹ Ningə yə ooi malayka la Babe tee hay ki rəde ti. Toba la Babe unji gugi dade, adi bal tal-de.

10 Nə malayka əl-de ə nə: «təli al, mbata m-re ki Poy Ta ki Maji kadi madi səsi. Poy Ta ki Maji kin a e ne rənəl ki bo ngay mbata ti lə dije pəti ki dənangi ti ne.

11 E 6one ə oji nje kaji me 6e ti lə *Dabidi adi səsi. Nje kaji ki e Kirisi, Babe.

12 Ningə ne ki a igəri-e-n ə to kin: A ingəi ngon ki kasi ki 6iri-e ki kibi, ə iləi-e me ne ngəm ne kuso ti lə da je.»

13 Ta naa ti noo, kosi njé rə je ki dərə ti, tēi, indəi rəde naa ti ki malayka ki kare ka kin, ningə osi pa təji Luwə əi nə:

14 «Tə6a e ki də Luwə ti ki nje kisi dərə ti taa nu. Taa, kisi maji ki də dənangi ti, ki rə dije ti ki Luwə ndigi-de tə.»

15 Loki malayka je iyəi-de ə təli awi dərə ti gogi, njé ngəm da je əli-naa dande ti əi nə: «Adi j-awi biti ki Bətiləhəm ti j-oi ne ki ra ne ə Babe tē ki dəe adi-je kin.»

16 I taai kalangi awi ningə yə, ingəi Mari əi ki Jisəpi, naa ti ki ngon ki kasi ki iləi-e me ne ngəm ne kuso ti lə da je.

17 Loki ooi ngon ki kasi ka kin ningə, go ti 6ri gin ne je ki əli-de 6i də ngon ki kasi kin.

18 Dije pəti ki ooi ta ki njé ngəm da je 6ri goe, əti-de 6əl.

19 Mari ngəm ne je kin pəti mene ti, mər ta də ti ki goe goe.

20 Njé ngəm da je təli gogi ki pa, ki kilə təji də Luwə ti tade ti. MBata Luwə adi-de ooi ne je ki mbide je, ki kəmde je. Ningə ne je ka kin rai ne ki go rəbe ə wa ki malayka ilə-n-de mbeə ka kin tə.

Kəji Jəju me kəy kaw-naa ti

21 Loka ndo ki ko jijoo go koji ngon ti asi, ijai mote✧, ninga indai tae na Jaju. E to ki malayka al-de, loki koe a ki same al bay, kadi ta bari-e-n.

22 Ninga, loki ndo ki e ndo kay ro ki go ndu-kun ti la *Moji asi✧, Jisapi ai ki Mari awi ki ngon ka kin Jorijalam ti kadi toji-e Babe,

23 ki go ndange ti ki ndangi me ndu-kun ti la Babe ai na: «NGan dar je ki dingam pati a ai ki kindaji dode ti mbata la Babe✧.»

24 Nim taa, rai kadi adi da karmasi je joo a se ngan da dum je joo kadi-kare ti, ki go ndange ti ki ndangi me ndu-kun ti la Babe✧.

Pa la Simayo

25 Dingam kare e Jorijalam ti noo tae na Simayo. E daw ki dana taa e daw ki nje ra go ndigi ti la Luwa to. Isi ngina ta nje kaji *Isirayal mari nu ba. Ninga NDil Luwa e dae ti to.

26 NDil Luwa al-e kate ade gar taki n-a n-oy al biti kadi n-oo Kirisi ki Babe kate ki kame bay taa n-a n-oy.

27 NDil ase kadi aw gin kay ti la Luwa, ninga taki nje koji Jaju awi sie gin kay ti kadi rai ki go ndu-kun ti la Babe,

28 Simayo taa Jaju jine ti, ninga ila toji do Luwa a na:

29 «Basine, Babe, iyə baə lai ade aw maje, ki go ta ti lai ngata,

30 MBata ka kamm oo nje kaji dije ngata.

31 Kaji ki inda dae dana ta kam kosi je ti pati.

32 E kunjai ki kadi unji do gin dije ti pati, taa a e toji ki do dije ti lai, Isirayal to.»

✧ 2:21 Ləbətiki 12.3 ✧ 2:22 Ləbətiki 12.6 ✧ 2:23 Teç ki taga 13.2, 12 ✧ 2:24 Ləbətiki 12.8

³³ Ta ki Siməyo əl də Jəju ti əti kəe je ki bawe je bəl.

³⁴ Siməyo tər ndune dədə ti, ningə əl Mari ə nə: «Maji kadi igər maji, ngon ki oje kin a e rəbi kosi nim rəbi ki taa nim lə dije ngay dənangi Isirayəl ti. Taa, re tə nē ki nje re ki ta kasi-naa al tə.

³⁵ A adi gir ta ki ngame dije ti ngay, gine a tē taga. Ningə rəi j wa ti, kiyə rə a gangi ndili dana tə.»

An ra oyo Luwə mbata Jəju

³⁶ Dəne kare ki nje kəl ta ki ta Luwə ti isi noo, təe nə An. E ngon lə Panuwəl, gin koji ti lə Ajər. Loki taa dingəm mandine ti, isi sie asi bal siri ba par ə ngawe oy. Ningə ki basine kin, An təgi ngay ngata.

³⁷ Bale e də jijoo gide e sə. Nje ngaw koy kin e me kəy ti lə Luwə ki dəkagilo je pəti. Kondə ki kada e me kəy ti lə Luwə, əl sie ta, əgi rəne nē kuso.

³⁸ E be ə, dəkagiloe ti kin, e ka tē noo re tə. Osi pa ilə-n toji də Luwə ti, taa əl ta ki də ngon ti kin dije pəti ki isi nginəi kadi Luwə taa Jorijaləm ji njé bə je ti tə.

³⁹ Loki njé koji Jəju je rai nē je pəti ki go ndu Bəbe ti ningə, təli awi Galile me be bo ti ləde ki Najarəti ti gogi.

⁴⁰ Ningə, ngon ka kin təgi, aw ki singəne. Rosi ki tər, ta me-maji lə Luwə e sie naa ti tə.

Jəju e me kəy ti lə Luwə loki bale e dəgi gide e joo

⁴¹ Də bal je pəti, njé koji Jəju awi lo ra nay ti ki bari-e nay paki.

⁴² Loki Jəju ra bal dəgi gide e joo ningə, awi ki njé koji-ne je lo ra nay ti təkisi rai kəte kəte go kuji rae ti✧.

✧ **2:42** Tē ki taga 12.1-27; Dətərənom 16.1-8

⁴³ Ningə, loki ndo ra nay tigə ba, njé koji Jəju je isi təli gogi, nə Jəju nay gogi Jorijaləm ti, ki kanji kadi njé koje je gəri go.

⁴⁴ Njé koji Jəju je ooi nə Jəju nay nja madide je ti ki uni səde rəbi, adi njiyəi ndo kare bəy taa iləi ngirə sange dan nojide je ti ki madide je.

⁴⁵ Sangi-e, nə sangi-e pi ingəi-e al. Loki ingəi-e al, təli tui dəde awi Jorijaləm ti gogi sange ti.

⁴⁶ Sangi-e bitəi ndo ki kə mitə ningə yə, ingəi-e, isi gin kəy ti lə Luwə dan njé ndo ndu-kun je. Isi dande ti, isi ur mbine oo-n ta je ki isi əli tə, dəji-n-de ta tə.

⁴⁷ Dije pəti ki ooi ta kəl Jəju kin, ne gər lie, ki ta ki tur lie, əti-de bəl ngay.

⁴⁸ Loki njé koje je ooi-e, əti-de bəl ngay, adi kə əl-e ə nə: «NGonm, ra ban ə ira səje ne be ə? O je ki bawi, j-a ta sangi ti ki no kəmje ti.»

⁴⁹ Ningə əl-de ə nə: «Isangi-mi ki mba ri ə? Səbi kadi m-ra kilə gin kəy ti lə Bai kin, igəri ə se igəri al ə?»

⁵⁰ Nə njé koje je gəri me ta lie kin al.

⁵¹ Ningə go ti, Jəju təl aw səde Najarəti ti gogi. Jəju təl rəne go ta ti lə njé koji-ne je. Kə ngəm ne je pəti ki rai ne kin mene ti.

⁵² Jəju təgi darəne ti nim, me gosi ti nim tə, adi ingə maji ta kəm Luwə ti nim, ta kəm dije ti nim pəti.

3

Ja ilə mbə Poy Ta ki Maji

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Jə 1.19-28)

¹ Dəkagiloe ti kin, nje kəbe ki bo Səjar, ki bari-e nə Tībər o be bəl dəgi gide e mi. Ningə Pəsi *Pilatə ə e nje kəbe dənangi ti ki Juda, *Erodə e ngar dənangi ti ki Galile, Pilipə ki ngon kə Erodə e ngar dənangi ti

ki Iture ki dɔnangi ki Tirakonitidi, ningə Lisaniyasi e ngar dɔnangi ti ki Abilən tɔ.

² An əi ki Kayipi ə əi njé kijə ne məsi kadi-kare je ki bo ki dɔkagiloe ti nɔɔ. Ningə, dɔkagiloe ti nɔɔ kin, Ja ki ngon lə Jakari e dilə lo ti ə Luwə əl-e ta.

³ Ja aw dɔnangi Jurde ti pəti, ilə mbe ə nə: «Iyəi go rəbi njiyəsi je ki majal kɔ, adi rai səsi batəm, mba kadi Luwə iyə-n go majal je ləsi kɔ.»

⁴ Ra təkɪ ndangi me makitibi ti lə nje kəl ta ki ta Luwə ti, Ejay, əi nə:
«NDu dəw madi ɔa dilə lo ti ə nə:
Irai go rəbi lə Babe!
Irai go rəbi lie adi a njururu.

⁵ Uti bole ɔe je adi asi naa,
Ikəsi dɔ mbal je ki dɔ gadi je adi asi ta nangi bərəre;
Irai rəbi je ki rugi gɔndi gɔndi adi a njururu;
Irai rəbi kəkirɔ je adi osi naa ti lay.

⁶ Lo kin ti, dije pəti a gəri kaji ki Luwə aji-je✧.»

⁷ Kosi dije ki rai kadi Ja rade batəm, Ja əl-de ə nə:
«Səi njé man majal tə li je be kam, nə ə əl səsi kadi ayi-naa wongi lə Luwə ki a re ə?

⁸ Maji kadi kilə rasi tɔji kadi səi dije ki iyəi pa njiyəsi je ki majal kɔ. Ningə oti kadi əli mesɪ ti əi nə: “Je ngan ka *Abirakam.” MBata, Luwə asi kadi a təl gaji mbal je kam ngan ka Abirakam ti kare.

⁹ Ki ɔasine kin, kingə e ɔasi kadi tigə ngirə kagi je gangi ngata. Kagi ki ra ki andi maji al ə, a tigəi-e kadi iləi-e me por ti kɔ.»

¹⁰ Kosi dije dəji Ja əi nə: «E ri ə kadi ji ra ə?»

¹¹ Ə Ja əl-de ə nə: «Dəw ki aw ki kibi joo ə, maji kadi adi kare dəw ki aw-n al, ningə dəw ki aw ki ne kuso ə, maji kadi ra-n ki e ki aw-n al tɔ.»

✧ 3:6 Tee ki taga 40.3-5

12 *NJÉ taa la-mbə je ka, rai kadi Jā rade batəm tō. Nīngə dəji Jā əi nə: «NJe ndo, e ri ə kadi ji ra ə?»

13 Ba Jā əl-de ə nə: «Itaai la al dō e ki dəji səsi kadi itaai kin al.»

14 Asigar je ka dəji əi nə: «NGa je, e ri ə kadi ji ra ə?» Jā əl-de ə nə: «İndəi təgi dō dəw ti itaai la lie al, taa, itəti ta ngom indəi dōe ti al tō. Ai dō la nay ti ləsi wa kin par.»

Jā ilə mbə lə dəw ki a re gone ti

15 Dəkagiloe ti kin, dije isi nginəi dəw ki a re, adi dəji rōde ta se Jā e Kiriisi ki Luwə kote al biti wa?

16 Ə Jā əl dije pəti ə nə: «Mi, m-ra səsi batəm me man ti, nə dəw madi a re gom ti noo, a ra səi batəm me NDil Luwə, ki me por ti. E dəw ki tōge əti bəl, itə-m say, kilə sa lie ka m-asi tuti al.

17 Dəw kin uwə kee to ne jine ti kadi to-n kə ko ki maji, əy me dam ti, ba ilə tise por. E por ki a oy al ratata.»

18 Jā adi dije ta kəji je ki rangi ngay, ilə-n-de mbə Poy Ta ki Maji.

19 Ne kare bəy, Jā kəl ki *Erodi ki e nje kəbe dənangi ti ki Galile, mbata taa ki taa Erodiyadi ki ne ngokone nim, taa ra ne je ki rangi ki majal ngay nim tō.

20 Nə, ne je ki go ti al pəti ki Erodi ra kin ka, təl uwə Jā dangay ti dō ti bəy.

Jəju ra batəm

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11)

21 Loki dije pəti rai batəm nīngə, Jəju ka ra batəm tō. Ə Loki isi əl ta ki Luwə ba, ta dərə tē.

22 NDil Luwə, risi tə də dum be isi dōe ti. Nīngə, ndu ta madi tē dərə ti, ə nə: «İ NGonm ki nje ndigi ləm, ki j ne rənəl ləm ki bo ngay.»

Gin ka la Jəju
(Mt 1.1-17)

²³ Jəju ilə ngirə kilə ləne, loki bale e kuti mitə. Ki go gər-e ti ki dije gəri, Jəju e ngon lə Jisəpi, Jisəpi ki ngon lə Əli,

²⁴ Ningə Əli e ngon lə Mata, Mata e ngon lə *Ləbi, Ləbi e ngon lə Məlsi, Məlsi e ngon lə Yanay, Yanay e ngon lə Jisəpi,

²⁵ Jisəpi e ngon lə Matatiyasi, Matatiyasi e ngon lə Amosi, Amosi e ngon lə Nawim, Nawim e ngon lə Əsili, Əsili e ngon lə Nagay,

²⁶ Nagay e ngon lə Mati, Mati e ngon lə Matatiyasi, Matatiyasi e ngon lə Səməyin, Səməyin e ngon lə Yosəki, Yosəki e ngon lə Yoda,

²⁷ Yoda e ngon lə Yowana, Yowana e ngon lə Rəsa, Rəsa e ngon lə Jorobabəl, Jorobabəl e ngon lə Salatiyəl, Salatiyəl e ngon lə Nəri,

²⁸ Nəri e ngon lə Məlki, Məlki e ngon lə Adi, Adi e ngon lə Kosam, Kosam e ngon lə Elmadam, Elmadam e ngon lə Ər,

²⁹ Ər e ngon lə Jəju, Jəju e ngon lə Eliyəjar, Eliyəjar e ngon lə Yorim, Yorim e ngon lə Mata, Mata e ngon lə Ləbi,

³⁰ Ləbi e ngon lə Siməyo, Siməyo e ngon lə Juda, Juda e ngon lə Jisəpi, Jisəpi e ngon lə Yonam, Yonam e ngon lə Eliyakim,

³¹ Eliyakim e ngon lə Mələya, Mələya e ngon lə Məna, Məna e ngon lə Matata, Matata e ngon lə Nata, Nata e ngon lə *Dabidi,

³² Dabidi e ngon lə Jəse, Jəse e ngon lə Obədi, Obədi e ngon lə Bowaji, Bowaji e ngon lə Sala, Sala e ngon lə Naso,

³³ Naso e ngon læ Aminadabi, Aminadabi e ngon læ Adimin, Adimin e ngon læ Arni, Arni e ngon læ Əsirom, Əsirom e ngon læ Pərəsi, Pərəsi e ngon læ Juda,

³⁴ Juda e ngon læ *Jakobi, Jakobi e ngon læ *Isaki, Isaki e ngon læ *Abirakam, Abirakam e ngon læ Təra, Təra e ngon læ Nawor,

³⁵ Nawor e ngon læ Sərugı, Sərugı e ngon læ Rəwu, Rəwu e ngon læ Peləgi, Peləgi e ngon læ Ebər, Ebər e ngon læ Səla,

³⁶ Səla e ngon læ Kaynam, Kaynam e ngon læ Arpasadi, Arpasadi e ngon læ Səm, Səm e ngon læ Nuwe, Nuwe e ngon læ Ləməki,

³⁷ Ləməki e ngon læ Matusaləm, Matusaləm e ngon læ Ənəki, Ənəki e ngon læ Yərədi, Yərədi e ngon læ Malələl, Malələl e ngon læ Kaynam,

³⁸ Kaynam e ngon læ Ənosi, Ənosi e ngon læ Səti, Səti ki ngon læ Adam, Adam ki ngon læ Luwə.

4

Su na Jəju

(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)

¹ Go NDil Luwə ti ki rosi Jəju, Jəju təl ta ba Jurde ti re. Təl re ningə, NDil Luwə ər nqe aw sie dilə lo ti.

² Su na-e ndo dso dilə lo ti. NDo ki Jəju ra dso kin, uso ne madi al, adi bo ra-e.

³ Nqo be, su əl-e ə nə: «Re j NGon læ Luwə ə, adi mbal kin adi təl mapa adi m-o.»

⁴ Ə Jəju təl əl-e ə nə: «NDangi me makitibi ti læ Luwə əi nə: Dəw a isi ki done taa ki takul ne kuso par al*.»

☆ 4:4 Dətarənom 8.3

⁵ Su aw ki Jəju dɔ lo ti taa, ɓa ki kəm ki kində jipi, oje kɔbe je ki dɔnangi ti ne pəti ade oo.

⁶ Loki oje ningə, təl əl-e ə nə: «M-a m-adi tɔgi dɔ kɔbe je ti kin ki ne kingə je ki me ti pəti. Tadɔ e ne ki adi-mi me jim ti, ningə dəw ki mem ndigi ə m-ade.

⁷ Re j, ɔsi məkəsi nangi nɔm ti ə, m-a m-adi ba pəti tə yai.»

⁸ Jəju təl əl-e ə nə: «NDangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: “A ɔsi məkəsi nangi nɔ Bəbe Luwə ti ləi, ningə e ki karne ba par ə a re nɔe ti kadi igose.”*»

⁹ Go ti gogi, su aw ki Jəju Jorijaləm ti, aw sie jam dɔ kəy ti lə Luwə taa. Loki aw sie taa, ningə əl-e ə nə: «Re j NGon lə Luwə ə, iyə jii taa ɔsi adi m-o,

¹⁰ tadɔ ndangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: Luwə a adi ndune malayka je ləne kadi tə indəi kəmde goi ti.

¹¹ Bəy taa, a lai-ni dajide ti, mba kadi njai tigə mbal al*.»

¹² Jəju təl əl-e ə nə: «NDangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: “A na Bəbe Luwə ləi al”.*»

¹³ Loki su tigə ki ne na je ki kadi n-na-n Jəju ɓa, ɔr rone gogi say rəe ti. Ɔr rone nginə-n dəkagilo ki rangi.

Jəju ilə ngirə kilə Galile ti

(Mt 4.12-17; Mk 1.14-15)

¹⁴ Lo kin ti, Jəju təl Galile. Re ki tɔgi ki j rə NDil Luwə ti. Tɔ Jəju ɓa ki dɔ lo je ki nɔɔ pəti.

¹⁵ NDo ne me kəy kaw-naa je ti lə *Jipi je. Dije pəti iləi tɔji dəe ti.

Dije ki Najarəti ti mbati taai ne ndo lə Jəju

(Mt 13.54-58; Mk 6.1-6)

* 4:8 Dətərənom 6.13   * 4:11 Pa je 91.11-12   * 4:12 Dətərənom 6.16

16 Jəju aw Najarəti ti, ki e be ki təgi ti. Təki isi ran kəte kəte, loki ndə taa kəə asi ningə, Jəju aw kəy kaw-naa ti lə *Jipi je. Jəju j taa kadi n-tidə makitibi.

17 Loki j taa, adi-e makitibi lə nje kəl ta ki ta Luwə ti Ejay, ki kəi. Jəju rirə makitibi ka kin ningə, ingə ta ki ndangi əi nə:

18 «NDil lə Bəbe e dəm ti,
Bəbe kəti-m kadi m-ilə mbe Poy Ta ki Maji njé ndoo
je.

Bəbe ilə-m kadi m-əl dangay je ta tēde kəy dangay
ti,

Kadi m-əl njé kəm tə je təki, kəmde a oo lo.

Kadi m-taa njé ki dije isi indəi kəmde ndoo m-ilə-de
taa.

19 Kadi m-ilə mbe bal me-maji lə Bəbe kin.»

20 Go ti, Jəju kə makitibi ka kin, ningə təl-n adi nje kilə ki me kəy ti, ə isi nangi kadi əl ta. Dije pəti ki me kəy kaw-naa ti buki kəmde ki dəe ti.

21 Lo kin ti, Jəju əl-de ə nə: «Ta ki oi kin, təl tane dəsi ti bone.»

22 Dije pəti mai naji lə Jəju, taa mbe me-maji ki tē tae ti əti-de bəl ki dum tə, adi əli-naa əi nə: «Ma, e ngon lə Jisəpi rəje ti ne al a?»

23 Be ə Jəju əl-de ə nə: «M-gər kadi a əli-mi kuji ta ki ə nə: “J nje ra dije moy, aji rəi j wa,” kin. A əli-mi əi nə: “J-o poy ne je pəti ki ira Kapərnayim ti kin, ə ira be koji ti ne be tə adi j-o”.»

24 Jəju təl əl-de bəy ə nə: «M-əl səsi ta ki rəjeti, nje kəl ta ki ta Luwə ti ki be koje uwe rəne ti maji goto.

25 Ki rəjeti, dəkagilo ti lə nje kəl ta ki ta Luwə ti Eli, njé ngaw koy je əi ngay *Isirayəl ti. Nə loki ndi ədi dənangi ti al bal mitə ki nusi, ə bə o ki dənangi pəti✧,

✧ 4:25 1 NGar je 17.1

26 dāw kare dande ti ki Luwə ilə Eli rəe ti goto. E nje ngaw koy ki Sarəpita ti, dənangi ki Sidō ti yo ə Luwə ilə Eli ki rəe ti✧.

27 Njé banji je ka əi ngay Isirayəl ti dəkagilo ti lə Elije tɔ, nə e ki kare ki kadi Luwə ər banji rəe ti goto. E Nama ki Siri ti yo ə Luwə ər banji rəe ti✧.»

28 Lokɪ dije ki isi gin kəy kaw-naa ti ooi ta kin, wongi təl-de pəti.

29 Lo kin ti, ij taai tuwəi Jəju me ɓe bo ti kɔ, ningə awi sie jam dɔ mbal ti ki indəi ɓe bo ti. Awi sie ti mba kadi n-suri-e n-ləi-e n-təli-e kɔ.

30 Nə Jəju ur dande ti aw.

Dingəm ki ndil ki majal ra-e

(Mk 1.21-28)

31 Jəju aw Kapərnayim ti, ki e ɓe bo ki dənangi Galile ti. Jəju ndo ne dije ndo taa kəɔ ti.

32 Ne ndo lie əti dije ɓəl ki dum. Əti-de ɓəl ki dum tado əl ta ki tɔgi ki j rɔ Luwə ti.

33 Ningə, dāw madi kare ki ndil ki majal ra-e, isi me kəy kaw-naa ti ləde nɔɔ, nɔ ki ndune ki bo ə nə:

34 «Jəju ki Najarəti, ri ə ige rɔje ti ə? Ire mba kadi ituji-je a? M-gər-i maji: j ki Kay njay lə Luwə.»

35 Jəju ndangi ndil ki majal ki tɔgine ə nə: «Uti tai, ə iteɛ kɔ rɔ dingəm ti kin.» Lo kin ti, ndil ki majal bi dingəm ile dande ti, ningə teɛ rəe ti ki kanji kade kɔ.

36 Ne kin əti dije pəti ɓəl, adi dəji-naa ta dande ti əi nə: «Ta kin e ta ki ban ə əti ɓəl be ə? Dəw kam aw ki tɔgi kɔɓe dɔ ndil je ti ki majal, ndangi-de ki tɔgi ki j rɔ Luwə ti adi teɛi kɔ!»

37 E be ə, tɔɓa lə Jəju sane ki dənangi ki nɔɔ pəti.

✧ 4:26 1 NGar je 17.8-16 ✧ 4:27 2 NGar je 5.1-14

Jəju adi rə nga nje moy je ngay
(Mt 8.14-17; Mk 1.29-34)

³⁸ Loki Jəju ɿ kəy kaw-naa ti lə *Jipi je, aw me kəy ti lə Simo. Məm Simo ki dəne, moy ra-e, rəe tingə ngay. Be ə, əli Jəju kadi ra ne madi mbata ti lie.

³⁹ Jəju rugi rəne dəe ti, ndangi rə ki tingə ngay ka kin adi iye. Kalangi ba go ti, məm Simo ɿ taa ra ne kuso adi-de.

⁴⁰ Lo sɔlɔ, ta kadi kur ti, dije pəti ki awi ki dije ki moy je ki dangi dangi rai-de, rəi səde rə Jəju ti. Jəju ində jine dəde ti kare kare pəti adi ingəi rə nga.

⁴¹ NDil je ki majal ka teeɿ rə dije ti ngay ki nɔ tade ti əi nə: «ɿ NGon lə Luwə!» Nə Jəju ində tɔgi dəde ti, adi-de ta rəbi kadi əli ta al, tado gəri-e bəti kadi e Kirisi.

Jəju ilə mbə Poy ta ki Maji me kəy kaw-naa je ti
(Mk 1.35-39)

⁴² Loki lo ti, Jəju tee me be bo ti aw dilə lo ti. Kosi dije ngay sangi-e, awi ingəi-e. Loki ingəi-e, ndigi kadi n-uwəi-e nangi rəde ti kadi tə aw lo al.

⁴³ Nə Jəju əl-de ə nə: «Səbi kadi m-ilə mbə Poy Ta ki Maji ki ɔji dɔ kɔbe lə Luwə ndəgi be bo je ti tɔ, tado e ki mbata ta kin ə Luwə ilə-m.»

⁴⁴ E be ə, Jəju ilə-n mbə Poy Ta ki Maji me kəy kaw-naa je ti lə *Jipi je dənangi Jude ti.

5

Dije ki dɔsəy ki Jəju bar-de
(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20; Jə 21.1-11)

¹ NDɔ kare, Jəju e bəsi kadi ba bo ti ki Gənəjarəti ti. Kosi dije uwəi-naa gəi gide mba kadi n-ooi ta lə Luwə.

² Lo kin ti, Jəju oo to je joo ki isi ngangı ba ti. Əi to je ki njé ndo je ki me ti indəi-de ə awi a togi bandi je ləde.

³ Jəju al me to ti ki kare ki e ya Simo, ningə əl Simo ade iyə ngangı ba ə aw ki dana ndəy. Go ti, Jəju isi nangı me to ti ndo ne kosi dije.

⁴ Loki əl ta oy ningə, əl Simo ə nə: «Aw ki dana lo ki man u ti, ə iləi bandi je ləsi indoi kanji je.»

⁵ Simo təl əl-e ə nə: «Babe, j-ilə bandi ndo bitı lo ti, nə kanji kare ka j-ingə al. Nə təkı e j ə idəji-m, m-a m-ilə bandi təkı əl-m.»

⁶ Loki iləi bandi je ləde, əyi kanji kəy ki to bəl, adi bandi je ləde ka ge gangı.

⁷ Lo kin ti, dəji madıde je ki əi me to ti ki nungı kadi rəi rai səde. Madıde je rəi, adi əyi kanji ka kin rosi to je ki joo. Kanji rosi to je adi to je awi tə ndui man.

⁸ Loki Simo oo ne kin, osi, əsi məkəsine nangı no Jəju ti əl-e ə nə: «Babe, əsi rəi ngərəngı rəm ti, tado mi nje ra majal.»

⁹ Simo ki made je ki əi sie, bəl rade əji-n go kanji ki əyi me bandi ti to bəl ngay.

¹⁰ Jaki ki Ja ki ngan lə Jəbəde ki əi ki Simo ka bəl rade tə. Ə Jəju əl Simo ə nə: «Adi bəl rai al, kaw ki kəte noo, e dije ngata ə a isa-de.»

¹¹ Lo kin ti, təlı rəi ki to je ngangı ba ti, ningə iyəi ne je pəti ə uni go Jəju tə njé ndo je lie.

*Jəju nga nje banji kare
(Mt 8.1-4; Mk 1.40-45)*

¹² NDə ki rangı, Jəju e me be bo ti kare, ningə dıngəm kare ki banji ra-e tee noo re. Loki oo Jəju ningə, osi ki ta kəmne nangı noe ti, no ki dəe ti ə

nə: «Babe, re indigi ə a adi banji ləm ur, kadi rəm ay njay.»

¹³ Jəju ilə jine ɔde-n ningə əl-e ə nə: «M-ndigi, ə kadi banji ləi ur, adi rəi ay njay.» Ba ta naa ti nɔɔ par ə banji ur, adi rəe ay njay.

¹⁴ Go ti, Jəju ade ndune kadi əl tae dəw madi al, ningə əl-e ə nə: «Nje kijə ne məsi kadi-kare yo ə aw ɔje rəi, ningə adi kadi-kare təkɪ ndu-kun ti lə *Mojɪ dəji-n[☆]. Ira be mba kadi gəri təkɪ banji ləi ur adi ingə rəŋga.»*

¹⁵ Tɔɔa lə Jəju sane ki lo lo adi dije rəi kosi kosi mba kadi n-ooi ta lie je kadi aji-n-de dɔ moy je ti ləde je.

¹⁶ Nə Jəju ɔr rəne aw lo je ti ki to dilə mba kəl ta ki Luwə.

*Jəju nga dəw ki nje rə koy njururu
(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)*

¹⁷ NDɔ kare Jəju isi ndo ne dije ningə, *Parisi je ki njé ndo ndu-kun je isi dan dije ti nɔɔ tɔ. Dije ii ki ngan be je pəti ki dɔnangi Galile ti, ki dɔnangi Jude, ki be bo Jorijaləm. Babe ɔji tɔgine me kaji njé moy je ti.

¹⁸ Lo kin ti, dije madi oti dəw kare ki rəe oy njururu, me ne koti njé moy je ti, rəi sie rə Jəju ti. Sangi rəbi kadi n-awi sie kəy n-iləi-e nɔ Jəju ti.

¹⁹ Nə gəri rəbi ki kadi awi sie al, tadɔ dije əi ngay. Be ə, ali taa, rai bole dɔ kəy ti ningə, iləi nje moy ki ne koti njé moy je, iləi-e dan kosi dije ti nɔ Jəju ti.

[☆] **5:14** Ləbatiki 14.2-32   * **5:14** Ki go jibəl ra-e ti lə Jipi je, nje banji e dəw ki dije ooi-e kadi ay njay al, adi asi kadi aw lo ne ra je ti ki ba tɔ Luwə al.

20 Loki Jəju oo kadi-me ləde ɲingə, əl ɲingəm ə nə:
«Majal je ləi e ki kiyə go kə.»

21 Njé ndo ndu-kun je lə Luwə ki Parisi je iləi rəde məri ta ɲingə əli əi nə: «Dəwe kam e ɲə ə əl ta ki mal də Luwə ti be ə? Luwə ki karne ba par ə asi kiyə go majal je lə dije kə, dəw ki rangi goto.»

22 Jəju gər mər ta je ləde ki mede ti adi əl-de ə nə:
«Ra ban ə isi iməri ta je ki be kin mesi ti ə?»

23 Kəl dəw kə nə: “Majal je ləi e ki kiyə go kə” ɓa ɲga ɲgay al ə se, kəl-e kə nə: “I taa ə ɲɲiyə” ɓa ɲga ɲgay al ə?

24 Re e be ɓa, m-a m-ɔji səi təkɪ mi NGon Dəw, m-aw ki tɔgi dɔnangi ti ne, mba kadi m-iyə-n go majal je lə dije kə.» ɲingə, Jəju əl nje rə koy njururu ə nə:
«I taa, un tuwə ləi, ə aw ɓe.»

25 Ta naa ti ɲoɔ, ɲingəm ka kin i taa ta kəm dije ti pəti, un tirə ki kəte to ti, ə tɛɛ aw ɓe ki kilə tɔji də Luwə ti tane ti.

26 Dije pəti, ɲɛ kin əti-de ɓəl adi iləi tɔji də Luwə ti. ɓəl rosi mede adi əli əi nə: «J-o ɲɛ ki mba ɓone.»

Jəju ɓar Ləbi

(Mt 9.9-13; Mk 2.13-17)

27 Go ti Jəju tɛɛ ɲingə yə oo dəw kare ki nje taa la-mbə kadi njé kɔɓe je ki ɓari-e nə *Ləbi, isi me kəy taa la-mbə ti. Loki oo Ləbi ɲingə əl-e ə nə: «Un gom.»

28 ɲingə Ləbi iyə ɲɛ je pəti, ə i taa un go Jəju.

29 Go ti, Ləbi ra ɲɛ kuso ki bo ɲgay me kəy ti ləne, ɓar-n Jəju. Lo ɲɛ kuso ti kin, njé taa la-mbə je, ki ɲdəgi dije ki rangi əi səde titi ɲoɔ.

30 *Parisi je ki njé ndo ndu-kun je ɓai ta, əli njé ndo je lie əi nə: «Ra ban ə isi usoi ɲɛ je, ayi-naa je ki njé taa la-mbə je, ki njé ra majal je ə?»

³¹ Jəju un ta əl-de ə nə: «E dije ki njé moy je ə a sangi dəw ki nje ra moy, bi e njé rɔ nga je ə a sangi dəw ki nje ra moy, al.

³² Nɪngə, m-re mba ɓar dije ki dana al, nə m-re mba dije ki njé ra majal je yo mba kadi iyəi kilə rade je ki majal.»

*Jəju əl ta ki dɔ kɔgi rɔ ne kuso ti
(Mt 9.14-15; Mk 2.18-20)*

³³ Njé ki madi je əli Jəju əi nə: «Taa taa, njé ndo je lə Jə Batisi əi ki njé ndo je lə *Parisi je isi iyəi ta ne kuso, taa isi əli ta ki Luwə tɔ, ə njé ki yai je, isi usoi ne je, ayi-naa man je.»

³⁴ Ə Jəju əl-de ə nə: «A asi kadi ɔgi dije ki ɓari-de lo ne kuso taa-naa ti kuso ne a? Dɔkagilo ki nje taa dəne isi-n səde naa ti kin, a asi kɔgi-de kuso ne al.»

³⁵ NDɔ je a rəi nɔɔ kadi a uni-e tade ti nɪngə tə, a iyəi ta ne kuso.

*Ne ndo lə Jəju aw naa ti ki kɔke ne ndo lə Parisi je
al
(Mt 9.16-17; Mk 2.21-22)*

³⁶ Jəju əl-de kuji ta kare ə nə: «Dəw a gangi ta kibi ki sigi kadi ilə-n kəm e ki kɔke al. Re e be ə, kibi ki sigi a e ki gangi kɔ, nɪngə ta kibi ki sigi ka kin uwəi naa ki ki kɔke al ɓəy tɔ, adi joo pu təl ne ki tuji.

³⁷ Taa, dəw a un kasi kandi nju ki ki j al ɓəy uti me mbu nda je ti ki kɔke al. Re e be nɪngə, loki kasi a j ɓa mbu nda je a ndui, kadi kasi lo kɔ. Nɪngə mbu nda je təli ne ki tuji kɔ.

³⁸ Be ə, re kasi kandi nju j al ɓəy ɓa, maji kadi mbu nda je əi ki sigi taa.

³⁹ Loki dəw ay kasi kandi nju ki j nɪngə, a ge e ki j al ɓəy al ngata. Tado dije əli əi nə: “Kasi ki j ə maji”.»

6

Ta lə Jəju də ndə taa kəə ti
(Mt 12.1-8; Mk 2.23-28)

¹ NDə kare, Jəju ində də me ndər gəme je ti. E ndə taa kəə lə *Jipi je. Ningə, njé ndo je lie ki əi sie, gangi də ko je jide ti, təmi usoi.

² Ə *Parisi je madi əli-de əi nə: «Ra ban ə irai ne ki kadi dəw ra ndə taa kəə ti al be ə?»

³ Jəju əl-de ə nə: «Itidəi ne ki ngar *Dabidi ra loki 6o ra-de ki dije ki goe ti kin al bitə a?

⁴ Dabidi ur me kəy ti lə Luwə, un mapa ki dije adi Luwə kadi-kare ti uso, ningə təl-n adi dije ki goe ti usoi tə. Usoi mapa ki e ne ki səbi kadi njé kijə ne məsi kadi-kare je par ə usoi.»

⁵ Jəju təl əl-de 6əy ə nə: «Mi *NGon dəw m-aw ki təgi də ndə taa kəə ti.»

Jəju adi rə nga dingəm ki jie oy njururu
(Mt 12.9-14; Mk 3.1-6)

⁶ *NDə taa kəə ki rangi, Jəju aw kəy kaw-naa ti lə *Jipi je, ndo ne dije. Ningə dingəm kare ki ji koe oy njururu, e me kəy kaw-naa ti noo.

⁷ Njé ndo ndu-kun je ki *Parisi je isi jəke isi indəi kəmdə kadi n-ooi se Jəju a adi dingəm kin rə nga ndə ta kəə ti lə Jipi je wa? E ta bole ki isi sangi kadi n-ingəi 6a n-indəi ta dəe ti.

⁸ Nə Jəju gər mər ta je ləde, adi əl dingəm ki jie oy njururu ka kin ə nə: «I taa, a dana ta kəm dije ti pəti.» Dingəm j a taa.

⁹ Ningə Jəju təl dəji ndəgi dije ə nə: «M-dəji səsi m-o, e ri ə maji kadi dəw ra ndə ta kəə ti ə? Kadi dəw

☆ 6:2 Teə ki taga 34.21   ☆ 6:4 1 Samiyəl 21.2-7   ☆ 6:4 Ləbətiki 24.9

ra maji ə se kadi ra majal ə? Kadi dəw nagı madine ta yo ti ə se kadi iyə adi tuji kə ə?»

¹⁰ Jəju ində kəmne go-n-de ba pəti, ningə əl dıngəm ka kin ə nə: «tsurə jii.» Dıngəm surə jine, ningə jie təl to maji kare.

¹¹ Wongi təl njé ndo ndu-kun je ki Parisi je, adi əli-naa ta dande ti də ne ti ki kadi n-rai ki Jəju.

*Jəju mbəti njé ndo je ləne ki dəgi gide e joo
(Mt 10.1-4; Mk 3.13-19)*

¹² Me ndəe je ti kin, Jəju aw də mbal ti mba kəl ta ki Luwə. Əl ta ki Luwə kondə bitı lo ti.

¹³ Loki lo ti, Jəju bar njé ndo je ləne. Ningə mbo njé ndo je ti kin ə, mbəti-de dəgi gide e joo, bar-de njé kaw kilə je.

¹⁴ Adi e Simo, ki ində təe nə Piyər əi ki ngokone Andire, ki Jaki, ki Ja, ki Pilipi, ki Batiləmi,

¹⁵ ki Matiye, ki Tomasi, ki Jaki, ki ngon lə Alpe, ki Simo ki bari-e dəw ki e mbo njé rə mbata kingə də lə be ləde ti,

¹⁶ ki Judi ki ngon lə Jaki, taa Judasi Isikariyoti ki təl nje kun də Jəju tə.

*Jəju aji njé moy je dan kosi dije ti
(Mt 4.23-25)*

¹⁷ Jəju i ki njé kaw kilə je də mbal ti re tēe lo ti ki gide asi naa maji ningə, ingə kosi njé ndo je ləne, ki kosi dije ngay ki i dənangi Jude ti je, njé ki be bo Jorijaləm ti je, njé ki be bo je ti ki kadi ba ti ki Tir je ki Sidə je. Rai mba koo ta lə Jəju je mba kadi aji-de də moy je ti ləde je.

¹⁸ Njé ki ndil je ki majal yəti angalde ingəi rə nga tə.

19 Ningə kosi dije pəti sangi kadi n-ədi rəe, tado tagi madi isi tɛɛ rəe ti adi-de rə nga.

Maji-kur ki kəm-to-ndoo

(Mt 5.1-12)

20 Jəju un kəmne oo-n njé ndo je ləne ningə əl-de ə nə:

Səi njé ndoo je, səi njé maji-kur, tado kɔɔe lə Luwə e yəsi.

21 Səi ki ɔo isi ra səsi ɔone, səi njé maji-kur, tado lo ti ə a indani.

Səi ki isi nɔi ɔone, səi njé maji-kur, tado lo ti ə a kogi.

22 Maji-kur e ləsi loki dije isi mbati səsi, dije isi tuwəi səsi, dije isi taji səsi, dije isi əli ta je ki majal dəsi ti, mbata ti ləm mi *NGon dəw.

23 NDɔ ki nə je kin tɛɛ dəsi ti ə, maji kadi irai rənəl, itji bal, tado nə kigə go jisi e ngay dɔrɔ ti. Tado e be ə kade je adii kɔ njé kəl ta je ki ta Luwə ti, kəte.

24 Nə səi njé nə kingə, səi njé kəm-to-ndoo. Səi njé kəm-to-ndoo tado ingəi nə səl me ləsi ngata.

25 Səi ki ɔone indani, səi njé kəm-to-ndoo, tado lo ti ə ɔo a ra səsi.

Səi ki ɔone isi kogi, səi njé kəm-to-ndoo, tado lo ti ə a uwəi ndoo je a nɔi je.

26 Səi ki dije isi əli ta ki maji maji dəsi ti, səi njé kəm-to-ndoo, tado e be ə kade je rai ki njé kəl ta ki ta Luwə ti ki njé ngom je.

NDigi njé ba je

(Mt 5.39-47)

27 Ningə səi ki isi oi ta ləm, m-əl səsi kadi indigi njé ba je ləsi, irai maji ki njé ki isi ɔsi səsi ta.

28 Injangi dɔ njé ki isi mani səsi, ə əli ta ki Luwə mbata lə njé ki isi əli ta je ki majal dəsi ti.

29 Re dæw indæ dam mbæi ki kare æ, iyæti dame ki nungi ade indæ bæy. Re dæw taa kibi ki ngal læi æ, ade e ki gøji dō ti.

30 Dæw ki ra ki dæji ne æ ade, ningæ dæw taa ne læi æ idæji goe al tō.

31 Ne je ki indigi kadi dije rai adi sæsi kin æ, irai kae ti wa kin adi-de tō.

32 Kin æ indigi njé ki ndigi sæsi tō par æ, oyo ri æ kadi dæw ra sæsi æ? Dæw a ra sæsi oyo al, tadō njé ra majal je ka ndigi njé ki ndigi-de tō.

33 Kin æ irai maji ki njé ki rai sæsi maji par ningæ, oyo ri æ kadi dæw ra sæsi æ? Dæw a ra sæsi oyo al, tadō njé ra majal je ka rai tæki irai kin be tō.

34 Kin æ adi njé ki igæri maji kadi a ugæi sæsi bangi par æ tunæi sæsi ne ningæ, oyo ri æ kadi dæw ra sæsi æ? Dæw a ra sæsi oyo al, tadō njé ra majal je ka, adi njé ki gæri maji kadi a ugæi-de kær ne læde gogi par æ tunæi-de ne tō.

35 Maji kadi indigi njé bæ je læsi, irai maji ki noo par, æ adi dije tunæi sæsi ne ki kanji kadi indæi mesi dō kinge ti gogi. E be æ a ingæi ne kigæ go ji ki bo, taa a sæi ngan læ nje kisi dō ne je ti pæti tō. Tadō e nje ra maji ki dije ki gæri ra oyo al ki dije ki nje me majal.

Igangi ta dō dije ti al

36 Maji kadi sæi njé ra maji ki ngay tæki Bawsi Luwæ e-n nje ra maji ki ngay kin be tō.

37 Igangi ta dō dæw ti al, ningæ Luwæ a gangi ta dæsi ti al tō. Uwæi dæw ki ta al, ningæ Luwæ a uwæ sæsi ki ta al tō. Iyæi go majal læ dæw kō, ningæ Luwæ a iyæ go majal læsi kō tō.

38 Adi, æ Luwæ a adi sæsi tō. Luwæ a buki posi kibi ti læsi kadi rosi maji: a yæki, mbisi digi digi, buki kadi

rosi re puu kɔ. Tado go rɔbi ki igangii ta dɔ dije kin ə Luwə a gangi-n ta dɔsi ti tɔ.

³⁹ Ningə Jəju təl əl-de ta kare me kuji ta ti bəy ə nə: «Nje kəm tɔ a ndər nje kəm tɔ madine ban ə? A ndər-e al, tado re ndər-e ə a osi joo pu me be ti.

⁴⁰ Nje ndo itə nje ndo-e ne al, re e nje ndo ki bae ndo-e ne bərərə bərərə maji ningə, a to tə bane be.

⁴¹ «Ra ban be ə, o burim wale ki to kəm ngokoi ti yo, ə o kagi ki boy ki to yai ti j wa kin al ə?

⁴² Kagi ki boy ki to kəmi ti j wa kin o al ningə, ki go rɔbi ki ban ə a asi kadi əl ngokoi ə nə: “NGokom, adi m-un burim wale ki to kəmi ti kin,” ə? J nje kadi kəm dije, un kagi ki boy ki kəmi ti kin ningə tə, a o lo ay njay kadi un-n burim wale ki kəm ngokoi ti.

Kagi ki kande

(Mt 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ «Kagi ki maji ki kadi a andi kandi ki majal goto, taa kagi ki majal ki kadi a andi kandi ki maji ka goto tɔ.

⁴⁴ E ki kandi kagi ki sɔbi dɔ kage kin ə a gəri-e-n. Dəw a ijə kandi mbay-kote dɔ kon pa ti al, taa dəw a ijə kandi nju dɔ kon bər ti al tɔ.

⁴⁵ Dəw ki maji, kilə rae tɛɛ me ne ra ti ki maji ki uwə mee. Ningə dəw ki majal, kilə rae tɛɛ me ne ra ti ki majal ki uwə mee tɔ. Tado e ne je ki rosi me dəw kin ə isi tɛɛ tae ti.

Təl rɔ go ndu ti

(Mt 7.24-27)

⁴⁶ «Ra ban ə ibari-mi “Babe, Babe”, ə irai ne ki m-əl səsi al ə?

⁴⁷ Dəw ki ra ki re rəm ti, oo ta ləm, ə təl rəne go ti ningə, e dəw ki to tə dəw ki m-a m-əl səsi ta lie kam be.

⁴⁸ To tə dəw ki nje ra kəy, ki ur 6e də dii ti adi əbi maji, 6əy taa, ində gin kəy ti kin be. Loki man j ningə, man kə lo re un kəy ka kin, nə asi kadi tə kəy ka kin al, tadə ində adi ngə maji.

⁴⁹ Nə dəw ki oo ta ləm, ə təl rəne go ti al, to tə dəw ki ində kəy ləne dənangi ti taa ne kare, ki kanji kur 6e kində gine ti be. Loki man kə re un kəy ka kin ningə, ndəy ba 6əy par ə kəy budi nangi mur mur kə.»

7

Jəju aji ngon nje kilə lə ki bo ki də asigar je ki bu (Mt 8.5-13)

¹ Loki Jəju əl ta je kin pəti kosi dije 6a, ətə aw Kapərnayim ti.

² Me 6e ti kin, dəw kare ki nje kun də 6uti asigar je ki bu, aw ki ngon nje kilə ləne kare ki e moy, to ta koy ti. Ningə e ngon nje kilə ki 6ae ge ta lie ngay.

³ Be ə, loki ki bo lə asigar je ka kin oo ta lə Jəju ningə, ilə ngatəgi je madi, ki əi ngatəgi lə *Jipi je, adi-de awi ingəi Jəju kadi dəji-e adi re səde aji ngon nje kilə ləne kin.

⁴ Loki rəi ingəi Jəju ningə, nəi dəe ti ki nja naa ti naa ti əi nə: «Dingəm kin, e dəw ki asi kadi ira sie me ne dəji ti lie kin,

⁵ tadə ndəgi-je je Jipi je ngay, taa e e tə ə ra kəy kaw-naa ləje adi-je.»

⁶ Ə Jəju ətə aw səde. Awi, ə loki indəi də kəy 6asi ningə, ki bo lə asigar je ka kin ilə madine je madi

adi awi əli Jəju əi nə: «Babe, itapı rəi al, tado mi m-asi kadi ində njai ta kəy ti ləm al.

⁷ E mbata kin ə, mi wa m-aw-n ki rəm rəi ti al. NGa ningə, m-dəji kadi əl ta kare par ə ngon nje kilə ləm a ingə rə nga.

⁸ M-əl be tado, mi ki dəm mi gin təgi ti lə njé ki dəm ti, ningə m-aw ki asigar je ki əi gin təgi ti ləm tə. Adi re m-əl asigar kare m-ə nə: “Aw!” 6a aw; kin ə m-əl ki nungi m-ə nə: “İre!” 6a re; kin ə m-əl ngon nje kilə ləm m-ə nə: “İra ne ki be!” 6a ra nee kin tə.»

⁹ Loki Jəju oo ta je kin 6a, piti ki bo lə asigar je ka kin, ningə təl kəmne ki də kosi dije ti ki a njiyəi goe ti, əl-de ə nə: «Adi m-əl səsi, ko kadi-me ki be kin, dənangi ki *İsrayəl ti wa ka m-ingə al 6əy.»

¹⁰ Loki njé kaw kilə je əi nə n-təli 6e ningə yə ingəi ngon nje kilə ka kin, rəe nga adi isi kare.

Jəju adi ngon basa ki Nayim ti təsi ndəl

¹¹ Jəju əti noo aw 6e bo ti ki təe nə Nayim. *NJé ndo je lie ki kosi dije ngay uni goe awi sie.

¹² Loki rəi tēēi 6asi ki ta rəbi ki ur ki me 6e ti ka kin ningə, dije isi awi ki dəw ki oy kadi dibi-e. Dəw ki oy ka kin e ngon lə dəne ki nje ngaw koy kare be. E ngone ki dingəm ki kare ba be, adi kosi dije ngay ki me 6e ti, isi dani dəne ka kin lo dibi ngone ti.

¹³ Loki Jəju o dəne ka kin ningə, kəm kə ra-e ngay mbata ti lə dəne ka kin, adi əl-e ə nə: «İno al.»

¹⁴ Jəju aw kadi kəsi yo ti, ilə jine ədi-n. NJé koti nin je ai nangi, 6a Jəju əl ə nə: «Basa, m-əli kadi j taa!»

¹⁵ Ningə nje koy j isi taa, ə ilə ngirə kəl ta. Jəju təl ule ji kəe ti.

16 Dije pəti, ne je kin əti-de bəl, adi iləi təji dō Luwə ti əi nə: «Nje kəl ta ki ta Luwə ti kare ki bo tēē danje ti ne: Luwə re ra ki dije ləne.»

17 Ne ki ra ne kin, poye rosi dōnangi ki Jude ti pəti ki ngan be je ki gəi gide.

Jā Batisi dəji ta ki dō Jəju ti
(Mt 11.2-6)

18 *NJé ndo je lə Jā ərī-e poy ne ki ra ne kin adi-e oo, ə Jā bar njé ndo je ləne joo,

19 ilə-de rō Bəbe ti adi dəji-e əi nə: «İ ə j dəw ki Luwə mbəte, ki səbi kadı a re ka kin ə se, e nay noo bəy kadı tə ji ngəm tae ə?»

20 Lokı rəi tēēi rō Jəju ti, əli-e əi «E Jā Batisi ə ilə-je ki rəi ti kadı jı dəji se “İ ə j dəw ki Luwə mbəte, ki səbi kadı a re ka kin ə se, e nay noo bəy kadı tə ji ngəm tae wa?”»

21 Dəkagiloe ti wa ki isi dəji-e ta kin, Jəju isi aji njé moy je ngay nim, njé məti je nim, isi tuwə ndil je ki majal dō dije ti nim, taa adi njé kəm tō je ngay ooi lo nim tō.

22 Nıngə ilə njé kilə je ti lə Jā ə nə: «Awi əli Jā ne je ki oi ki mbisi je, ki kəmsi je kin: NJé kəm tō je ooi lo, njé məti je njıyəi majı, njé banji je ingəi rō nga, njé mbi bəy je ooi ta, njé koy je jı taa lo koy ti, taa njé ndoo je ka, e ki kilə-de mbə Poy Ta ki Majı tō.

23 Majı-kur e lə dəw ki m-təl gın kosi lie, al.»

Jəju əl ta ki dō Jā ti
(Mt 11.7-11)

24 Lokı njé ndo je lə Jā təli awi, Jəju ilə ngırə kəl kosi je ta ki dō Jā ti ə nə: «E ri ə awi isi oi dilə lo ti ə? E gakıra ki nəl isi aw sie ki yo je, ki ne je kin a?»

25 A re e e al ə, e ri wa bangi awi isi oi ə? E dəw ki ə kibi ki ndole ngay ɓa awi oi-e ma? NGA njé ki oi kibi je ki gate e ngay ka, isi lo je ti ki səl lum, isi me kəy je ti ki boy ki ngar je isi ti.

26 Ə se e ri wa ə awi oi wa? E nje kəl ta ki ta Luwə ti ə awi oi-e ma? Re e e ə, m-əl səsi m-ə nə oyo, e nje kəl ta ki ta Luwə ti ki itə njé kəl ta je ki ta Luwə ti ɓəy.

27 E e ə makitibi lə Luwə əl ta ki dœ ti kəte ə nə: “M-a m-ilə ki nje kaw kilə ləm kəte kadi ra go rəbi nqi ti✧.”

28 Ningə adi m-əl səsi, dan dije ti pəti ki dəne je oji-de kin, dəw ki bo itə Ja goto. Nə ki ɓasine kin, dəw ki e ki du ngay me ɓeqə ti lə Luwə bo ite.

29 Dije pəti ki ooi ta lie, naa ti ki njé taa la-mbə je gəri kadi Luwə ra ne ki dana, adi adi Ja ra-de batəm.

30 Nə *Parisi je ki njé ndo ndu-kun je əsi ne ki Luwə ində dœ dana mbata ti ləde ngərangi, adi mbati kadi Ja ra-de batəm.

31 M-o dəw ki kadi m-un-e m-əji-n dije ki dəkagilo ti ki ɓone kin al. Toi tə nq wa ka m-gər al.

32 M-a m-ə nə toi tə ngan je ki du ki isi ta mbalo ti, ɓari-naa ki yo je, ki ne je əi nə: “Ji kəl nal kadi indamii, ə imbati ndam, j-osi pa yo kadi inqi, ə imbati nq.”

33 E be ə, Ja Batisi re, ə uso mapa al nim, ay kasi nju al nim ɓa, əli əi nə: “Dœ majal.”

34 NGA ə, mi *NGon dəw m-re, ə m-uso ne je, m-ay man je ɓa, səi əli əi nə: “Mi nje kuso ne kədi, mi nje kay ne, mi madi njé taa la-mbə je, ki njé ra majal je,” ɓəy tə!

35 Nə ngan lə Luwə pəti ki ndigi gosi lie, gəri kadi gosi lie e gosi ki dana.»

✧ 7:27 Malasi 3.1

Jəju aw me kəy ti lə Parisi kare ki bari-e nə Simo

³⁶ Parisi kare ba Jəju kadi aw uso səne ne. Be ə, Jəju aw isi sie ta ne kuso ti.

³⁷ Lo kin ti, dāne kare ki me be ti kin tee noo re. E dāne ki nje ra kaya, ə gər kadi Jəju isi be lə Parisi ki bari-e Simo kin noo, isi uso ne. Dāne re ki ku mbal ki bari-e albatir ki yibi ki əti maji rosi.

³⁸ Re isi go Jəju ti, njae ti, isi no, ningə yom nja Jəju ki man kəmne, ba bər ki bisi dāne. Go ti, təl tən nja Jəju, ba buki yibi ti ka kin.

³⁹ Lo kin ti, Parisi ki ba Jəju be ləne ka kin əl mene ti ə nə: «Kin ə re dīngəm kin e nje kəl ta ki ta Luwə ti təkī rəjeti ə, asi kadi a gər dāne ki isi ɔde kin, asi kadi a gər kilə ra-e je ki majal kin.»

⁴⁰ Ə Jəju əl-e ə nə: «Simo, m-aw ki ta kare ne kadi m-əli.» NGA ə Simo ilə Jəju ti ə nə: «Nje ndo dije, əl-m.»

⁴¹ Ba Jəju əl-e ə nə: «Dīngəm kare adi la dije joo, ində kirə ti. Ki kare kadi a uge kirə ki lo kilə ki ndo bu mi, ə ki nungi kadi a uge kirə ki lo kilə ti ki ndo kuti mi tə.

⁴² Nə lokī asi kadi ugəi kirə ka kin dode ti al, dīngəm ki nje la ka kin iyə kə ki go me-maji ti adide joo pu. Ə se dan dije ti ki joo kin, e ki ra a ndigi dīngəm ki nje la kin ngay ə?»

⁴³ Ningə Simo ilə Jəju ti ə nə: «M-o kadi e e ki la ki dəe ti e ngay ə baə iyə kə kin ə a ndigi nje la kin ngay.» Ə Jəju əl-e ə nə: «Ta ləi e ta ki rəjeti.»

⁴⁴ Ningə təl kəmne ki də dāne ti ka kin, ba əl Simo ə nə: «O dāne kin a? M-re be ləi, ə man ki kare ka imbəl də njam ti al, nə e, yom njam ki man kəmne, taa bər ki bisi dāne bəy.

⁴⁵ I uwə-m ki rəi ti jururu al, nə e, loki m-ur kəy nu, ra kilə kəy njam jururu ki rəne ti.

⁴⁶ I iɓuki yibi dɔ njam ti al, nə e, ɓuki yibi ki əti maji dɔ njam ti pɔ pɔ.

⁴⁷ Be ə, m-a m-əli təkɪ e ki go rəbi majal je lie ki ngay ki kiyə kin ə, ɔji-n ndigi-naa ki əti ɓəl kin. Ningə dəw ki majal je lie e ki kiyə go kɔ ngay al, a tɔji ndigi-naa ki ngay al tɔ.»

⁴⁸ Ba Jəju əl dəne ka kin ə nə: «Majal je ləi e ki kiyə go kɔ kadi.»

⁴⁹ Lo kin ti, dije madi ki isi sie ta ne kuso ti iləi ngirə kəl mede ti əi nə: «Dəw kin e nɔ ə aw bitɪ kadi iyə go majal lə dije kɔ ə?»

⁵⁰ Nə Jəju əl dəne ə nə: «Kadi-me ləi aji, aw ki lapiya.»

8

Dəne je ki njiyəi go Jəju ti

¹ Go ti, Jəju aw ki ɓe bo je, ki ngan ɓe je, əl ta, ilə-n mɓe Poy Ta ki Maji ki ɔji dɔ kɔɓe lə Luwə. *NJé ndo je lie ki dɔgi gide joo əi sie naa ti.

² Taa, dəne je madi ki ndɔ ki Jəju tuwə ndil je ki majal dɔde ti kɔ je, e ki adi-de rɔ nga dɔ moy je ti ləde je kin ka əi nɔɔ tɔ. Adi e Mari ki Magidala ki ndɔ ki Jəju tuwə ndil je ki majal siri dɔe ti kɔ kin nim,

³ Jan ki ne Suja, ki e dingəm ki nje ngəm ne lə *Erodɪ kin nim, Sujan nim, taa ndəgi dəne je ki rangi ngay ɓəy tɔ. Əi kin ə əi dəne je ki njé ra ki Jəju ki ne kingə je ləde.

*Kuji ta ki dɔ nje dibi ne ti
(Mt 13.1-9; Mk 4.1-9)*

⁴ Kosi dije ki ii ki be bo je ki dangi dangi, kawinaa ki dɔ Jəju ti, ə Jəju əl-de kuji ta madi ə nə:

⁵ «Nje ndər kare aw kadi dibi ne, ningə dəkagilo ki a ilə ko ne, kə ko je madi tosi ngangɪ rəbi ti, adi dije njiyəi dɔ ti, yəl je rəi qi maki.

⁶ Kə ko je madi tosi dɔnangɪ njəkirə ti, adi loki mbie je əi nə n-tɛɛi ba, təli tuti kurim, mbata lo ki səl ki kadi iləi ngirəde ti goto.

⁷ Kə ko je ki nungɪ, tosi dan kon je ti, adi kon je tɔgi səde naa ti, təli ndəmi-de mbəl.

⁸ Nə kə ko je madi, tosi dɔnangɪ ti ki maji, adi tɔgi, kandidate tɛɛ. Dəe kare andi asi bu, bu.» NGA ningə, Jəju təl dɔ ta ləne kin ə nə: «Dəw ki aw ki mbine mba koo-n dɔ ta ba, kadi oo dɔ ta kin maji!»

*Gin ne ki Jəju əl-n ta me kuji ta ti
(Mt 13.10-17; Mk 4.10-12)*

⁹ *NJé ndo je lə Jəju dəji-e əi nə se kuji ta kin me nə ri wa?

¹⁰ Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «Səi, Luwə tɛɛ ki dɔ ne ki to lo bɔyɔ ti ki ɔji dɔ kɔbe lie adi igəri, nə ndəge je, ne kin e ki kɔji-de ki kuji ta, mba kadi:

“Re kənde oo lo maji ka, ooi ne al,
MBide oo dɔ ta maji ka gəri me al”[☆].»

*Jəju ər me kuji ta ki dɔ nje dibi ne ti
(Mt 13.18-23; Mk 4.13-20)*

¹¹ Jəju əl njé ndo je ləne ə nə: «Kuji ta kin, me ə to kin: kə ko, e ta lə Luwə.

¹² E ki tosi ngangɪ rəbi ti, e dije madi ki ooi ta lə Luwə, ningə su re ər ta ki oi ka kin mede ti kə, nə tə pa ne ta ii adi mede Jəju kadi ii ingəi kaji.

[☆] **8:10** Ejay 6.9

13 Kǎ ko ki tosi dǎnangi njækirǎ ti, ǎi dije ki ooi ta lǎ Luwǎ ǎa, taai ki rǎnǎl, nǎ lo kadi ta kin ilǎ ngirǎne mede ti ngǎ goto. Adi mede ngon kagi lo ki ndǎy be par, nǎ loki kǒ je tǣǣ dǎde ti ǎa, iyǎi go kadi-me lǎde kǎ.

14 Kǎ ko ki tosi dan kon ti, ǎi dije ki ooi ta lǎ Luwǎ, nǎ go ti, me ka sururu, ki nǣ maji je, ki koo maji rǎ ki dǎnangi ti ne ǎgi-de kadi tǎgi me kadi-me ti lǎde.

15 Nǎngǎ kǎ ko ki tosi dǎnangi ti ki maji, ǎi dije ki ooi ta lǎ Luwǎ ki ngǎmede ki maji, ngǎme ki rǎjeti, nǎngǎ ngǎmi mede ti, uwǎi tǎgǎide ba, adi kandi kilǎ lǎde tǣǣ.»

*Kuji ta ki dǎ kunji ti
(Mk 4.21-25)*

16 «Dǎw a indǎ por lambi ti kadi dǎbi ngo dǎ ti al, taa indǎ gin tirǎ ti al tǎ. A indǎ dǎ nǣ ti taa, kadi dije uri kǎy ǎa, oi lo ki kunje.

17 Tadǎ nǣ ki to lo ǎǎyǎ ti, ki gine a tǣǣ al goto, taa nǣ ki to lo ǎǎyǎ ti, ki a to taga kadi dije gǎri al ka goto tǎ.

18 Maji kadi uri mbisi maji oi dǎ ta ki isi oi, ǎi kadi oi ki nǒǒ be al. Tadǎ dǎw ki aw ki nǣ jine ti, a adide dǎ ti ǎǎy. Nǎ dǎw ki nǣ lie goto, e ki ndikiri wa ki indǎ mene dǎ ti kin ka, a taai jie ti wa ǎǎy.»

*Kǒ Jǎju ki ngakǒe je
(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)*

19 Kǒ Jǎju ki ngakǒe je rǎi kadi n-ooi-e, nǎ lo kadi tǣǣi rǎe ti goto mbata kosi dije ki ǎi ngay.

20 ǎ ǎli-e ǎi nǎ: «O kǒi je, ki ngakǒi je ai taga nǒǒ, a sangi kadi n-ooi-ni.»

21 Nǎngǎ Jǎju tǎl ǎl-de ǎ nǎ: «Kom je, ki ngakom je ǎ ǎi dije ki ooi ta lǎ Luwǎ, ǎa tǎli rǎde go ti, rai kilǎ.»

*Jəju ndangi nəl adi a lo ka ti
(Mt 8.18, 23-27; Mk 4.35-41)*

²² NDɔ kare, Jəju al me to ti əi ki njé ndo je ləne, ningə əl-de ə nə: «Adi ji gangi ba j-awi dame ti ki kare.» Ba awi.

²³ Loki isi ɔsi to isi gangi ba kin ɔa, Jəju to ɔi maki. Ə nəl ki bo ngay osi dɔ ba ti, ra adi man rosi to, əi ta yo ti.

²⁴ Lo kin ti, njé ndo je rəi ki rɔe Jəju ti, ndəli-e ki nɔ tade ti əi nə: «Nje ndo dije, Nje ndo dije, j-isi j-oy!» Loki Jəju ndəl, ndangi nəl je ki punɔi man je adi təli toi jəke, lo to jiji.

²⁵ Ba təl əl njé ndo je ə nə: «Kadi-me ləsi to ra be tɔy ə?» NGa ningə ɔəl ra-de, nɛ kin əti-de ɔəl ngay, adi dəji-naa ta dande ti əi nə: «Dəw ə wa kam e nə ə nəl je ki man je ka əl-de ta par ə təli rɔde goe ti be ə?»

*Jəju tuwə ndil je ki majal dɔ dɔngəm madi ti
(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)*

²⁶ Jəju əi ki njé ndo je ləne rəi tɛɛi dɔnangi ti ki Gərəsa, ki a ta ɔe ti ki Galile.

²⁷ Loki Jəju j me to ti ur ki nangi ningə, dɔngəm kare ki me ɔe ti ki Gərəsa, j nɔɔ re ki rɔ Jəju ti. E dɔngəm ki ndil je ki majal rai-e. Asi dɔkagilo ngay, dɔngəm kin ilə kibi rɔne ti al nɔm, isi ɔe me kəy ti al nɔm. Lo kise e dɔ ɔadi je ti par.

²⁸ Loki oo Jəju ningə, osi nangi njae ti, ɔa əl ta ki ndune ki boy ə nə: «Jəju ki NGon lə Luwə ki nje kisi dɔrə ti taa nu, e ri ə ige rɔm ti ə? NJai ba, adi-m kɔ al.»

²⁹ Əl be tadɔ Jəju adi ndune ndil ki majal kadi tɛɛ rɔ dɔngəm ti kin kɔ. NJa ngay ndil ki majal kin j ki dɔngəm ka kin ɔa ra-e. Dije dɔɔi-e ki kulə gɔndi je, iləi

kangila gindi njae ti je, nə gangi kulə gindi je kin riw riw ə tətə kangila gindi je kin nusi nusi rone ti kə, 6a ndil je ki majal əsi-e adi aw ki dilə lo dilə lo.

³⁰ Ə Jəju dəje ə nə: «Təi nə na?» Ba e ilə Jəju ti ə nə: «Təm nə kosi njé rə je.» Tadə ndil je ki majal ngay uri me ti.

³¹ Lo kin ti, ndil je ki majal ka kin nqi də Jəju ti kadi adi-de n-awi lo dangay ti lə ndil je ki majal al.

³² Kosi kəsongi je ai lo ti kin nqə a usoi ne də mbal ti, ə ndil je ki majal ka kin nqi də Jəju ti kadi adi-de n-awi mede ti. Ba Jəju adi-de ta rəbi kadi awi mede ti.

³³ NDil je ki majal tēi me dɪngəm ti, awi uri me kəsongi je ti ka kin. Ningə yə, kəsongi je bɪngəi-naa kadi mbal ti taa, tosi me ba ti, ayi-naa man oyi.

³⁴ Lok i dije ki njé ngəm kəsongi je ooi ne ki ra ne kin 6a, ayi-naa awi me 6e bo ti ki ngan 6e je, ɔri poy ne ki ra ne kin dije.

³⁵ Dije tēi awi kadi n-ooi ne ki ra ne kin. Be ə, lok i rəi tēi rə Jəju ti ningə, ooi dɪngəm ki ndil je ki majal tēi me ti ka kin, isi nja Jəju ti. OOi-e kadi isi ki kibi rone ti, ki angal ki maji, adi ra-de 6əl.

³⁶ NJé ki ai lo ne ti ki ra ne kin, ɔri madide je poye, təji rəbi ki dɪngəm ki aw ki ndil je ki majal kin ingə-n rə nga.

³⁷ Lo kin ti nqə be, dije ki dənangi Gərəsa ti, 6əl təl-de, adi dəji Jəju kadi iyə dənangi ləde ə aw. Ə Jəju al me to ti, təl gogi.

³⁸ Dɪngəm ki Jəju tuwə ndil je ki majal dəe ti kə ka kin dəji Jəju kadi n-aw sie, nə Jəju tuwe

³⁹ ə nə: «ftəl aw 6e, ɔr poy ne je pəti ki Luwə ra səi kin adi dije ooi.» Be ə, dɪngəm aw ilə mbə ne ki Jəju ra sie kin me 6e bo ti ki tae ba.

*Ta lə ngon lə Jayrusi ki dəne ki ta lə dəne ki nje moy
məsi
(Mt 9.18-26; Mk 5.21-43)*

⁴⁰ Loki Jəju təl re, kosi dəji uwəi-e ki rəde maji, tadə pəti isi nginəi tae.

⁴¹ Nینگə yə dینگəm kare ki təe nə Jayrusi, ki e nje kun də kəy kaw-naa lə *Jipi je j̄ n̄ō re. Re osi nja Jəju ti, n̄ō d̄e ti kadi re aw ʒe ləne.

⁴² Kadi aw ʒe ləne mbata ngone ki dəne ki e kare ba, ʒale e d̄əgi ḡide joo to ta koy ti. Loki Jəju isi aw, kosi dije mborəi-e ki yo je ki ne je, lo kər kəə goto.

⁴³ Dan kosi dije ti kin, dəne kare ki moy məsi ade k̄o ʒal d̄əgi ḡide joo e n̄ō. Dəne kin tuji n̄e kingə ləne k̄o pəti ji njé ra dije moy ti, nə dəw ki kadi ade r̄o nga goto.

⁴⁴ Dəne re ʒasi r̄o Jəju ti, ki rəbi ki ḡide ti, ɔdi ta kibi lə Jəju par ə, ta naa ti n̄ō, məsi gangi r̄e ti.

⁴⁵ Loe ti n̄ō Jəju dəji ə nə: «N̄ə ə ɔdi-m ə?» Nینگə dije pəti naji-e ti əi nə n-ɔdi-e al. N̄Ga ə Piyər əl-e ə nə: «ʒəʒe, e dije ki r̄osi ḡidi, mborəi-ni ki yo je ki ne je kin ə ɔdi-ni.»

⁴⁶ Nə Jəju ə nə: «Dəw madi ɔdi-m, m-gər kadi t̄əgi t̄eə r̄əm ti.»

⁴⁷ Loki dəne oo kadi n̄e ki n-ra kin Jəju gər ʒa, dadi par par, osi nja Jəju ti. Nینگə ɔr go n̄e ki ra ə adi n-ɔdi-n Jəju kin ta kəm dije ti pəti. Taa, ɔr-de go kingə ki ingə r̄o nga ta ji naa ti n̄ō par kin t̄o.

⁴⁸ Ə Jəju əl-e ə nə: «N̄Gonm, kadi-me ləi aji. Aw ki lapiya.»

⁴⁹ Loki Jəju a əl ta ba ʒəy nینگə, dəw kare j̄ ʒe lə nje kun də kəy kaw-naa lə Jipi je re. Re əl Jayrusi ə nə: «N̄Goni oy, itap̄i N̄Je ndo dije al ngata.»

50 Nə Jəju ki oo də ta kin əl Jayrusi ə nə: «Adi rai bəl al, adi mei par, ə a aji.»

51 Loki rəi tēei me kəy ti, Jəju iyə ta rəbi adi dəw ur kəy go ngon ti al. Adi Piyər nīm, Jə nīm, Jaki nīm, baw ngon əi ki kə ngon nīm tə par ə uri sie kəy go ngon ti.

52 Di je pəti nqi je, ndingəi rəde je mbata ti lə ngon, nə Jəju əl-de ə nə: «Inqi al, ngon oy al, nə to bi kare.»

53 Ba ibəi Jəju kogii, mbata gəri kadi ngon oy.

54 Nə Jəju uwə ji ngon, ba əl-e ta ki ndune ki boy ə nə: «NGonm, i taa.»

55 Lo kin ti, ngon təsi ndəl, adi i taa ta ji naa ti nqo. Ba Jəju dəji-de kadi adi-e ne uso.

56 Nə kin ra bəl njé koje je ngay. Nə Jəju adi-de ndune kadi əli tae dəw madi al.

9

Jəju ilə njé ndo je ləne ki dəgi gide e joo (Mt 10.1-9, 11-14; Mk 6.6-13)

1 Jəju bar njé ndo je ki dəgi gide joo, adi-de təgi, ki kəbe də ndil je ti ki majal pəti, taa kadi ajii njé moy je tə.

2 Jəju ilə-de kadi iləi mbə Poy Ta ki Maji ki əji də kəbe lə Luwə, taa kadi adi rə ngə di je tə.

3 Ningə əl-de ə nə: «Uni nə madi mbata də rəbi al nīm, uni kagi təsi al nīm, uni bəl al nīm, uni mapa al nīm, uni la al nīm, taa kadi awi ki kibə rəsi joo al nīm tə.

4 Ə me kəy ki ra ki uri ti ba, a isi titi nqo biti kadi awii.

⁵ A kin ə re, me be ti, dije mbati kuwəi səsi ki rəde ti ba, loki isi tēēi me be ti kin ki taga ə, indəi bu ki njasi ti kə*, mba kadi to tə ne ndəji ndude.»

⁶ *NJé ndo je iləi dəde awi ki be be, iləi mbe Poy Ta ki Maji, taa aji njé moy je ki lo lo tə.

*Ta ndəji Erodī də Jəju ti
(Mt 14.1-2; Mk 6.14-16)*

⁷ Loki *Erodī ki e nje kəbe dənangi ti ki Galile, oo poy ne je ki isi rai ne kin ba, ta ndəje də Jəju ti, tadə dije madi əli əi nə: «E Jə Batisi ə j taa dan njé koy je ti.»

⁸ NJé ki nungi əli əi nə: «E Eli ki nje kəl ta ki ta Luwə ti ə tēē.» NJé je ki nə je bəy əli əi nə: «E njé kəl ta je ki ta Luwə ti ki kəte je kin ə ki kare j dan njé koy je ti.»

⁹ Lo kin ti Erodī əl ə nə: «Jə, e mi wa ə ndə ki madi gangi dəe, nga e na bəy ə m-isi m-o ta je ki be kin dəe ti wa ka m-gər al.» Ba sangi kadi n-oo Jəju.

*Jəju adi ne kuso dīngəm je dibi mi usoi
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jə 6.1-15)*

¹⁰ Loki njé kaw kilə je təli nōō rəi ba, ərī Jəju poy ne je ki rai adi-e oo. Ə Jəju ər-de, aw səde kadi be bo ti ki bari-e Bətisayda.

¹¹ Nə kosi je gəri gode, adi awi gode ti. Jəju uwə-de ki rəne ti, əl-de ta ki də kəbe ti lə Luwə, taa aji njé je ki sangi rə nga tə.

¹² Nīngə loki kadi aw tə ur, njé ndo je ki dəgi gide e joo, rəi rə Jəju ti əli-e əi nə: «tuwə kosi dije kam adi awi ki ngan be je ti, ki lo ndər je ti, sangi lo to je ki

---

* **9:5** Ta lə kində bu ki nja ti kə ba, igoi Mt 10.14 ki ta ki də ti ki e gin ti nangi.

ne kuso je, tado lo ki j-ai ti ne kin, e lo ki dije gotoi ti.»

¹³ Nə Jəju əl-de ə nə: «Səi je wa adi-de ne usoi.» Ə njé ndo je əli əi nə: «J-aw ki mapa mi ə kanji joo wa be tɔ par, adi re e be al wa ningə kadi je wa j-aw ji ndogi mapa mbata ti lə kosi dije kin pəti wa ta.»

¹⁴ Dingəm je asi dibi mi loe ti noo. Nə Jəju əl njé ndo je ə nə: «Adi-de isi nangi, uwəi-naa asi kuti mi, kuti mi be.»

¹⁵ *NJé ndo je rai təkɪ Jəju əl-n-de, adi adi-de isi nangi pəti.

¹⁶ Ə Jəju ɔy mapa ki mi ki kanji ki joo ka kin, ɓa un kəmne ki taa, əl ta ki Luwə mba kadi njangi dɔ ne kuso kin. Go ti, Jəju uwə mapa je ka kin gangi naa ti, ə təl-n adi njé ndo je kadi ləbi kosi dije.

¹⁷ Dije pəti usoi ne ndani maji. Ningə, njé ndo je ɔyi gindi mapa je ki nay, kare dɔgi gide e joo ɓəy.

*Piyər gər kadi Jəju e Kirisi ki Luwə mbəte
(Mt 16.13-20; Mk 8.27-30; Jə 6.67-71)*

¹⁸ NDɔ kare Jəju isi əl ta ki Luwə gidi lo ti gogi, njé ndo je lie əi sie naa ti, ə Jəju dəji-de ə nə: «Kosi je isi əli ta ki dɔm ti təkɪ mi nə ə?»

¹⁹ Ə iləi-e ti əi nə: «Dije madi əli əi nə j Jə Batisi, njé ki nungi əi nə j nje kəl ta ki ta Luwə ti Eli; njé ki rangi ɓəy əi nə e njé kəl ta ki ta Luwə ti ki kəte je kin ə e ki kare dande ti ə j dan njé koy je ti.»

²⁰ Ningə Jəju əl-de ə nə: «NGa səi wa ki dəsi, əli əi nə mi nə ə?» Ba Piyər ile ti ə nə: «I Kirisi ki Luwə mbəte.»

²¹ Jəju ndəji njé ndo je ki tɔgine ngay kadi əli ta kin dəw madi al.

*Jəju əl ta koyne ki kine lo koy ti
(Mt 16.24-28; Mk 8.34-9.1)*

22 Jəju ilə dɔ ta ti kin ə nə: «Səbi kadi mi *NGon dəw m-a m-ingə kɔ ngay. *NGatɔgi je lə *Jipi je, ki ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je a mbati-mi. Dije a tɔli-mi, nə ndɔ ki kɔ mitə lə ndɔ koym ɓa, m-a m-tɛɛ lo koy ti.»

23 Go ti, Jəju əl dije pəti ə nə: «Re dəw madi ndigi njiyə gom ti ningə, kadi oo rəne tə ne madi al, kadi ndɔ je kare kare pəti, e wa un kagi-dəsi koy ləne, ə re un gom.

24 Təki rɔjɛti, dəw ki ge kaji rəne ne wa dɔnangi ti ne a ti ta rəne. Nə dəw ki ti ta rəne ki mbata ləm, a aji rəne tɔ.

25 Kin ə re dəw ingə ne maji je ki dɔnangi ti ne pəti tigə, nə kadi e wa ti ta rəne, ə se tuji rəne ə, maje to ra be ə?

26 Təki rɔjɛti, re rɔ dəw madi sɔl-e ki mbata ləm, ə se ki mbata ta ləm ningə, mi NGon dəw ka, m-a m-ra rɔsɔl dɛe ti tɔ, ndɛe ti ki m-a m-re-n me kəsi-gon ti ləm, ki me kəsi-gon ti lə Bawm, ki me kəsi-gon ti lə malayka je ki ayi njay.»

27 Təki rɔjɛti, adi m-əl səsi: dije madi dansi ti ne a oyi al ɓəy ə, a oi kɔɓe lə Luwə ki kəmde.

Jəju mbal rəne

(Mt 17.1-8; Mk 9.2-8)

28 NDɔ jijoo go ta je ti kin ningə, Jəju ɔr Piyər nim, Jə nim, taa Jaki nim tɔ, ə al aw sɛde dɔ mbal ti kadi n-əli ta ki Luwə.

29 Loki Jəju isi əl ta ki Luwə ningə, ta kəme mbal, taa kibi lie təl nda bal bal tɔ.

30 Ningə loe ti noɔ, dɔngəm je joo a əli sie ta. Dɔngəm je ka kin e *Moji əl ki Eli.

31 Tɛɛi me tɔ ɓa ti, a əli sie ta ɔji dɔ kaw ki a aw Jorijaləm ti kadi oy, tɔl-n ta kilə ləne.

³² Piyər əi ki madine je, bi təl-de maki. Ə loki ə nə n-ndəli ningə, ooi kunji Jəju ki dıngəm je ki joo ki ai sie.

³³ Loki dıngəm je ka kin iyəi Jəju ə isi awi ba, Piyər əl Jəju ə nə: «Bəbe, kin ə j-isi lo kin ti ne be par ə maji ngay. J-a ra kəy-lo mitə: kare e yai, kare e ya Moji, ə ki kare e ya Eli tə.» Piyər gər me ta ki isi əl kin al.

³⁴ Ə loki a əl ta tə kəl ba bəy ningə, kil ndi j re səbi dəde liti. Loki kil ndi isi səbi dəde kin, bəl təl njé ndo je.

³⁵ Lo kin ti, ndu ta madi tēē me kil ndi ti ə nə: «E kam e NGonm, e ə e dəw ki m-kəte, ə oi ta lie.»

³⁶ Go ndu ta ti kin, Jəju təl nay ki karne ba, dəw oo dəw madi ki rangi kade ti al. *NJé ndo je ngəmi tade, ta kare ka əli dəw madi ndəe ti noo də ne je ti ki ooi kin, al.

Jəju aji ngon ki ndil ki majal ra-e

(Mt 17.14-18; Mk 9.14-27)

³⁷ Lo ti go ti, Jəju əi ki njé ndo je ləne ki mitə ij də mbal ti isi rəi ki nangi ba, kosi dije ngay tiləi kəme.

³⁸ Ningə dan kosi dije ti ka kin, dıngəm kare un ndune ki taa ə nə: «Nje ndo dije, m-nə ki dəi ti kadi igə ngonm kin adi-m, tadə e ki karne ba jim ti.

³⁹ Dəkagilo je madi ba, ndil ki majal a uwə, ra-e adi ur kəl, ə yəke ki təgine, adi kulum tae ibə jugi jugi. A ade kə ratata, tə ne ki a iyə al be bəy taa təl iyə.

⁴⁰ Be ə, m-dəji njé ndo je ləi kadi tuwəi ndil ki majal kin dəe ti kə, nə asi kadi tuwəi-e al.»

⁴¹ Lo kin ti, Jəju un ta əl ə nə: «Səi dije ki dəkagilo ti ki bəne ki səi njé me ngə je, səi njé ra ne ki majal, kadi tə m-isi səsi dəkagilo ban bəy taa ə? Kadi m-a

m-ɔsi giŋsi dɔkagiilo ban ɔɐy taa ə? Ire ki ngonni rɔm ti ne.»

⁴² Loki ngon isi re ɔasi ki rɔ Jəju ti ningə, ndil ki majal ka kin un-e, ɔte nangi, yəke ki tɔgine, nə Jəju ndangi ndil ki majal ade tɛɛ rɔ ngon ti, adi ngon ingə rɔ nga, ɔa təl sie adi bawe.

⁴³ Lo kin ti, dije pəti, ta ndɔji-de dɔ tɔgi Luwə ti ki ɔti ɔəl kin.

*Jəju təl əl ɔɐy kadi n-a n-oy
(Mt 17.22-23; Mk 9.30-32)*

Loki nɛ je pəti ki Jəju ra, ɔti dije pəti ɔəl, Jəju əl njé ndo je ləne ə nə:

⁴⁴ «Oi ta ki m-aw tə m-əl səsi kin maji: A iləi-mi *NGon dəw ji dije ti.»

⁴⁵ Nə njé ndo je gəri me ta kin al. Ta kin to ki ndəme ba mba kadi gəri me al. Ningə ɔəli kadi dəji ta Jəju dɔ ti tɔ.

*Jəju un ta lə ngan je ki du ndo-n nɛ njé ndo je ləne
(Mt 18.1-5; Mk 9.33-37)*

⁴⁶ *NJé ndo je iləi ngirə naji-naa ta ti kadi n-gəri se nɔ dande ti ə e ki bo wa?

⁴⁷ Jəju gər ta ki mede ti, adi un ngon ki du, ur-e ade a gədiŋe ti,

⁴⁸ ningə əl-de ə nə: «Re dəw madi uwə ngon kin ki rɔne ti me tɔm ti ə, e mi wa ə dəwe kin uwə-m ki rɔne ti. Ningə, dəw ki uwə-m ki rɔne ti, e nje kilə-m ə uwe ki rɔne ti.» Təki rɔjeti, dəw ki e ə e ki du ngay dansi ti, e dəwe kin ə e ki bo dansi ti.

*Dəw ki e nje kɔsi-m ta al e dəw ləm
(Mk 9.38-41)*

49 Jǎ un ta əl Jǎju ə nǎ: «Nje ndo dije, j-o dǎw madi ki a tuwǎ ndil je ki majal me tǎi ti, ə ji ndigi kadi j-oge dǎ ra ne kin, tado e njiyǎ sǎje goi ti al.»

50 Nǎ Jǎju ilǎ ti ə nǎ: «Ɔgi-e dǎ al, tado dǎw ki ɔsi sǎsi ta al, e dǎw lǎsi.»

NGon be kare ki Samari ti mbati kuwǎ Jǎju ki rǎne ti

51 Loki dǎkagilo nay basi kadi a uni Jǎju awi sie dǎrǎ ti, Jǎju ilǎ ndune kadi gar n-aw Jorijalǎm ti.

52 Be ə, ilǎ njé kaw kilǎ je nǎne ti kǎte. *NJé kaw kilǎ je awi, uri me ngon be ti ki *Samari mba kadi indǎi dǎ re lǎ Jǎju naa ti kǎte.

53 Nǎ dije ki ngon be ti ka kin mbati kuwǎ Jǎju ki rǎde ti tado isi aw ki Jorijalǎm.

54 Loki njé ndo je lie, Jaki əi ki Jǎ ooi ta kin ɔa, əli Jǎju ə nǎ: «Bǎbe, indigi kadi ji dǎji por j-adi j dǎrǎ ti, ɔsi dǎde ti, ro-de kǎ a?»

55 Ə Jǎju tǎl kǎmne, kǎl sǎde.

56 Ba uni rǎbi, awi ngon be ti ki rangi.

*Kun go Jǎju
(Mt 8.19-22)*

57 Loki əi dǎ rǎbi ti, dǎw madi əl Jǎju ə nǎ: «M-a m-un goi lo je pǎti ki a aw ti.»

58 Ə Jǎju əl-e ə nǎ: «NJǎ je ai ki be tode, ə yǎl je ai ki kǎyde tǎ, nǎ *mi NGon dǎw m-aw ki lo ki kadi m-ilǎ dǎm ti al.»

59 Go ti, Jǎju əl dǎw ki rangi ə nǎ: «Un gom.» Ningǎ dǎw ka kin əl-e ə nǎ: «Bǎbe, adi-m ta rǎbi adi m-aw m-dibi bawm ɔy taa.»

60 Nǎ Jǎju əl-e ə nǎ: «Ƴyǎ njé koy je adi dibi njé koy je lǎde, nǎ j aw ilǎ mbǎ kǎbe lǎ Luwǎ.»

⁶¹ E ki rangi bəy əl ə nə: «Babe, m-a m-un goi, nə m-dəji kadi adi-m ta rəbi adi m-aw m-əl ta ki kadi j-iyə-n-naa ki njé ki me kəy ti ləm bəy taa.»

⁶² Ə Jəju əl-e ə nə: «Dəw ki uwə də kəsi mangi, ə təl ilə rəti gogi ba, dəwe kin kəbe lə Luwə e ki ta təe al.»

10

Jəju ilə njé ndo je kuti siri gide joo

(Mt 9.37-38; 10.7-16; Mk 6.8-11; Lk 9.3-5)

¹ Go ne je ti kin, Jəju mbəti njé ndo je ki rangi kuti siri gide joo, ba ilə-de joo joo ki be bo je ki lo je ki dangi dangi ki əji kadi re e wa a aw ti.

² Ningə əl-de ə nə: «Ko ki asi kijə, dile e ngay, nə njé kije je əi ngay al. Ə əli ta ki Ba nje ko, adi ilə ki njé ra ko je me ko ti lie.

³ Ningə ki basine kin, osi də rəbi ti awi! M-ilə səsi tə ngan batı je dan jagım je ti.

⁴ Uni la al nım, uni bəl al nım, uni sa njasi al nım tə. Taa ai rəbə ta lapıya ki ra ti al nım tə.

⁵ Kin ə awi kadi uri me kəy ti madi ba, ne ki dəsəy, əli əi nə: “Lapıya ki də me kəy ti kin.”

⁶ Ningə kin ə re dəw ki nje ndigi lapıya isi me kəye ti kin nıq ba, lapıya ləsi a aw ki dəe ti. A re dəw goto ba, lapıya ləsi a təl ki rəsi ti tə.

⁷ İsi me kəy ti ki uwə səsi ki rəne ti kin nıq, ne kuso ki adi səsi ə usoi, man ki adi səsi ə ayı-naa. Tadə səbi kadi nje ra kilə ingə ne kigə go ji ləne, ji dije ti ki ra kilə dande ti. İbii kəy joo al.

⁸ Kin ə re uri me be ti, ə be uwə səsi ki rəne ti ba, ne ki adi səsi ə usoi par.

⁹ Re dije ki moy ra-de əi me be ti kin noo ə, aji-de. Ba əli dije ki me be ti əi nə: “Kobe lə Luwə e basi ki rəsi ti.”

¹⁰ A re uri me be ti, ə dije ki me be ti kin uwəi səsi ki rəde ti al ba, iteei ki taga ta mbalo ti, ə əli əi nə:

¹¹ “Bu ki me be ti ləsi ki nay gin sa njaje ti ka, j-ində kə gogi j-adi səsi. Ningə kadi igəri təkə kobe lə Luwə e basi.”

¹² Ə adi m-əl səsi m-adi igəri təkə ndo gangi ta ti ə, ta ki gangi ki do be ti kin a itə yə Sodom bəy✧.

¹³ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi dije ki Koraje! Kəm-to-ndoo e ləsi səi dije ki Bətisayda! Ne kəji je ki əti bəl, ki Luwə oji dansi ti kin, re ne je kin rai ne me be bo Tir ti ki be bo Sido ti be ə, re dije ki me ti a iyəi rəbi ne rade je ki majal mari nu. Re a iyəi rəbi ne rade je ki majal kə, ki go rəbi kilə kibə kuwə ndoo rə ti, kisi-n bu por ti.

¹⁴ E be ə, kadi igəri təkə, dəkagilo gangi ta ti ə, ta ki gangi ki do Tir ti ki Sido, yəsi a ngə ite.

¹⁵ NGa ningə j Kapərnayim, o kadi a un do i taa bitə kadi odi rə, nə Luwə a təl səi bitə kaw səi koo✧.»

¹⁶ Jəju təl əl njé ndo je ləne bəy ə nə: «Dəw ki oo ta ləsi, e mi ə dəwe kin oo ta ləm. Ə dəw ki o si səsi ngərangi ba, e mi ə dəwe kin o si-m ngərangi. Ningə dəw ki o si-m ngərangi ba, e nje kilə-m tə ə ose ngərangi.»

Təl njé ndo je ki kuti siri gide joo

¹⁷ *NJé ndo je ki kuti siri gide joo ki Jəju ilə-de, təli lo kilə ti ki rənəl, ningə əli Jəju əi nə: «Bəbe, ndil je ki majal ka, lo ki jə ba təi ba, iləi dəde gin təgije ti.»

✧ **10:12** Kilə ngirə ne je 19.24-28 ✧ **10:15** Ejay 14.13-15

18 Jəju əl-de ə nə: «M-o *Satạ̃ j̣i ḍəɾ̣ɑ̣ ṭi osi ki ḍəɳang̣i ṭi ṭə ṭəl ndi be.

19 N̄ingə m-adi səsi t̄əgi kadi īnj̄iȳəi d̄ə li je t̄i, d̄ə ni je t̄i, ki d̄ə t̄əgi je t̄i p̄əti ki n̄je b̄ɑ̄ aw-n. N̄e madi kare ki kadi a ra səsi majal goto.

20 NGa n̄ingə kadi īrai r̄əɳəl mbata k̄ilə ki ndil je ki majal il̄əi d̄əde ḡin t̄əḡisi t̄i k̄in al, nə kadi īrai r̄əɳəl mbata t̄əsi ki e ki ndanḡi me d̄əɾ̣ɑ̣ t̄i taa.»

*Rəɳəl lə Jəju
(Mt 11.25-27)*

21 D̄əkağıloe t̄i n̄ōo, NDil Luwə ra adi r̄əɳəl rosi me Jəju, ə Jəju əl ə nə: «Bai, ki j̄i Ba d̄əɾ̣ɑ̣ ki d̄əɳanḡi, m-ilə t̄əji d̄əi t̄i, t̄əki īb̄əȳə n̄e je k̄in n̄j̄ə t̄ər je, ki n̄j̄ə n̄e ḡər je, ə it̄ēe ki d̄əe adi ngan je ki du ḡəri. Oyo, Bai, e ndiḡi l̄əi kadi n̄e k̄in ra n̄e be.»

22 Ba, Jəju əl dije ki ai n̄ōo ə nə: «Bai, adi-m n̄e je p̄əti, n̄ingə d̄əw kare ki ḡər-m, mi NGon, goto, e Bai ki karne ba par, taa d̄əw kare ki ḡər Bai ka goto t̄ə, e mi NGon ki karm ba par, n̄ingə e dije ki mi wa ə m-ndiḡi kadi m-adi ḡəri-mi par t̄ə.»

23 Go t̄i, Jəju t̄əl k̄əmne ki d̄ə n̄j̄ə ndo je t̄i əl-de ki karde ba ə nə: «S̄əi n̄j̄ə maji-kur mbata n̄e ki k̄əmsi oo k̄in!

24 *NJ̄ə k̄əl ta je ki ta Luwə t̄i ngay ki ngar je ngay ndiḡi kadi k̄əmde oo n̄e ki s̄əi je, k̄əmsi oo k̄in, nə asi koo al, ndiḡi kadi mbide oo d̄ə ta ki s̄əi je, mbisi oo k̄in, nə asi koo al t̄ə.»

Kuj̄i ta d̄ə d̄əw ki Samari t̄i ki n̄je me-maj̄i

25 NJe ndo ndu-kun kare əsi nanḡi j̄i taa, n̄ingə d̄əji ta kare Jəju t̄ə ta kuwə-naa ki ta ə nə: «NJ̄e ndo dije, e ri ə s̄əbi kadi m-ra kadi t̄ə m-ingə-n kaj̄i ki bīti ki n̄ō t̄i ə?»

26 Ə Jəju əl-e ə nə: «E ta ri ə ndangi me ndu-kun ti? Ə go gər-e ləi e ban?»

27 Ba nje ndo ndu-kun ka kin ilə Jəju ti ə nə: «A indigi Bəbe Luwə ləi ki ngamei ba pəti, ki ndili ba pəti, ki təgi ba pəti, ki mər ta ləi ba pəti. Nینگə a ndigi dəw madi tə darəi j wa be tə*»

28 Ə Jəju əl-e ə nə: «Ta ki m-dəji, ilə-m ti maji ki dum. Ə ira be, ba a ingə kaji.»

29 NJe ndo ndu-kun sangi kadi n-təji təkə ne dəw ki dana, adi təl dəji Jəju ə nə: «Nə ə e dəw madim ə?»

30 Ə Jəju əl-e ə nə: «Dینگəm kare j Jorijaləm isi aw Jəriko, ba osi ji kaya je ti ki njé gangi rəbi, adi taai ne je lie pəti jie ti, tindəi-e adi to ta koy ti, ningə iyəi-e ə əti awi.

31 Go ti ba, nje kijə ne məsi kadi-kare j noo re tēē dəe ti, nə loki oo-e, gangi say aw lo ləne.

32 Go ti, dəw ki gin koji ti lə *Ləbi kare j noo re tə, nə loki oo dینگəm ka kin ba, gangi say aw lo ləne.

33 Go ti ningə, dəw ki *Samari ti kare ki isi aw mba j noo re tēē də dینگəm ti ka kin. Loki oo-e, oo kəm-to-ndoo lie ki rəjeti.

34 Be ə, re rəe ti, ur yibi kasi nju ta do ti, dəə-n, ningə un-e inde də koro ti ləne, aw sie lo to mba je ti, ində kəmne goe ti.

35 Lo ti go ti, dینگəm ki Samari ti ka kin ər la ki asi ra kilə ndə joo adi nje kində kəmne go kəy mba je ti, ningə əl-e də ti ə nə: “İndə kəmi goe ti maji, a re ne ki ində-n kəmi goe ti, al də e ki madi kin ba, ndə təlm ə, mi wa m-a m-igə-i.”»

36 Nینگə Jəju dəje ta də ti ə nə: «Dan dije ti ki mitə kin, e ki ra ə e madi dینگəm ki kaya je ki njé gangi

☆ 10:27 Dətarənom 6.5; Ləbətiki 19.18

rəbi gangi-e kin ə?»

³⁷ Ba, nje ndo ndu-kun ə nə: «E e ki oo kəm-to-ndoo lie kin.» NGa ə Jəju əl-e ə nə: «Re e be ningə, j ka kadi aw, ə ira be tɔ.»

Jəju aw be la Marti ai ki Mari

³⁸ Jəju ai ki njé ndo je ləne j dɔ rəbi ti rai tɛɛi ngon be ti kare be ningə, dəne madi ki tɔe nə Marti uwə Jəju rone ti me kəy ti.

³⁹ Marti aw ki ngokone ki dəne ki tɔe nə Mari noo. Ə ngokɔe ka kin re isi nangi nja Babe Jəju ti, isi oo dɔ ta ki Jəju isi əl.

⁴⁰ Nə Marti a ta ngan kilə je ti ki njae ɔdi nangi al, aw yo je ki ne je. Ningə tɛɛ pati, re əl Jəju ə nə: «Babe, ra ban ə ngokom Mari iyə-m adi m-a ta kilə je ti ki karm ba be ka usi al par ə? Əl-e adi re ra səm kilə je.»

⁴¹ Ə Babe əl Marti ə nə: «Marti, Marti, mei osi nangi al, adi aw ki yo je ki ne je mbata nɛ je ngay.

⁴² Nə nɛ ki soti e kare ba. Ningə Mari un nɛ ki maji itə nɛ je pəti. E nɛ ki dəw a taa jie ti al.»

11

*Jəju ndo njé ndo je ləne rəbi kəl ta ki Luwə
(Mt 6.9-13)*

¹ NDɔ kare Jəju isi əl ta ki Luwə lo madi ti. Loki əl ta ki Luwə gine gangi ningə, nje ndo lie kare əl-e ə nə: «Babe, indo-je kəl ta ki Luwə təkɪ Jə Batisi ndo-n njé ndo je ləne kin be tɔ.»

² Ə Jəju əl-de ə nə: «Loki isi əli ta ki Luwə ningə, kadi əli ai nə:

“Bawje,

Kadi dəw ki ra gər tɔi təkɪ j Luwə,

Kadi koḅe lai re.

³ Adi-je ne kusoje ki asi taje ki ndo je ndo je.

⁴ Iyə go majal je laje ko, tado je wa ka,

J-iyə go majal la dije pəti ki rai saje majal ko to.

Iyə-je adi j-osi me ne na ti al".»

⁵ Ba Jəju təl əl-de ɓəy ə nə: «Kin ə, dəw kare dansi ti je be, aw ki madine noo, ə j dan lo ti aw ində ta kəy dəe ti ə nə: “Madim, itunə-m mapa mitə,

⁶ mbata madim kare j mba ti re tɛɛ dɔm ti, nə ne ki kadi m-ra-e-n mba goto.”

⁷ Ə re made ka kin to ki kəy noo ə nə: “Itapi-m al, ta kəy e ki kuti ngata, ningə je ki nganm je ji to nangi to, ɓi lo kadi m-a m-j taa m-adi mapa goto.”

⁸ M-əl səsi kadi igəri, kin ə re j taa ade mapa kin mbata ke madi-naa ləde al ka, a j kadi ade ne je pəti ki ge, mbata ta kəy ki a ində ki naa ti naa ti kin.

⁹ Ningə mi, m-əl səsi: Idəji, ə a adi səsi, isangi ə a ingəi, indəi ta kəy ə a tɛɛi adi səsi.

¹⁰ Tado dəw ki dəji ə a adi-e, dəw ki sangi ə a ingə, dəw ki ində ta kəy ə a tɛɛi adi-e to.

¹¹ Baw ngon ki ra dansi ti ə ngone dəje kanji, ningə a un li yo taa ade ə?

¹² Ə se ngone dəje kaw, ningə a un ni yo taa ade ə?

¹³ A kin ə səi ki səi dije ki kilə rasi majal kin mindi ə igəri rəbi kadi ne ki maji ngansi je ningə, ra ban be ə, Bawje ki isi dərə ti taa kin taa, a adi NDilne dije ki dəji-e al ə?»

Jəju əi ki ndil je ki majal

(Mt 12.22-30; Mk 3.22-27)

¹⁴ NDɔ kare Jəju tuwə ndil ki majal dɔ dɛngəm kare ti ki ndil ka kin ra-e adi əl ta al. Loki ndil ki

majal teẽ ɓa, dɪngəm ki kəte əl ta al ka kɪn, təl əl ta, adi əti kosi dije ɓəl ngay.

15 Ningə dije madi əli əi nə: «E ki tɔgi lə ɓəljəbul ki e ngar lə ndil je ki majal, ə isi tuwə-n ndil je ki majal.»

16 Ə njé ki nungi, kadi nai-e-n ɓa, dəji-e kadi ra nẽ kɔji madi kare ki ɪ dɔrɑ̃ ti adi-de n-ooi.

17 Nə Jəju gər mər ta ləde ɓəti, adi əl-de ə nə: «Kɪn ə, dije ki me ɓekɔ̃ ti ki kare ba, təli dɔ-naa ti rɔi-naa ə, ɓe kɔe kɪn a tujɪ, ningə kəy je a budi dɔ-naa ti mur mur tɔ.

18 Kɪn ə re *Satã ə wa adi dije lie təli dɔ-naa ti rɔi-naa ə, lo kadi kɔbe lie a aw ki kəte goto. M-əl be mbata əli əi nə e ki tɔgi lə ɓəljəbul ki e ngar lə ndil je ki majal ə m-isi m-tuwə-n ndil je ki majal.

19 Kɪn ə re e ki tɔgi lə ɓəljəbul ə m-tuwə-n ndil je ki majal ə, dije ki gosi ti tuwəi-de ki tɔgi lə nɑ̃ ə? Dije ki gosi ti wa a tɔji kadi ta ləsi e ta ki go ti al.

20 A re e ki tɔgi lə Luwə ə m-isi m-tuwə-n ndil je ki majal tɔ ningə, tɔji kadi kɔbe lə Luwə re teẽ rɔsi ti ngata.

21 Kɪn ə dəw ki tɔge e ngay, ki aw ki nẽ rɔ je, ngəm ta kəy ləne ə, nẽ kare ki a ɔdi kadi nẽ kingə lie goto.

22 A re dəw madi ki tɔge ite re ur goe ti ə tətə rɔ ə, a ɔy nẽ rɔ je lie ki ində mene dɔ ti kɪn pəti, taa a sane nẽ kingə je lie tɔ.

23 Ningə kadi igəri, dəw ki e səm al, e nje kɔsi-m ta, taa dəw ki kaw səm nẽ ki naa ti al, e nje tɪndə tɪ tɔ.»

Loki ndil ki majal təl re me dəw ti gogi

(Mt 12.43-45)

24 «Loki ndil ki majal teẽ me dəw ti, aw ilə ki dilə lo ki tuti mba kadi n-ingə lo kisi ki rangi kadi n-ər

kəə ti, nə ینگə al 6a, əl ə nə: “M-a m-təl kadi m-aw lo kisi-m ti ki kəte m-isi ti ə m-təe ka kin gogi.”

²⁵ Loki təl aw gogi ینگə, ینگə me lo ka kin, utəi, rai adi maji.

²⁶ NGa ə, təl aw, əy ndil je ki majal itəi-e e wa 6əy siri, 6a rəi uri me dəw ti ka kin isi. Lo kin ti, ji kisi dəw kin ki dəe taa a majal ngay itə e ki kəte 6əy.»

Maji ki rəjeti

²⁷ Loki Jəju a əl ta kin ba ینگə, dəne kare ilə ndune dan kosi je ti ə nə: «Maji-kur e də dəne ti ki nje koji ki nje kadi mba.»

²⁸ Nə Jəju ile ti ə nə: «Maji-kur 6a e də dije ti ki njé koo ndu Luwə ə təl rəde go ti kin yo taa.»

Dije dəji ne kəji (Mt 12.38-42)

²⁹ Dije uwəi naa muki muki gidi Jəju ti, adi Jəju əl-de ə nə: «Dije ki dəkagilo ti ki 6one kin əi dije ki maji al. Dəji kadi tə n-ooi ne kəji madi, nə ne kəji madi ki rangi ki kadi dəw a ra ore-n də ne kəji lə Jonasi, goto ngata.

³⁰ MBata, təkəi Jonasi e-n ne kəji mbata ti lə dije ki Ninibi ti ka kin ə[☆], mi NGon dəw m-a mi-n ne kəji mbata lə dije ki 6one tə.

³¹ NDə gangi ta ti ə, ngar ki dəne ki j gin 6e ti, a j taa ta kəm dije ti ki dəkagilo ti ki 6one kin kadi a ilə ta dəde ti. MBata, j soy dənangi ti nu ə ndə ki re kadi oo gosi ta lə Salomə[☆]. NGa ینگə, ki 6asine kin, dəw ki itə Salomə say e ne.

³² NDə gangi ta ti ə, dije ki Ninibi ti a j taa ta kəm dije ti ki dəkagilo ti ki 6one kin kadi a iləi ta dəde

☆ 11:30 Jonasi 3.3-5 ☆ 11:31 1 NGar je 10.1-10

ti. MBata, loki Jonasi ilə mbə Poy Ta ki Maji, dije ki Ninibi ti iyəi rəbi ne rade je ki majal kə☆. NGa ningə, ki basine kin, dəw ki itə Jonasi say e ne.

Njɔyə me kunjɔ ti

(Mt 5.15; Mk 4.21; Lk 8.16)

³³ «Dəw a ində por lambi ti kadi ɔyɔ ə se dəbi ngo dɔ ti al, nə a ində dɔ ne ti taa, kadi dije uri kəy ɓa, ooi lo ki kunjɔ.

³⁴ Kəm dəw ə e lambi lə darəe, re kəmi oo lo maji ɓa, darəi ba pəti e me kunjɔ ti tɔ. A kin ə re kəmi oo lo maji al ningə, darəi e me til ti tɔ.

³⁵ Ə ində manji rəi adi kunjɔ ki aw-n rəi ti təl til al.

³⁶ Kin ə re darəi pəti e me kunjɔ ti ki kanji kadi ngon til ndəti kade ɓa, darəi a unji njay njay təkɔ lambi a unji-n dəi ti kin be tɔ.»

Jəju gangi ta dɔ Parisi je ti ki njé ndo ndu-kun je ti

(Mt 23.4-36)

³⁷ Loki Jəju əl ta oy ningə, Parisi kare ɓar-e kadi aw uso ne ɓe ləne. Be ə, Jəju aw isi sie ta ne kuso ti.

³⁸ Lo kin ti, ta ndəji Parisi ka kin ngay kadi Jəju togi jine kəte nɔ ne kuso ti al.

³⁹ Nə Jəju əl-e ə nə: «Səi *Parisi je, ki ne kin, isi itogi gidɔ ka man, ki gidɔ ka kuso ne adi ay, nə ngur bogi, ki me ndul rosɔ mesi.

⁴⁰ Səi dije ki mbə, Luwə ra gidɔ ne, ə ra me ne tɔ.

⁴¹ Maji kadi adi njé ndoo je ne ki e me ka ti, ə ne je pəti a ayi njay ki rɔsi ti.

⁴² «Kəm-to-ndoo e ləsi səi Parisi je. Ɔri ne kare dan ki dɔgi ti, me mbi kam je ti ki əti maji, ki me mbi kam je ti ki dangi dangi ki mba ndir tɔy, adi Luwə☆,

☆ **11:32** Jonasi 3.5, 8, 10 ☆ **11:42** Ləbətiki 27.30; Dətərənom 14.22

ningə indəi njasi də ne ra ki dana ti ki də ndigi-naa ti lə Luwə. Ki rəjeti, e kin ə e ne je ki səbi kadi re a indəi kəmsi go ti irai, ki kanji kər kəm ndəge je.

⁴³ Kəm-to-ndoo e ləsi, səi Parisi je, mbata igei lo kisi ki kəte nq dije ti gin kəy kaw-naa je ti, taa igei kadi dije rai səsi lapıya lo kingə-naa je ti lə kosi je tə.

⁴⁴ Kəm-to-ndoo e ləsi səi, mbata itoi tə də badi je ki ne ki təji kadi dəw gər-n-de goto, adi dije njıyəi dəde ti ki noq be par kin be.»

⁴⁵ Lo kin ti, nje ndo ndu-kun kare əl Jəju ə nə: «Nje ndo dije, me ta ti ləi ki isi əl kin, e je tə ə isi itaji-je!»

⁴⁶ Ə Jəju ilə ti ə nə: «Oyo, kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndu-kun je tə, tadə indəi ne ki əy ngay də dije ti, nə ngon jisi ki ndəy be ka uni taa, uwəi səde ne ki kəy kin al.

⁴⁷ Kəm-to-ndoo e ləsi! Indəi badi njé kəl ta ki ta Luwə ti ki e bawsi je wa ə təli-de.

⁴⁸ Lo kin ti, isi təji təkı indigi ki bawsi je də kilə rade ti ki rai, mbata əi je əi njé təl njé kəl ta ki ta Luwə ti, ningə səi je səi njé kində badi-de tə.

⁴⁹ E mbata kin ə, Luwə əl ta me tər ti ə nə: “M-a m-ilə ki njé kəl ta je ki tam ti, ki njé kaw kilə je, m-adi-de, 6a a təli-de je, a adi-de kə je.”

⁵⁰ E be mba kadi dəjii dije ki dəkagilo ti ki bəne, məsi njé kəl ta je ki tam ti ki buki kə lo kilə ngirə dərə ki dənangi ti nu bitı bəne.

⁵¹ Məsi ki ilə ngire də Abəl ti nu bitı tēn də Jakari ti, ki ndə ki təli-e dadan lo ti ki j dıngiri kadi-kare ti re kəy ti lə Luwə[☆]. Ki rəjeti, adi m-əl səsi təkı dije ki dəkagilo ti ki bəne a ugəi kirə ne je ki ra ne kin.

☆ **11:51** Kilə ngirə ne je 4.8; 2 Poy ta je 24.20-22

⁵² Kəm-to-ndoo e læsi, səi njé ndo ndu-kun je ki ta rəbi ne gər e jisi ti, ə səi wa uri me ti al nım, taa dije ki gei kadi tə n-uri me ti ka ɔgi-de nım tɔ.»

⁵³ Loki Jəju tɛɛ me kəy ti ka kin ɓa, njé ndo ndu-kun je ki Parisi je iləi ngirə ra tɔgi dɔ Jəju ti je, dəji-e ta je ki dangi dangi.

⁵⁴ Sangi rəbi me ta je ti kadi tə n-ingəi ta ki go ti al tae ti ɓa n-uwəi-e-n.

12

Kəl ta ay njay təkɪ Jəju e NGon dəw (Mt 10.26-33, 19-20)

¹ Dəkagiloe ti kin, dibi dije ki bay bay ə kawinaa dɔ Jəju ti, adi mbisəi-naa ki yo je, ki ne je. Lo kin ti, Jəju əl njé ndo je ləne ə nə: «Nɛ ki dɔ kəte, maji kadi indəi kəm-kədi dɔ rəsi ti ɔji-n dɔ əm lə *Parisi je, adi e kədi kəm-naa ləde.

² Nɛ ra ki gidi ngəy ti ki gine a tɛɛ al goto, taa ne ki to lo ɓɔyɔ ti, ki dəw a gər al ka goto tɔ.

³ MBata, ta je pəti ki əli lo ki ndul ti, dije a oi dɔe kada wangi, ə ta je ki uwəi tasi mbinaa ti taa əli kəy kərəki, dije a iləi mbeɛ dɔ kagi ti taa tɔ.»

⁴ Səi ki səi madım je, m-əl səsi kadi ibəli dije ki a təli darəsi par, ə go ti asi ra ne ki rangi al, kin al.

⁵ M-a m-toji səsi dəw ki sɔbi kadi ibəli-e. Dəw ki sɔbi kadi ibəli-e e Luwə ki a təl darəsi, ɓa təl a dɔ ti nɔɔ kadi ilə səsi me por ti lə su ɓəy kin. Təkɪ rəjeti, e ə sɔbi kadi ibəli-e.

⁶ Dije isi gati ki ngan yəl je mi ə gusi joo adi oi ne, nə ki kare dande ti ki kadi me Luwə oy dɔe ti goto.

⁷ Ki əti ɓəl ngay wa ɓəy ki kadi igəri, bi dəsi wa kin ka Luwə tidə kare kare gər kərə. Ibəli ne madi al, səi je, Luwə oo ndasi itəi ngan yəl je ki ngay.

⁸ M-əl səsi ta ki rəjeti kadi igəri təkɪ, dəw ki ra ki un ndune ta kəm dije ti wangi təkɪ n-e dəw ləm, mi *NGon dəw m-a m-əl ta wangi ta kəm malayka je ti lə Luwə təkɪ e dəw ləm tə.

⁹ Nə dəw ki naji ta ta kəm dije ti təkɪ n-gər-m al, mi NGon dəw m-a m-naji ta ta kəm malayka je ti təkɪ m-gər-e al tə.

¹⁰ Dəw ki əl ta ki majal əsi-n tam mi NGon dəw ə, Luwə a iyə go majal je lie kə, nə dəw ki əl ta ki mal əsi-n ta NDil Luwə, Luwə a iyə go majal lie kə al ratata.

¹¹ Loki a uwəi səsi kadi awi səsi lo kaw-naa je ti lə *Jipi je kadi gangi ta dəsi ti, a awi səsi nɔ ngar je ti, ki nɔ njé kɔbe je ti, onosi kadi mesi ɔəl kə nə se a asi kadi inaji ta dəsi ti wa, se ta ri ə a əli wa.

¹² Tadɔ, loe ti wa nɔɔ kin, NDil Luwə a ndo səsi ta ki kadi əli.

Kuji ta dɔ nje ne kingə ti ki mbə

¹³ Dəw kare dan kosi dije ti əl Jəju ə nə: «Nje ndo dije, əl ngokom adi, ne nduwə ki bawje iyə adi-je kin, kay yam adi-m.»

¹⁴ Ə Jəju əl-e ə nə: «Dəw ki ində-m kadi tə mi nje ngangɪ ta dansi ti ə se kadi tə mi nje kay səsi ne kingə goto.»

¹⁵ Ba təl əl dije pəti ə nə: «Maji kadi indəi kəm-kədi dɔ rəsi ti əji-n dɔ mal ne kingə ki duniya ti. Tadɔ re dəw ingə-n ne tə ri, tə ri ka, ne kingə lie kin ə a ra adi isi-n ki dɔne taa al.»

¹⁶ Ba Jəju təl əl-de kuji ta madi ə nə: «Dingəm madi kare ki nje ne kingə isi nɔɔ, lo ndər je lie, ingə ne me ti ngay.

¹⁷ Ə dəji rɔne ta ə nə: “E ri ə kadi tə m-ra dana? Lo ki kadi tə m-kaw ne ndər ti ləm goto.”

18 Nĩngə təl əl ə nə: “Maji, ne ki m-a m-ra ə to kin: m-a m-ndu dam je ləm ki kətə kin kə, ɓa m-a m-ur dam je ki boyi ngay kadi tə m-kaw ne ko je ləm ti pəti, naa ti ki ndəgi ne maji je ləm.

19 Nĩngə m-a m-əl mem ti m-ə nə: ‘Basine m-aw ki ne kingə ki to mbar mbar kadi m-ra-n ɓal bay bay, ə kadi m-uwə kə rəm, m-uso je, m-ay je, m-o-n maji rəm.’”

20 Nə Luwə əl-e ə nə: “I mbə dəw ki isi əl ta kin, kondə ki ne wa kin ndəi a asi. Ə se ne je ki isi kaw ki də-naa ti kin, a e yə nə wa?”

21 E kin ə e ne ki a tɛɛ də dəw ti ki nje kaw ne kingə je ki naa ti mbata lə rəne wa, ɓi mbata ti lə Luwə al.»

*Kində me də Luwə ti
(Mt 6.25-33)*

22 Jəju əl njé ndo je ləne ə nə: «E mbata kin ə, m-əl səsi kadi adi mesi a sururu də ne kusosi ti, ki kadi isi ki dəsi taa al, taa də kibi kəsi ti al nim tə.

23 Tado kisi ki də taa itə ne kuso, taa darə dəw itə kibi ki kə tə.

24 Igoi kaga je oi, dibi ko al nim, təti al nim, taa awi ki lo madi ki kadi ngəmi ne ti mba ndə ki lo ti ti al nim, dam ləde ka goto nim tə, nə Luwə isi adi-de ne usoi maji. Nĩngə səi, oi kadi Luwə oo ndasi itə yəl je al a?

25 Nə dansi ti ə asi kadi a ilə ngon kadi ki ndəy be də ndəne ti ki takul me ka sururu ləne ə?

26 Kin ə ne ki ndəy be kin ka asi kadi irai ki dərəsi al ə, ra ban be ə mesi osi nangi də ndəgi ne je ti al ə?

27 Igoi puti kam je ki ai me wale ti kin oi. Rai kilə madi al nim, oji kibi al nim tə, nə ngar *Salomə ki

tæ 6a ngay me ne kingə ti kin ka ə kibi ki ndole asi naa sæde al✧.

²⁸ Ə kin ə Luwə ilə kibi rə ngan kagi je ti ki wale, ki j-o-de 6one, ə lo ti par ə a ɔi por kin be ningə, ra ban ə səi dije taa a ilə kibi rəsi ti al ə? Səi tɔ je me kadi-me ti.

²⁹ Adi ta ga al dəsi ɔji-n də ne kusosi ə se man kaysi al.

³⁰ Ne je kin pəti, e dije ki gəri Luwə al ki dɔnangi ti ne kin ə isi sangi ki nɔ kəmde ti, nə səi, Bawsi gər maji kadi awi ki ndooe tə.

³¹ Ne ki kadi isangi, e kɔ6e lie, ningə a adi səsi ndəgi ne je kin də ti.

³² Səi ki itoi tə ne kul je ki ngay al, ki isi uni go 6ade be kin, adi 6əl ra səsi al, mbata Bawsi oo maji ngay kadi adi səsi 6ekɔ ləne.

*Kində ne kingə rə Luwə ti
(Mt 6.19-21)*

³³ «ɪgati ki ne maji je ləsi, ə adi lae njé ndoo je. Irai 6əl la ki a tuji al, ikawi ne kingə je ləsi dərə ti, ki e lo ki nje 6ogi a tɛɛ ti al nim, e lo ki yɔ goto ti nim kin.

³⁴ Tadə lo ki ne kingə ləsi e titi ə mesi a e ti tə.

Kuji ta də kisi də nja ti

³⁵ «Isi də njasi ti ki kibi ra kilə, adi por lambi je ləsi ɔ maji.

³⁶ Ningə kadi itoi tə dije ki isi ngəmi ta təl 6ade ki aw lo taa naa ti be. Isi ngəmi tae kadi re təl taa, ə ində ta kəy 6a tɛɛi adi-e.

³⁷ Maji-kur e də 6əə kilə je ti ki, 6ade təl 6a ingə-de isi də njade ti. Təki rɔjeti, adi m-əl səsi, 6ade a

✧ 12:27 1 NGar je 10

un kibi kilə ləne ilə rəne ti, ə a adi-de isi nangi kadi adi-de ne usoi.

³⁸ Kin ə re təl dan lo ti, ə se ta gin lo ti, ə ingə-de isi dō njade ti ə, maji a ur-de.

³⁹ «İgəri maji kadi re ɓa nje kəy gər dō kadi ki nje ɓogi a re-n ə, a iyə nje ɓogi kadi ur kəy al.

⁴⁰ Ə səi ka, isi dō njasi ti tō, tadō mi *NGon dəw m-a m-re dō kadi ti ki igəri al.»

⁴¹ Lo kin ti, Piyər dəji Jəju ə nə: «Babe, kuji ta ki əl kin sɓbi dɔje je par ə se sɓbi dō dije pəti ə?»

⁴² Ə Babe əl-e ə nə: «Nje ngəm ne ki e dəw ki dana, ki kəme ədi, ə e dəw ki ɓae a inde dō me kəy ti kadi ləbi ne kuso dije ki kadi ki kadi adi-n-de.

⁴³ Nje ra kilə kin a e nje maji-kur, lo ki ɓae təl ə inge ta kilə ti kin, a ra.

⁴⁴ Təki rɔjeti kadi m-əl səsi, a inde dō ne maji je ti ləne pəti.

⁴⁵ A kin ə re nje ra kilə kin əl mene ti ə nə: “Bam a re law al ɓəy” ə, a a ta tində ndəgi njé kilə je ti ki dəne ki ki dingəm, a ta kuso ti, ki ta kəy ti, ra-n kasi ra.

⁴⁶ Lo kin ti, ɓa nje kəy a re ki ndō ki e ində mene dō ti al, ki dō kadi ki e gər al. ɓae a tuwe kō, kadi oo ne kō ki a ra dije ki nje ra ne ki dana al.

⁴⁷ ɓəə kilə ki gər ndigi ra lə ɓane maji, nə ində rəne ta ndigi ra ti kin ra al, a ingə ndəy ta bay bay.

⁴⁸ NGa ningə, ɓəə kilə ki gər ndigi ra lə ɓane al, ə ra ne ki asi ta kində ə, a ingə kində ngay al. İgəri kadi dəw ki adi-e ngay, a dəji-e ngay tō, ə dəw ki adi-e ne ngay kadi ngəm, a gei ne ngay jie ti tō.

Jəju re ki gangi-naa

49 «M-re ki por dɔnangi ti; ningə kin, m-ndigi kadi por ka kin ɔ ngata!

50 Sɔbi kadi m-nduy me kɔ ti tɔki dɔw a ra-n batəm kin be. Ningə e ne ki adi-m kɔ me ndilm ti, biti kadi ne je tɔli tade.

51 Kadi igai mesi ti tɔki m-re ki lapiya dɔnangi ti, al. M-əl səsi, m-re ki lapiya al jagi, nə m-re ki gangi-naa yo.

52 Ningə ki basine kin, dije mi ki isi me kəy ti ki kare a gangi-naa, dije ki mitə a ɔsi ta njé ki joo, ə dije ki joo a ɔsi ta njé ki mitə.

53 Baw ngon a ɔsi ta ngonne ki dingəm, ngon ki dingəm a ɔsi ta bawne; kɔ ngon a ɔsi ta ngonne ki dɔne, ngon ki dɔne a ɔsi ta kone; kɔ ngon ki dingəm a ɔsi ta məmne; ngon ki dɔne a ɔsi ta məmne ki dɔne✧.»

Ta dɔ dɔkagilo ti

(Mt 16.2-3)

54 Jaju əl kosi je ə nə: «Loki oi ndi j lo kibə kadi ti ningə, ta naa ti nɔɔ əli əi nə: “NDi a ədi”, ba ndi ədi tɔ.

55 A re oi nəl ki j gin be ti ə isi ilə ningə, əli əi nə: “Lo a tingə”, ba lo tingə ka tɔ.

56 Səi dije ki njé me ngə, asi kadi igəri kəm ne je ki a rai ne dɔnangi ti ne, ə se dɔrɔ ti, ningə dɔkagilo ki bone kin ba, asi kadi igəri ne je isi ra ne titi al!

Kində dɔ ta naa ti ki nje ta ləi

(Mt 5.25-26)

57 «Ra ban be ə səi je wa, ne ki to kadi igangi ta ki dana dɔ ti ə, igangi al ə?

✧ 12:53 Mise 7.6

58 Kɪn ə isi awi lo gangi ta ti ki nje ta ləi ɓa, loki səi dɔ rəbi ti ɓəy ə, isangi rəbi kadi ndusi osi go-naa ti sie, nə tə aw səi iləi ji nje gangi ta ti, adi nje gangi ta uni iləi ji asigar je ti, adi asigar je iləi-ni dangay ti.

59 Ningə adi m-əli, a iteɛ lo kɪn ti al biti kadi ugə dɔbəy sisi ɓəy taa a iyəi-ni taa.»

13

Maji kiyə pa njiyə ki majal kɔ

1 Dɔkagiloe ti nɔɔ ə, dije madi rəi əli Jəju ta lə dije ki Galile ti ki ndɔ ki *Pilatɪ ki nje kɔbe adi tɔli-de dɔkagilo ti ki isi ijəi məsi kadi-kare adi Luwə.

2 Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «tɔgiri kadi dije ki Galile ti ki ingəi ne ki to ki əti ɓəl be kɪn e mbata ke ə əi njé ra majal je ki ngay itəi ndəgi dije ki Galile ti a?

3 Jagi e be al. Ningə səi je wa ka adi m-əl səsi, re iyəi pa njiyəsi je ki majal kɔ al ə, kosi a tɔ pəti be tɔ.

4 Se oi kadi dije ki dɔgi gide e jijoo ki ndogi bɔr ki Silowe ti osi dɔde ti tɔl-de kɪn, majal ləde itə ndəgi dije ki Jorijaləm ti pəti tigə a?

5 Jagi e be al. Ningə səi je wa ka adi m-əl səsi, re iyəi pa njiyəsi je ki majal kɔ al ə, kosi a tɔ pəti be tɔ.»

Kuji ta dɔ kagi mbay-kote ti ki andi al

6 Go ta je ti kɪn, Jəju əl kuji ta kare ə nə: «Dingəm kare aw ki kagi mbay-kote kare ki mə-e me ndər nju ti ləne, ə ndɔ kare aw kadi tə n-ijə kande ɓa ingə kande dɔ ti al.

7 Ə əl nje ngəm ndər ləne ə nə: “O, asi ɓal mitə ngata ə m-sangi kadi m-ijə kandi mbay-kote kam m-uso, nə m-ingə kande al. Maji kadi itige kɔ, tado kəme ki kadi a uti-n lo kare goto.”

⁸ Nə nje ngəm ndo ka kin ile ti ə nə: “Bam, iyə adi a bal kare bəy. M-a m-ər gine kadi m-buki si ne je njae ti.

⁹ Dəmajı ə bal ki rangi ə a andi. A re bal ki rangi ə andi al bəy ə tə adi m-tige kə mindi.”»

Jəju ki ndo taa kəə

¹⁰ NDə kare Jəju isi ndo ne dije kəy kaw-naa ti madi kare ndo ta kəə ti.

¹¹ Ningə me kəy kaw-naa ti ka kin, dəne kare ki ndil ki majal uwə, ilə tae nangi, asi bal dəgi gide jijoo isi me ti noo. NDil ki majal ka kin də-e ngən, lo kadi ndaji taa maji goto tə goto.

¹² Loki Jəju oo-e ningə bar-e ə əl-e ə nə: «Dəne j ki taa kiyə taa də tə ti ləi.»

¹³ Jəju ində jine dəe ti, ba ta ji naa ti noo par ə, dəne ndaji rəne taa maji, ningə ilə ngirə kilə təji də Luwə ti.

¹⁴ Lo kin ti, ki bo ki də kəy kaw-naa lə Jipi je ka kin, mee o-e mbata kadi ki Jəju adi dəw rə nga ndo taa kəə ti, adi əl kosi dije ə nə: «NDə ki kadi dije rai kilə e mehe[☆], ə irəi ndəe je ti ki mehe kin adi adi səsi rə nga, bi e ndo taa kəə ti all!»

¹⁵ Bəbe əl-e ə nə: «Səi njé kadi kəm dije! dəw ki ra dansi ti ə tuti mangi ləne ə se koro ləne ndo ta kəə ti, lo kuso ne ti aw sie lo kəy man ti al ə?

¹⁶ NGA dəne kam ki e ngon ka *Abirakam, ki *Satə uwe gin təgi ti ləne asi bal dəgi gide e jijoo be kin ə, kadi m-tute m-ile taa al mba ke ki e ndo ta kəə a?»

☆ **13:14** Teğ ki taga 20.9-10; Dətərənom 5.13-14

17 Dəkagiloe ti ki Jəju isi əl ta kin n̄ngə, rə njé ba je lie səl-de ngay. Nə rə kosi dije nəl-de ngay mbata ne je ki əti bəl ki Jəju isi ra.

Kuji ta ki də kə kagi ti ki bari-e mutadi
(Mt 13.31-33; Mk 4.30-32)

18 Go ti n̄ngə Jəju ə nə: «M-a m-əji səsi ne ki titi-naa ki kəbe lə Luwə, m-a m-un ne kare kadi m-əji-n səsi.

19 To titi-naa ki kandi kagi madi ki a bari-e nə mutadi ki dəw madi un dibi me ndər ti ləne kin be. Kandi kagi ka kin ibə, təgi, adi yəl je uwəi lo kisi bajie je ti.»

20 Jəju təl əl bəy ə nə: «M-a m-un ne ki rangi kare kadi m-əji-n səsi kəbe lə Luwə.

21 To titi-naa ki əm ki dəne madi un ləy-n nduji ki me kee joo, adi nduji ki ləy ba pəti i kin be.»

Ta də rəbi ti ki mbəngirə
(Mt 7.13-14)

22 Loki Jəju isi aw Jorijaləm ti, ndo ne dije be bo je ti ki ngan be je ki ində man titi.

23 N̄ngə dəw madi dəje ə nə: «Bəbe, dije ngay al ba par ə a aji a?» Ə Jəju əl-de ə nə:

24 «Uwəi təgisi ba kadi uri kəy ki ta rəbi ki mbəngirə, tadə adi m-əl səsi, dije ngay a sangi kadi n-urii nə a asi al.

25 Loki bə nje kəy a i taa, ə a uti ta kəy n̄ngə, səi je inayi-naa taga, iləi ngirə kində ta kəy əi nə: “Bəbe, iteə ta kəy adi-je!” kin bə, e a əl səsi ə nə: “Səi, m-gər lo ki ij ti al.”

26 Lo kin ti, a əli əi nə: “J-uso səi nim, j-ay səi nim, taa ta mbalo je ləje ə indo ne dije ti nim tə.”

27 Nə, a əl səsi ə nə: “M-gər lo ki ii ti al, ərɪ rəsi kə rəm ti. Səi pəti səi njé ra majal je.”

28 Loe ti kin, a nɔi je, a ingəi ngangisi je, loki a oi *Abirakam je, ki *Isaki je, ki *Jakobi je, ki njé kəl ta ki ta Luwə ti pəti me beko ti lə Luwə. Ningə səi je, a tuwəi səsi buki səsi kə taga.

29 Dije a ii ki lo kibə kadi ti je, lo kur kadi ti je, jam də be ti je, gin be ti je, kadi rəi isi ta ne kuso ti beko ti lə Luwə.

30 Lo kin ti, dije madi ki əi njé ki gogi a təli njé ki kəte, ə dije ki madi ki əi njé ki kəte a təli njé ki gogi tə.»

Jəju əl ta ki də Jorijaləm ti

31 Dəkagiloe ti wa kin, *Parisi je madi rəi rə Jəju ti əli-e əi nə: «Ōti lo kin ti kə, aw lo ki rangi ti, tado *Erodi ge kadi n-təli.»

32 Ə Jəju əl-de ə nə: «Awi əli njə dəw kam, təkɪ bone ki lo ti, m-a m-tuwə ndil je ki majal nim, m-a madi dije rə nga nim tə, ba ndə ki kə mitə ə m-a təl ta kilə ləm.

33 Ningə səbi kadi m-un ta rəbi ləm me ndə ti ki bone nim, lo ti nim, lo ti ki go ti nim, tado e ne ki go rəbe ti al kadi nje kəl ta ki ta Luwə ti, oy lo ki rangi ti, bi oy Jorijaləm ti al.

34 «Səi dije ki Jorijaləm ti, oyo, səi ki Jorijaləm ti, səi ki səi njé təl njé kəl ta je ki ta Luwə ti, səi njé tilə dije ki Luwə ilə səde adi səsi ki mbal təli-de. Nja ngay, m-sangi kadi m-kaw səsi təkɪ kə kinjə a kaw-n ngane je ki təde gin bagine ti kin be, nə ədi al.

35 Ningə ki ne kin, Luwə a iyə kəy kaw-naa ləsi kə jisi ti. Ə adi m-əl səsi madi oi təkɪ a oi-mi al bitɪ kadi dəkagilo madi a re ki a əli əi nə: “Njangi də e də dəw ti ki re me tə Bəbe ti.”»

14

Jəju nga dəw ndə ta kəə ti

¹ NDə kare, Jəju aw me kəy ti lə nje kər nɔ *Parisi je kare mba kuso ne, ndə taa kəə ti. Dije ki isi nɔɔ, isi indəi manji Jəju ba ooi-e.

² Dɪngəm kare ki moy ti-e a nɔ Jəju ti nɔɔ.

³ Ə Jəju dəji njé ndo ndu-kun je ki Parisi je ə nə: «Ta rəbi to kadi dəw nga-n dəw ndə ta kəə ti ə se goto ə?»

⁴ Nə dəw ilə Jəju ta ti al. Ə Jəju təl rəne ki rə nje moy ti, ade rə nga ningə əl-e ade aw.

⁵ Go ti Jəju əl-de ə nə: «Nə dansi ti ə, ngone, ə se mangi lie wa osi be man ti ndə taa kəə ti, ə un-e taji-naa ti nɔɔ al ə?»

⁶ Ningə lo kadi iləi-e ta ti ki dəji kin goto.

Ta ki də kəji rə ti

⁷ Loki Jəju oo kadi dije ki bari-de lo ne kuso ti kin sangi lo kisi ki kəte nɔ dije ti ba, əl-de kuji ta madi ə nə:

⁸ «Loki dəw madi bari lo ne kuso taa-naa ti ə, oti kadi aw igangi rəi isi kəte nɔ dije ti. Dəmajal ə, bari dəw ki itəi loe ti nɔɔ tə,

⁹ ningə kadi nje bə səsi joo pu ka kin re, əli ə nə: “I taa ə iyə lo kisi kin adi madi,” ba a e ki rəsəl ki bo ngay ə a aw kadi isi-n lo ki gogi ti.

¹⁰ Nə loki dəw madi bari, maji kadi aw isi loki gogi ti, adi nje bə-i ə wa loki re ningə əli ə nə: “Madim, j taa ire isi kəte yo be.” Lo kin ti, a e kəsi-gon ləi ta kəm madi je ti pəti ki bari-de lo ne kuso ti kin.

¹¹ Təki rəjeti, dəw ki ra ki un dəne taa, ə a iləi dəe nangi, ningə dəw ki nje kulə dəne nangi ə, a uni dəe taa tə.»

Ba njé ndoo je lo ne kuso ti

¹² Go ti Jəju əl dəw ki nje ɓar-e ka kin ə nə: «Loki ira ne kuso ki be kin, ki kada ə se ki lo sɔɔ, oti kadi ɓar madi je ki ngakɔi je ki noji je, ə se njé gədi kəy ɓe je ləi ki njé ne kingə je. Tado əi je ka a ɓari-ni ndo madi ti to, ningə a igəi-ni ne ki ndo ki ira adi-de ka kin gogi.

¹³ Nə loki ira ne kuso rɔnəl ki ngay be kin, maji kadi ɓar njé ndoo je ki njé je ki ta rɔde asi-naa al, ki njé məti je, ki njé kəm to je.

¹⁴ Ningə roi a nəl-i, tado a ingəi ne kadi a igəi-ni gogi al. Təki rɔjeti, Luwə a igəi ndo ki a tɛɛ ki njé ra ne je ki dana lo koy ti.»

Bar dije ki bo lo ne kuso ti
(Mt 22.1-10)

¹⁵ Loki oi ta kin ningə, dəw kare mbo dije ti ki isi lo ne kuso ti əl Jəju ə nə: «Rɔnəl e lə dəw ki a uso ne me ɓekɔ ti lə Luwə!»

¹⁶ Ningə Jəju təl əl-e ə nə: «NDo kare, dɪngəm madi ra ne kuso ki bo ngay ɓar-n dije ngay.

¹⁷ Dəkagilo kuso ne ti ningə, ilə nje kilə ləne adi aw əl dije ki ɓar-de ka kin ə nə: “Ne kuso oy ngata ə irəi.”

¹⁸ Nə dije pəti ki ɓari-de ka kin, kare, kare, iləi ngirə kadi dəji me-sɔl. E ki dɔsəy əl-e ə nə: “M-ndogi lo ndər ngəsine ɓəy, m-isi m-aw kadi m-o; ə m-dəji kadi adi mei sɔl dɔm ti.”

¹⁹ E ki rangi ə nə: “M-ndogi mangi je dɔgi ngəsine ɓəy, m-a m-aw kadi m-na-de m-o; ə m-dəji kadi adi mei sɔl dɔm ti.”

²⁰ E ki rangi ə nə: “M-taa dəne ngəsine ɓəy, adi lo kadi m-a m-aw goto.”

21 Nje kilə təl aw rə bane ti, əl-e ta je pəti ki əli-e kin ade oo. Lo kin ti, wongi təl ɓa nje kəy ka kin, adi əl nje kilə ləne ə nə: “I taa kalangi, aw ta mbalo je ti, ki go rəbi je, iɓar njé ndoo je, ki dije ki ta rəde asi-naa al, ki njé kəm tə je, ki dije ki njé məti je, ire səde.”

22 NDəy go ti ningə, nje kaw kilə re əl bane ə nə: “Bam, ji ra ne je ki idəji ka kin, nə lo kisi nay nq ɓəy.”

23 Ə ɓae əl-e ə nə: “Ŋti aw taga də rəbi je ti, ki lo ndər je, ində tɔgi də dije ti adi-de rəi mba kadi-me kəy ləm rosi.”

24 Təki rəjeti adi m-əl səi, dəw kare mbq dije ti ki m-ɓar-de kəte kin ki a ɔdi ne kuso ləm kin tane ti goto.»

*Kiyə ne je pəti mba kun go Jəju
(Mt 10.37-38)*

25 Kosi dije ngay isi njiyəi ki Jəju də rəbi ti. Jəju təl ilə rəti ningə əl-de ə nə:

26 «Re dəw madi re rəm ti ə ge-m itə bawne ki kone al, nene ki ngane je al, ngakone je ki konane je, ə se darəne wa al ə, a asi ke nje ndo ləm al.»

27 Taa dəw ki un kagi-dəsi ləne ə njiyə gom ti, al, a asi ke nje ndo ləm al tə.

28 Təki rəjeti, nq dansi ti ə loki aw tə kində ndogi ɓər ki ngal ningə, isi nangi ilə kər ne ra kilə je naa ti, mba kadi n-oo se n-a n-asi təl ta kilə kin kare wa al ə?

29 Nə re ində gin kəy ə təl tae al ə, dije pəti ki a oy gin kəy ki ində kin, a kogi dəe ti.

30 A əli əi nə: «Oi, dingəm ki ilə ngirə kadi ində kəy, nə tɔge asi kadi təl tae al kin!»

31 Ə se ngar ki ra ə loki isi aw kadi rə ki ngar madine ki rangi ningə, isi nangi ə dəji ta rəne oo se

ki njé rə je ləne ki dibi kuti kin n-a n-aw n-ilə-n rə madine ki isi re ki njé rə je ləne ki əi dibi kuti joo kin kare wa al ə?

³² Re oo kadi təgine a asi al ningə, a ilə dəji ta ngar madine, mba sangi rəbi lapiya, loki ndəe ngal bəy.

³³ Ta ki dəsi ti ka to be tə. Iməri ta maji oi taa, adi rəsi, tadə dəw ki e bəsi mba kiyə ne kingə je ləne al, a asi ke nje ndo ləm al.

Kati ki nəle goto

(Mt 5.13; Mk 9.50)

³⁴ «İgəri kadi kati e ne ki maji, nə loki nəle goto, ə se ri ə dəw a ra-n kadi təl nəl gogi ə?

³⁵ Ne ki kadi dəw a ra-n goto. A maji mba dənangi al nim, a maji mba ne ki a adi təgi dənangi kin al nim tə. A buki-e kə gidi lo ti. Dəw ki aw ki mbine kadi oo-n ta, ningə kadi oo ta kin maji.»

15

Kuji ta ki əji də ne ki kare ki nay

(Mt 18.12-14)

¹ *Njé taa la-mbə je, ki njé ra majal je, rəi ki rə Jəju ti mba kadi n-ooi ta ki isi əl.

² *Parisi je, ki njé ndo ndu-kun je, indəi ngəne ki Jəju ə əli əi nə: «Oi! Dəw ka uwə njé ra majal je rəne ti nim, uso səde ne nim!»

³ Ə Jəju əl-de kuji ta madi kare ə nə:

⁴ Nə dansi ti ə re aw ki bati je bu, ə e ki kare nay ningə, a iyə ndəge je ki də jikare gide jikare də wale ti, ə aw sangi e ki nay kin, ratata kadi inge bəy taa al ə?

⁵ Loki inge ningə, ki rənəl un-e ile bagine ti.

⁶ Ningə təl aw 6e, 6a madine je ki njé gədi kəy 6e je ləne, əl-de ə nə: «frai irai rənəl səm tadə m-ingə ngon bati ləm ki nay ka!»

⁷ Be tə ə adi m-əl səsi, rənəl a e ngay me dərə ti mbata lə nje ra majal kare ki iyə go rəbi njiyəne ki majal kə, itə njé je ki dana ki də jikare gide jikare ki ta ki də mbəl pa njiyə ti, e ta ləde al kin al.

⁸ Dəne madi kare aw ki ne mbi ki gate e ngay asi dəgi, ə e ki kare nay. Loki e ki kare nay, dəne ində por lambi ti je, itə me kəy je, sangi-n ne mbi ləne ka kin, biti ingə 6əy taa, taa kəə.

⁹ Loki ingə ngata ningə, 6a madine je, ki njé gədi kəy 6e je ləne, əl-de ə nə: «frai səm rənəl, tadə m-ingə ne mbi ləm ki nay ka kin!»

¹⁰ Be tə ə, adi m-əl səsi, rənəl e ngay mbə malayka je ti lə Luwə, mbata nje ra majal kare ki iyə rəbi pa njiyəne ki majal kə.

Kuji ta ki əji də ngon ki nje kaw kaya

¹¹ Jəju təl əl 6əy ə nə: «Dingəm kare aw ki ngan je joo.

¹² Ə e ki du əl bawne ə nə: “Bai, adi-m ne nduwə ləm.” Be ə bawe ləbi ne kingə ləne ngane je ki joo.

¹³ NDə ngay al go ti ningə, e ki du gati ki ne je pəti ki ingə, ə aw mba me 6e ti ki say. Me 6e ti ka kin ə tuji ki la ləne kə me kaya ti ki ra.

¹⁴ Loki tuji ki la ləne ka kin pəti tigə ningə, 6o ki bo osi me 6e ti ka kin. Ningə ilə ngirə kadi ne je pəti to rəe ngata.

¹⁵ Aw ra kilə 6e lə dəw madi kare me 6e ti kin noq. Dingəm ka kin ade kilə ngəm kəsongi je wale.

¹⁶ Bo kuso ne kuso lə kəsongi je to me ti, nə dəw ki ade goto.

17 Be ə ilə ngirə kadi mər ta, ningə əl rone ə nə: “NJé ra kilə je əi ban be lə bai, ə usoi ne̱ dum-de dum-de, ə mi ta m-isi m-oy yo bo be ə!

18 M-a m-ḡ taa ə m-aw rə bai ti m-a m-əl-e m-ə nə: <M-ra majal m-əsi-n ta Luwə, taa m-əsii ta tə.

19 M-asi ta kadi iḡar-m ngoni al. Ira-m tək̄i kare mbə njé ra kilə je ti ləi be.>”

20 Be ə, ḡ taa osi rəbə mba təl kaw rə bawne ti. Loki nay say ki kəy bəy ningə, bawe oo-e. Loki oo-e, aw ki me-kə ki ngay mbata lie, adi ay ngədi t̄ilə tae, uwe rututu, ore njarara rone ti.

21 NGon əl bawne ə nə: “Bai m-ra majal m-əsi-n ta Luwə nim, m-əsi-i ḡ wa ta nim tə, m-asi ta kadi iḡar-m ngoni al.”

22 Nə bawe əl njé ra kilə je ə nə: “Iḡai ki kibi ki maji itə ndəge je kalangi ilai rə ngonm ti. Ilai ningə ngon jie ti ə ilai sa njae ti tə.

23 Iḡai ki ngon mangi ki bo mbul mbul itəli-e adi j-usoi ji rai rənəl.

24 Tadə ngonm kin oy ə təl isi ki dəne ta. Nay ə e ki kinge!” Ningə ilai ngirə kadi rai rənəl.

25 Dəkagiloe ti kin, ngokəe ki ngatəgi e wale. Loki isi təl wale ə e ngəsi ki kəy ningə oo ndu ne̱ kində je ki ndam je.

26 Bar nje ra kilə kare, ə dəje nə se ri ə isi ra ne̱ wa.

27 NJe ra kilə ka kin əl-e ə nə: “NGokəi ə re ə bawi adi təli ngon mangi ki bo mbul mbul tadə təl ki lapiya.”

28 NGon ki ngatəgi ra wonḡi adi mbati kaw kəy. Bawe t̄ē taga mba kadi səl me ade ur kəy.

29 Nə əl bawne ə nə: “O bal ngay ə m-isi m-ra kilə madi, ndə kare ki m-mbati təl rəm go ta ti ləi goto.

Nə ndə kare ki adi-m ngon biyə be adi-m m-ra-n rənəl ki madim je goto.

³⁰ Nə loki ngoni ki tuji ne kingə lai də kaya dəne je ti kin re ningə, itəl ngon mangi ki bo mbul mbul ade.”

³¹ Ningə bawe əl-e ə nə: “I, ngonm, i səm ne naa ti ki ndə je pəti, adi ne je pəti ki e yam e yai.

³² Nə e go ti kadi ji ra ne kuso ji ra-n rənəl, tado ngokoi kam oy ə təl isi ki dəne taa, nay ə e ki kinge!”»

16

Kuji ta ki oji də nje ngəm ne ki e nje ra ne ki dana al

¹ Go ti ningə Jəju əl njé ndo je ləne ə nə: «Dingəm kare ki nje ne kingə aw ki nje kində kəmne go ne je ti ki me kəy ti ləne noo. Dijə rəi əli-e əi nə: “Nje ngəm ne je lai isi tuji ki ne kingə lai tigə.”

² Nje kəy bar nje ra kilə ləne əl-e ə nə: “Ta ri ə m-isi m-o dəi ti ba ə? Oji-m go ne je ki oji də kilə lai ki me kəy ti adi-m m-o. Tado kaw ki kəte noo kin, a asi kində kəmi go ne je ti ləm al ngata!”

³ Nje ngəm ne əl rəne ə nə: “Bam ge kadi m-ində kəm go ne kingə je ti ki me kəy ti al ngata kam, m-a m-ra ri nga am ə? NDor dənangi ə, təgim asi kadi m-ndor-n al. Kaw kəy ne ə, rəm a səl-m tə.

⁴ M-gər ne ki m-a m-ra mba kadi dije a uwəi-mi ki rəde ti me kəy ti ləde loki bam tuwə-m kilə ti.”

⁵ Be ə, bar njé kirə je lə bane kare kare. Əl nje kirə ki dəsəy ə nə: “Kirə lə bam e ban dəi ti ə?”

⁶ Nje kirə ki dəsəy ka kin ə nə: “Ku yibi bu kare.” Ningə əl-e ə nə: “Makitibi kirə lai ən, isi nangi kalangi, indangi me ti kuti mi.”

7 Go ti ningə əl ki nungi ə nə: “I yai e ban ə?” Nje kirə ki kə joo əl-e ə nə: “Yam e saki game bu kare.” Ningə əl-e ə nə: “Makitibi kirə lai ən, indangi me ti də jijoo.”

8 Lo kin ti, ba nje ne ilə taji də nje ngəm ne ti ki majal ka kin, tadə ra ne ki kəm-kədi. Dije ki gəri Luwə al rai ne ki kəm-kədi ngay me kilə rade ti dande ti itə ngan je lə lo kunji.»

Luwə ai ki la

9 Go ti, Jəju əl ə nə: «Adi m-əl səsi, uwəi madi ki ne kingə ki go rəbe ti al ki dənangi ti ne kin, mba kadi ndə ki goto jisi ti ə, madi si je ka kin uwəi səsi rəde ti lo kisi ti ki ratata.

10 Dəw ki ra ki asi ta kadi dəw ade mene də ne ti ki ndəy, a asi kadi dəw ade mene də ne ti ki boy tə. Dəw ki nje ra ne ki dana al me ne ki ndəy ti, a ra ne ki dana al me ne ki boy ti tə.

11 E be ə, re dəw asi kadi mene al də ne kingə ki go rəbe ti al ki dənangi ti ne kin ə, nə ə a adi ne kingə ki rəjeti ə?

12 Re dəw asi kadi adi mene al də ne ti lə dəw ki rangi ə, na ə a adi yai ki səbi dəi ə?

13 Nje ra kilə madi, ki a ra kilə bəə lə ngar je joo goto: re əsi ta ki kare ə, a ndigi ki nungi, re kidi ki kare ə, a uwə ki nungi tə. A asi kadi irai bəə lə Luwə nim, bəə lə la nim al.»

14 *Parisi je ki njé ge ta lə la, ibəi Jəju kogii loki ooi ta je kin pəti.

15 Ningə Jəju əl-de ə nə: «Irai rəsi tə dije ki njé ra ne ki dana be ta kəm dije ti, nə Luwə gər mesi. Tadə ne ki dije ooi tə ne ki nga ngay ta kəmde ti kin, e ne to koo al ta kəm Luwə ti.

NDu-kun əi ki kəbe lə Luwə

¹⁶ «NDu-kun ilə ngire də *Mojɪ ti, ki nje kəl ta je ki ta Luwə ti, bitɪ dəkagilo ti lə Ja Batisi, nə go ti nu kin ɓa, dije iləi mbe Poy Ta ki Maji lə kəbe lə Luwə, ningə dəw ki ra, ində təgine kadi ur-n me ti.

¹⁷ Dəra əi ki dənangi a dəi kə təkɪ ɔ al be par, nə a ngə ngay kadi dəw ɔr ngon ku ta ki me ndu-kun ti lə Luwə kə.

¹⁸ Dɪngəm ki ra ki tuwə nene, ə taa e ki rangi, e nje kuwə marim. Taa dəw ki nje taa dənə ki ngawe tuwe ka təl nje kuwə marim tə.

Nje ne kingə əi ki Lajar

¹⁹ «Dɪngəm kare ki nje ne kingə ki nje kilə kibɪ ki ndole pir pir ki gate e ngay e nɔɔ. NDə je kare kare pəti, isi ra rənəl mbata isi maji.

²⁰ Nje ndoo kare ki təe nə Lajar ki do bay ində rəe yəngi yəngi, re to ta kəy ti lie.

²¹ Ge kadi n-uso burim ne kuso je ki tosi nangɪ ta tabilə kuso ne ti lə nje maji. Nə bisi je yo ta rəi tənɪ ta do bay lie.

²² NDə kare nje ndoo ka kin oy, adi malayka je rəi uni-e awi sie kadi *Abirakam ti. Nje maji ka re oy tə, adi dibi-e.

²³ Lokɪ e koo, ingə kə ngay. Ningə lokɪ un kəmne taa ɓa, oo Abirakam sɔy nu be ki Lajar kade ti.

²⁴ Nje maji ka kin un ndune ki taa nɔ ə nə: “Bai Abirakam, o kəm-to-ndoo ləm, əl Lajar adi ilə ta ngon jine man ti, kadi re səl-n ndonm mbata m-ingə kə ngay me por ti.”

²⁵ Ə Abirakam əl-e ə nə: “NGonm, adi mei ole də ti təkɪ ndə ki ingə maji me duniya ti, ə Lajar ingə ne

ki to tɔ. NGɔsine, bɔri man nɔ kɛme ti, nɛ ɟ, ɟ me nɛ ki to ti tɔ ngata.

²⁶ Ningə ki bo tɔy, ngɔsine bole ɓe ki bo to danje ti səsi, adi dɛw ki ge kadi n-aw rɔsi ti ka, a asi kadi a man dɔ ti aw rɔsi ti al, taa dɛw a asi kadi a man dɔ ti re rɔjeti al nim tɔ.”

²⁷ Ə nje maji əl ə nɛ: “Re e be ningə, njai ba, bawm, ilə Lajar ade aw əl njé ki me kəy ti lə bai.

²⁸ Tado ndəgi ngakom je nayi nɔɔ əi mi ɓəy, ə kadi aw ndər mbide kadi rəi, tɛɛi lo kɔ ti kin al ngata.”

²⁹ Ə Abirakam əl-e ə nɛ: “NGakɔi je awi ki ndukun ki *Mojɔ ndangi ki ta je ki njé kəl ta ki ta Luwə ti ndangi nɔɔ. Maji kadi ooi dɔ ndude.”

³⁰ Nje maji ə nɛ: “E kin asi al bawm Abirakam. Re dɛw madi ɟ dan nje koy je ti ne ə aw ingə-de ə, a mbəli pa njiyəde.”

³¹ Ə Abirakam təl əl-e ə nɛ: “Re ooi ta lə Mojɔ al nim, ta lə njé kəl ta je ki ta Luwə ti al nim ə, kin ə dɛw ɟ-n dan njé koy je ti aw rɔde ti ka, a ooi tɔ ta ki rɔjeti al wa kin.”»

17

Ta dɔ kosi me majal ti (Mt 18.7, 6; Mk 9.42)

¹ Jəju əl njé ndo je ləne ə nɛ: «Lo kadi dije a osi me majal ti al goto. Nə kəm-to-ndoo e dɔ dɛw ti ki majal re ki takule.

² A e soti ngay ɓəy mbata ti lie kadi dɔɔi mbal ki bo ngay minde ti, ə iləi-e me ba ti, itə kadi ra adi ki kare be par dan ngan je ti ki du ngay kin, osi, adi Luwə gangi ta dɛe ti.»

³ Indəi kəm-kədi dɔ rɔsi ti! Re ngokoi ra majal ə, maji kadi indange dɔ ti, re tu kalne ə, iyə go majal lie kɔ ade.

⁴ Re ra majal səi nja siri me ndɔ ti ki kare ka, re re rɔi ti nja siri dəji kiyə go kɔ ə, iyə go kɔ ade.

Təgi kadi-me

⁵ *NJé kaw kilə je əli Babe əi nə: «tlə kadi-me dɔ made ti ləje adi-je.»

⁶ Ə Babe əl-de ə nə: «Təki rɔjeti, re awi ki kadi-me ki e ndikiri ba tə kə kagi ki bari-e mutadi kin be mindi ka, asi kadi əli kagi mbay-kote kam əi nə: “Ɔr ki ngirai ba ə aw imə rɔi me ba ti”, ə a təl rɔne go ta ti ləsi.

Kilə lə bəə kilə

⁷ «Re dəw madi dansi ti aw ki nje ra kilə madi ki e nje ndɔr ə se e nje kul da je, ə nje kilə kin təl wale re ə, a əl-e ə nə: “Ire kalangi isi nangi uso ne a?” Jagi a əl-e ba al.

⁸ Ta ki a əl-e ba, a əl-e ə nə: “Ira rɔi maji, ira go ne kuso ləm, ire-n adi-m. Ningə loki m-isi m-uso ne je, m-ay je kin ningə, tə go ti i uso yay je, ay je tɔ.”

⁹ NGa ningə, ne kare, dəw kin a ra oyo nje kilə ləne mbata təl ki təl rɔne go ndu je ti lie kin, al.

¹⁰ Be ə, ta ki dɔsi ti ka e be tɔ. Loki irai ne je pəti ki Luwə un ndune kadi irai ningə, maji kadi əli əi nə: “Je njé ra kilə je ki nda je goto, ji ra kilə ki sɔbi kadi ji ra par.”»

Jəju nga njé banji je dɔgi

¹¹ Loki Jəju isi aw Jorijaləm ti, ində man mbo dɔnangi *Safari ti ki dɔnangi ki Galile ti.

¹² Loki isi ur me ngon be ti ningə, njé banji je dɔgi rai langi tae, ba ai nangi say jɔ,

13 uni ndude ki taa əli-e əi nə: «Jəju, nje ndo dije, oo kəm-to-ndoo ləje!»

14 Loki oo-de ningə əl-de ə nə: «Awi əji rəsi njé kijə ne məsi kadi-kare je[☆].» Ningə də rəbi kawde ti bəy par ə, ingəi rə nga.

15 Ki kare dande ti, loki oo kadi ingə rə nga ningə, təl də njane ti, ki kilə təji də Luwə ti, ki ndune ki bo.

16 Re osi ki ta kəmne nangi nə Jəju ti, ra-e oyo. E dɪngəm ki Samari ti.

17 Ə Jəju əl ə nə: «NJé banji je ki dəgi pəti ingəi rə nga, ə njé ki jikare awi ra ə?»

18 MBode ti pəti, dəw kare ki təl re ilə təji də Luwə ti goto. Dəw bə, e dəw ki Samari ti kin ki karne ba par.

19 Ningə Jəju əl dəw ki Samari ti ka kin ə nə: «I taa aw, tadə kadi-me ləi əji.»

Koƚe lə Luwə

(Mt 24.23-28, 37-41)

20 NDə kare *Parisi je dəji Jəju ta ki əji də dəkagilo re koƚe lə Luwə. Ə Jəju əl-de ə nə: «Koƚe lə Luwə a re tə ne ki dije a ooi-e ki kəmde njə njə al.

21 A e ki kəl kə nə: “E yo 60”, “E ne 60”, al. Təki rəjeti, koƚe lə Luwə e dansi ti ne ngata.»

22 Go ti ningə əl njé ndo je ə nə: «NDə madi a re nəq ki a ndingəi ngay kadi oi ndə kare me ndə je ti lə NGon Dəw, nə lo kadi a oi goto.

23 Ningə a əli səsi əi nə: “Kiriisi e yo”, “Kiriisi e ne”, nə awi al, əyi-naa ngədi awi loe ti al.

24 Ningə, təki ndi təl ə lo ay njay njay, i dam dənangi ti ki kare tē-n dame ti ki nungi ka kin ə, ndə rem mi *NGon dəw ka a to be tə.

☆ 17:14 Ləbetiki 14.2-3

25 Nə kəte nɔ̄ ti, səbi kadi mi NGon Dəw m-ingə kɔ̄ ngay, kadi dije ki dəkagilo ti ki ɓone kin mbati-mi ɓəy taa.

26 Nɪngə, ko ne ki ra ne dəkagilo ti lə Nuwe kin ə, nee a ra ne ndɔ̄ ki mi NGon dəw m-a m-re-n ti tɔ̄.

27 Dije usoi je, ɔ̄yi-naa je, taai-naa ki yo je ki ne je, biti ndɔ̄ ti ki Nuwe ur-n me bato ti. Go ti ningə man kɔ̄ ki bo re tuji dije pəti✧.

28 A to tə ne ki ra ne dəkagilo ti lə Loti be tɔ̄: Dije usoi je, ɔ̄yi-naa je, ndogi ne je nim, gati ki ne je nim, məi kagi je nim, rai kəy je nim tɔ̄.

29 Nə ndɔ̄ ki Loti tɛɛ-n me ɓe bo ti ki Sodom, Luwə adi ndi por ki ne je ki njé taa por j̄ dərə ti ɔ̄ dije tɔl-de pəti✧.

30 NDɔ̄ ki mi NGon dəw m-a m-tɛɛ hɔy ka, ne je a rai ne be tɔ̄.

31 Me ndɔe ti kin, dəw ki isi dɔ̄ kəy ti, a ur nangi kadi ɔy ne je ləne ki me kəy ti tɛɛ-n taga al. Be tɔ̄ ə, dəw ki a e me ndər ti ka, a təl re ɓe al tɔ̄.

32 Adi mesi ole dɔ̄ ne ti ki tɛɛ dɔ̄ ne Loti ti, ki ilə rəti ə ingə yo kin✧.

33 Dəw ki sangi kadi n-ngəm rəne ki nɔ̄ ti, a t̄i ta rəne. Nə dəw ki t̄i ta rəne mbata ləm ə, a ngəm rəne ki nɔ̄ ti tɔ̄.

34 Adi m-əl səsi, me kondɔe ti kin, dije joo a toi dɔ̄ tirə ti ningə, a uni ki kare, a iyəi ki nungi.

35 Dəne je joo, a uri ne naa ti, a uni ki kare ə, a iyəi ki nungi.

36 [Dingəm je joo, a rai kilə me ndər ti ki kare ə, a uni ki kare ə a iyəi ki nungi.]»

✧ 17:27 Kilə ngirə ne je 6.9-7.24   ✧ 17:29 Kilə ngirə ne je 18.20-19.25   ✧ 17:32 Kilə ngirə ne je 19.26

³⁷ Nĩngə, njé ndo je dąji Jəju əi nə: «Babe, lo ki ra ti ə, ne je kin a rai ne ə?» Ə əl-de ə nə: «Loki nĩn a to ti, e ə mal je a kawĩ-naa ti.»

18

Nje gangi ta əi ki dəne ki nje ngaw koy

¹ Jəju əl kuji ta madi njé ndo je ləne, tąji-n-de kadi əli ta ki Luwə taa taa, bi kadi tągide goto ta ti al,

² ə nə: «Nje gangi ta kare isi be bo ti madi noo. E dəw ki bəl Luwə al nĩm, taa ilə koji də dəw ti al nĩm tə.

³ Nĩngə me be bo ti ka kin, dəne kare ki nje ngaw koy isi ti noo tə. Dəne ka kin re ki dəkagilo je pəti əl-e ə nə: “Igangi ta ka ki to danje ti ki nje ta ləm ka kin adi-m.”

⁴ Nje gangi ta ka kin mbatı dəkagilo ngay. Nə təl əl ta rəne ə nə: “Re m-bəl Luwə al nĩm, taa m-ilə koji də dəw madi ti kare al ka,

⁵ dəne ki nje ngaw koy kam tapi-m ngay. Səbi kadi m-gangi ta lie made, mba kadi təl re gogi ndə ki rangi ti, tapi-m bəy al ngata.”»

⁶ Babe ilə də ti bəy ə nə: «Maji kadi oi ta ki nje gangi ta ki dana al, əl kin maji.

⁷ Səi oi kadi Luwə a gangi ta ki dana adi dije lie ki isi noi dəe ti kondə je ki kada je kin al a? A isi gərərə ba bi a ra səde al a?

⁸ Adi m-əl səsi, a gangi ta ki dana kalangi ba adi-de. Nə ne kare ba, se ndə ki mi NGon Dəw m-a m-təl m-re ə, m-a m-ingə dije ki adi mede dənangi ti wa mindi wa?»

Parisi əi ki nje taa la-mbə

⁹ Jəju əl kuji ta ki də njé je ti ki ooi rəde tə dije ki dana ə kidi ndəgi dije

¹⁰ ə nə: «Dingəm je joo, awi kəy kaw-naa ti mba kəl ta ki Luwə; ki kare e Parisi, ki nungi e nje taa la-mbə tə.

¹¹ Parisi j̄ a taa ə əl ta ki ɔ̄ji də rəne mene ti ə nə: “Luwə ləm, m-ra-i oyo tadə mi m-to tə ndəgi dije ki njé bogi je ə se njé ra ne je ki go ti al, ki njé kuwə marim, taa tə nje taa la-mbə kam al tə.

¹² Me ndə je ti ki siri, m-ɔ̄gi rəm ne kuso ti nja joo, madi Luwə ne kare me ki dəgi ti, me ne kingə je ti ləm pəti.”

¹³ Nə nje taa la-mbə ɓa, ɔ̄si rəne ngərəngi nu, kun ka ge kun kəmne ki dərə ti al, ra rəne ndoo, ə əl ə nə: “Luwə ləm, oo kəm-to-ndoo ləm tadə mi nje ra majal!”

¹⁴ Adi m-əl səsi, e nje taa la-mbə ə təl aw ɓe ləne ki ta ki kər də ti nɔ̄ɔ Luwə ti, ɓi e Parisi al. Tadə dəw ki un dəne taa ə, a iləi dəe nangi, ningə dəw ki ilə dəne nangi, a uni dəe taa tə.»

*Jəju ində jine də ngan je ti ki du
(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)*

¹⁵ NĠan je ki kasi wa kin ka, dije rəi səde rə Jəju ti mba kadi njangi dəde. Nə loki njé ndo je ooi ne kin ɓa, kəli səde.

¹⁶ Nə Jəju adi rəi ki ngan je ki du rəe ti ɓa əl ə nə: «ɣəi ngan je ki du adi rəi rəm ti, oti kadi ɔ̄gi-de ta rəbi, tadə kɔ̄be lə Luwə e yə dije ki toi tə ngan je ki du be.

¹⁷ Təki rəjeti, adi m-əl səsi, dəw ki ndigi kadi Luwə ɔ̄ ɓe dəe ti tə ngon ki du be, al, a ur kɔ̄be ti lə Luwə al ratata.»

*Nje ne kingə
(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)*

18 Ki bo læ *Jipi je kare, daji Jaju ə nə: «Nje ndo ki maji, e ri ə m-a m-ra ə m-a m-ingə-n kaji ki a to biti ki nq ti ə?»

19 Ə Jaju əl-e ə nə: «MBa ri ə iɓar-m dəw ki maji ə? Dəw kare ki maji goto, nə Luwə ki karne ba par ə e dəw ki maji.

20 I igar ndu-kun je læ Luwə ki ə nə: “A uwə marim al, a təl dəw al, a bogi al, a ma naji ki ngom dɔ madi ti al, a ɔsi gon bawi ki koi✧.”»

21 Ningə dingəm təl əl Jaju ə nə: «Nə je kin pəti m-təl rəm go ti dəkagilo kilə ngirə basam ti nu.»

22 Go ta je ti kin Jaju əl-e ə nə: «Nə kare be ə nayji kadi ira ɓəy. Aw igati ki nə kingə je ləi pəti, iləbi læe njé ndoo je, ɓa a aw ki nə kingə ngay me dɔrɔ ti, ə ire un gom.»

23 Nə loki ta kin osi mbi dingəm ti ka kin, rəe təl nəl-e al, tadɔ e dəw ki nə kingə lie e ngay.

24 Loki Jaju oo-e kadi mee ɔ-e ningə əl ə nə: «E nə ki ngə ngay rɔ njé nə kingə je ti kadi uri me beko ti læ Luwə.

25 E nə ki ngə ngay wa kadi jambal ki oi-e kin ur bole kon ku nə ti, nə a ngə ngay itə e kin ɓəy kadi nje nə kingə ur me beko ti læ Luwə.»

26 Njé ki isi ooi dɔ ta læ Jaju əli əi nə: «NGa kin ə e be ningə, nə ə asi kadi ingə kaji ə?»

27 Jaju ilə-de ti ə nə: «Nə ki dəw asi al, Luwə asi ra.»

28 Piyər əl-e ə nə: «NGa je kin, j-iyə nə kingə je ləje pəti kɔ, ə j-un goi kin.»

29 Jaju əl-de ə nə: «Təki rɔjeti, adi m-əl səsi, re dəw madi, iyə kəy ləne, ki nene, ki ngane je, ki ngakone je, ki nojine je, ki mbata kɔɓe læ Luwə ə,

✧ 18:20 Tee ki taga 20.12-16; Dətarənom 5.16-20

³⁰ a ingə ne je al də e kin, dəkagilo ti ki bone, taa dəkagilo ti ki a re, a ingə kaji ki a to biti ki nq ti tə.»

Jəju əl ta ki də koyne ti ki kine lo koy ti
(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34)

³¹ Jəju bar njé ndo je ləne ki dəgi gide e joo ki rone ti, ningə əl-de ə nə: «Oi, j-isi j-awi ki Jorijaləm ti, ne je pəti ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti ndangi oji dəm mi *NGon dəw, a təli tade.

³² Tado a iləi-mi ji dije ti ki əi *Jipi je al kadi tə kogi dəm ti je, taji-mi je, taa a tibi man tade dəm nim tə.

³³ Go ti, loki tindəi-mi ki ndəy kabilay ningə, a təli-mi. Nə ndə mitə lə ndə koym ba, m-a m-təe lo koy ti.»

³⁴ Nə ne kare ki njé ndo je gəri me ta ti kin goto. E ta ki to lo bəyɔ ti rəde ti. Gəri me ta ki Jəju ge kəl-de al.

Jəju adi nje kəm tə oo lo Jəriko ti
(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

³⁵ Loki Jəju e bəsi ki be ki Jəriko ningə, nje kəm tə madi isi ngangı rəbi ti nq, isi koy ne.

³⁶ Loki nje kəm tə oo ka kosi dije ki isi indəi də bur bur ningə, dəji ta se ri ə isi ra ne wa.

³⁷ Ə əli-e əi nə: «Jəju ki Najarəti ə isi ində də.»

³⁸ Nje kəm tə ilə ngirə kadi un ndune ki taa, ə nq ki təgine, ə nə: «Jəju ki NGon ka Dabidi*, o kəm-to-ndoo ləm!»

³⁹ Dije ki njé njiyə kəte nq dije ti kəngi-e kəngi kadi uti tane, nə nje kəm tə un ndune ki taa də made ti bəy ə nə: «NGon ka *Dabidi, o kəm-to-ndoo ləm!»

⁴⁰ Jəju a lo ka ti, ba un ndune kadi rəi sie rone ti ne. Loki re rəe ti bəsi ningə, Jəju dəje ə nə:

* **18:38** ƒgoi Mk 10.47 ki ta ki də ti gin makitibi ti nangi.

41 «E ri ə ige kadi m-ra madi ə?» Ə nje kəm tɔ əl-e ə nə: «Babe, m-ge kadi kəm oo lo!»

42 Jəju əl-e ə nə: «O lo! Kadi-me ləi aji.»

43 Par ə, loe ti nɔɔ, kəme oo lo, adi un go Jəju ki kilə tɔji dɔ Luwə ti tane ti. Loki kosi dije ooi nɛ kin ningə, iləi ngirə kosi-gon Luwə.

19

Jəju əi ki Jase

1 Loki Jəju ur me be ti ki Jəriko ə isi ində də ningə,

2 dingəm ki nje nɛ kingə kare ki tɔe nə Jase, ki e boy dɔ njé taa la-mbə je ti isi nɔɔ.

3 Dingəm kin sangi kadi n-oo se Jəju e nɔ dana wa, nə lo kadi oo Jəju goto, mbata kosi dije, tadɔ e dəw ki gɔji.

4 Be ə, ay ngɔdi kəte, aw al dɔ kagi mbay-kote ti, kadi n-oo Jəju ki a man ki rəbi ki loe ti kin.

5 Loki Jəju re tɛɛ loe ti ka kin ningə, un kəmne ki taa, əl Jase ə nə: «Jase, ur nangi ne law, tadɔ sɔbi kadi m-isi me kəy ti ləi bone.»

6 Lo kin ti, Jase ur nangi law, uwə Jəju rɔne ti ki rɔnəl.

7 Dije pəti ki ooi nɛ kin, bai ta dɔ Jəju ti əli əi nə: «Aw isi be lə nje ra majal.»

8 Nə Jase a taa, əl Babe ə nə: «Babe, m-a m-adi nusi nɛ kingə ləm njé ndoo je. A kin ə re m-taa nɛ lə dəw ki al dɔ maji ə, m-a m-təl m-ige kire gogi nja sɔ.»

9 Lo kin ti, Jəju əl-e ə nə: «Bone səi ki njé ki me kəy ti ləi ingəi kaji, tadɔ j ka j ngon ka *Abirakam tɔ.

10 Tadɔ ki rɔjeti, mi *NGon dəw m-re mba kadi m-sangi dije ki tade ti, m-aji-de.»

*Dəw ki aw kadi indai jagi ngar dœe ti
(Mt 25.14-30)*

¹¹ Jəju e basi ki Jorijaləm adi dije ooi kadi kəbe lə Luwə a ədi rəne loe ti nōō. Loki dije uri mbide isi oi ta ki Jəju isi əl-de ba bəy nīngə, Jəju un kuji ta kare tane ti kadi

¹² əl-de ə nə: «Dīngəm kare ki oji-e me maji ti isi aw be madi ti ki say kadi indai jagi ngar dœe ti bəy taa tə təl.

¹³ Be ə, kəte bəy taa kadi aw, bar njé kilə je ləne dōgi, adi dəw ki ra dande ti mbal ər kare, nīngə əl-de ə nə: “Itaai, irai gati biti kadi m-təl m-re m-ingə-n səsi.”

¹⁴ Nə dije ki me be ti lie ii gine ti, ə iləi dije goe ti əli əi nə: “Ji ndigi al kadi dəw kin re isi ngar dœe ti.”

¹⁵ Be ka, indai jagi ngar dœe ti. Be ə, loki təl re be nīngə, bar njé kilə je ləne ki adi-de la ka kin kadi n-oo se e ri ə rai wa.

¹⁶ Dəw ki də kəte re, nīngə əl ə nə: “Bam, mbal ər ki kare ki adi-m ka, yə m-ingə dōgi də ti kin.”

¹⁷ Ə ngar əl-e ə nə: “Maji ngay, i nje kilə ki maji. Nīngə təkī a-n dana me kində kəm go ne ti ki ndəy be, m-ində-i nje kəbe də be bo je ti dōgi.”

¹⁸ Dəw ki kə joo re, nīngə əl ə nə: “Bam, mbal ər ki kare ki adi-m ka, yə m-ingə mi də ti kin.”

¹⁹ Ə ngar əl-e ko ta wa ka kin tə ə nə: “I, isi tə nje kəbe də be bo je ti mi.”

²⁰ E ki rangi re nīngə əl ə nə: “Bam, mbal ər ki kare ki adi-m ka yə to kin, m-aw m-bəyə-e ta kibi ti m-ade to.

²¹ Tadə m-bəli. I, i dəw ki ngə ngay, ne ki ində al ka un nim, ne ki idibi al ka itəti nim.”

²² Lo kin ti ngar əl-e ə nə: “I nje kilə ki majal. Nīngə m-a m-gangi ta dəi ti ki ta ki tēē tai ti i wa.

I igar maji kadi mi daw ki nga ngay, ne ki m-inda al ka m-un nim, ne ki m-dibi al ka m-tati nim.

²³ Nga ra ban be a re a inda la lam lo ngam la ti al a? Re inda lo ngam la ti a, m-tal kin re m-a m-taa ki mane do ti.”

²⁴ Go ti ngar al dije ki ai loe ti noo a na: “Itaai mbal or ki kare ki jie ti kin adi e ki aw ki mbal or dogi kin.”

²⁵ A dije ali ngar ai na: “E kam aw ki mbal or dogi ngata.”

²⁶ Na ngar al-de a na: “M-al sasi taki, daw ki aw ki ne jine ti, a adi-e do ti, na daw ki ne lie goto, e ki ndikiri wa ki aw-n kin ka a taai jie ti wa bay.

²⁷ Ninga nje ba je lam, ki mbati kadi mi ngar do ti, irai sade, itoli-de ta kam ti ne.”»

Jaju ur Jorijalam ti ki kosi-gon

(Mt 21.1-11; Mk 11.1-10; Jq 12.12-16)

²⁸ Go ta je ti kin, Jaju gangi kate no kosi je ti, un rabi ki kaw ki Jorijalam.

²⁹ Loki Jaju re tee basi ki be ki Batipaje ai ki be ki Batani, ki kaw ki kadi mbal je ti ki bari-de mbal kagi bini je kin ba, ila nje ndo je lane joo

³⁰ a na: «Awi me ngon be ti ki a nosi ti kam. Loki a uri ki me be ti, a ingai ngon koro ki doo-e adi a. E ngon koro ki daw al gide ti nja kare al bay. Ituti-e, irai sie adi-mi.

³¹ A re daw madi daji sasi a na: “Mba ri a isi ituti ngon koro kin” a, ali-e ai na: “E Babe a ge-e.”»

³² Nje ki Jaju ila-de ka kin awi ninga ya, ingai ne je taki wa ki Jaju al-n-de.

³³ Be a, tuti ngon koro ka kin ninga, ba nje koro je daji-de ai na: «Mba ri a ituti ngon koro kin a?»

³⁴ Ninga nje ndo je ilai-de ti ai na: «Babe a ge-e.»

³⁵ Loki ræi ki ngon koro ka kin adi Jəju 6a, labi kibi je lade gide ti, ə adi Jəju al isi dɔ ti.

³⁶ Kɔti wa ki isi ɔti kəte kəte kin 6a, dije labi kibi je lade dɔ rəbi ti adi-e njiyə dɔ ti.

³⁷ Loki Jəju isi re ɓasi ki Jorijaləm ti ki rəbi ki j̄ ki dɔ mbal kagi bini je ti kin 6a, kosi njé ndo je lie, rɔde nəl-de ngay adi uni ndude ki taa, pitii Luwə mbata ne kɔji je pəti ki ra adi oi ki kəmde,

³⁸ əi nə:

«Kadi Luwə njangi dɔ ngar ki re ki tɔ ʔaʔe!

Kadi Lapiya re ki dɔ dɔrɔ ti, ə tɔʔa e ki dɔ Luwə ti ki isi taa dɔ dɔrɔ ti tɔ.»

³⁹ *Parisi je madi ki əi dan kosi je ti əli Jəju əi nə: «ʔaʔe, əl njé ndo je ləi adi uri tade naa ti.»

⁴⁰ Ə Jəju əl-de ə nə: «M-əl səsi m-adi oi, re əi je uri tade naa ti ə, gaj̄i mbal je a singəi.»

Jəju nɔ mbata 6e bo Jorijaləm

⁴¹ Loki Jəju ində dɔ 6e ki Jorijaləm ɓasi ə un kəmne oo-e-n ningə, man nɔ re kəme ti.

⁴² Man nɔ re kəme ti adi əl ə nə: «Kin ə re dɔkagilo ki je ti ɓone kin, j̄ wa igər rəbi lapiya kin ə re a e soti səi, nə kəmi tɛɛ dɔ ti al.

⁴³ NDɔ je ki ngə a rəi nɔɔ kadi njé ɓə je ləi a iləi-naa gəi dɔi, a iləi-naa ki ta tɔ rəbi je pəti, a uti-ni nguy lo kadi itɛɛ goto.

⁴⁴ A budi-ni nanḡi mur mur ki dije ləi. MBal madi ki kadi dəw a iyə adi isi dɔ made ti goto. Tadɔ kəmi tɛɛ dɔ dɔkagilo ti ki Luwə re-n kadi ra-n səi kin al.»

Jəju tuwə njé ra gati je kɔ me kəy ti lə Luwə

⁴⁵ Go ti, Jəju aw ur nati kəy ti lə Luwə, ningə ilə rəne tuwə njé labi ne je titi kɔ.

46 Nĩngə əl-de ə nə: «NDangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: “Kəy ləm a ɪbari-e kəy kəl ta ki Luwə, nə səi, itəli-e lo ɓɔyɔ rɔ ti lə njé ɓogi je yo.”»

47 NDɔ je pəti, Jəju ndo dije ne gin kəy ti lə Luwə. Lo kin ti, njé kun dɔ njé kijə ne məsi kadi-kare je ki njé ndo ndu-kun je, ki njé kun dɔ dije me ɓe, sangi rəbi kadi n-təli Jəju,

48 nə gəri rəbe al, tadɔ kosi je ɪndəi mbide maji ngay go ta ti lə Jəju.

20

*Ta ki dəji dɔ tɔgi ti ki Jəju aw-n
(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)*

1 NDɔ kare, Jəju isi ndo dije ne me kəy ti lə Luwə, ilə-n mbe Poy Ta ki Maji nĩngə, njé kun dɔ njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, ki ngatɔgi je, tɛɛi noo rəi.

2 Loki rəi nĩngə əli-e əi nə: «Əl-je adi j-o, e ki tɔgi ki j ra ə isi ra-n ne je kin be ə? Ə nɔ tɔ ə adi ndune ə isi ɪra-n ə?»

3 Ə Jəju təl əl-de ə nə: «Mi ka m-a m-dəji səsi ta kare kadi əli-mi adi m-o tɔ.

4 Nɔ ə ilə Jɔ kadi ra dije batəm ə? E Luwə ə se e dije?»

5 Nə təli a məri ta dande ti əi nə: «Re j-əl-e j-ə nə: “E Luwə ə ile” ə, a dəji-je ə nə se ra ban ə j-ade meje al wa?

6 A kin ə re j-əl j-ə nə: “E dije ə iləi Jɔ” ə, kosi je ba pəti a tiləi-je ki mbal təli-je, tadɔ gəri maji ngay kadi Jɔ e nje kəl ta ki ta Luwə ti.»

7 Be ə, təli əli Jəju təkɪ n-gəri dəw ki ile al.

8 Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «Re ɪgəri al ə, mi ka m-a m-əl səsi tɔgi ki m-isi m-ra-n ne je kin al tɔ.»

Kuji ta dɔ dije ti ki njé ra kilə ndɔr nju, ki njé me majal

(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

⁹ Go ti, Jəju ilə rɔne əl ta *Jipi je me kuji ta ti ə nɔ: «Dingəm kare ndɔr nju, ningə dɔɔi ta naa ti ki dije ki njé ra kilə nju, kadɔ tə rai kilə adi-e, ə kagi loe ti ba, a kayi-naa nee, ningə e wa ɔti aw mba ki goe ngal.

¹⁰ Loki kagi lo kijə kandi nju asi ningə, ilə bəə ləne kare kadɔ aw taa kandi ne ndor ka kin, ki yane ji njé ra kilə je ti adi-ne. Nə loki bəə aw ningə, njé ra kilə je, tindai-e ngay, ə tuwəi-e adi təl ki jine kare aw.

¹¹ Nje ndɔr təl ilə bəə ki rangi bəy. Nə e ka, tindai-e je, taji-e je, ə tuwəi-e adi təl ki jine kare aw.

¹² Be ka dingəm ka kin təl ilə bəə ki nje kɔ mitə bəy. Ba e ki nje kɔ mitə kin, njé ra kilə je ka kin tindai-e, adi-e do, ə tuwəi-e adi-e aw.

¹³ Lo kin ti, nje ndɔr dəji ta rɔne ə nɔ: “E ri ə kadɔ m-ra ə? M-a m-ilə ki ngonm ki dingəm ki m-ndige ngay kin. E ə, a bəli gide.”

¹⁴ Nə njé ra kilə nju, loki kəmdə osi dɔ ngone ti ba, əli-naa ta kin dande ti əi nɔ: “Darəe e wa kam ə a e nje ne nduwə. Ji tɔli-e j-adi ndɔr nju kin təl ne ləje!”

¹⁵ Be ə, ndɔri ngon ka kin, awi sie gidi ndɔr ti taga, tɔli-e. Ə se dingəm ki nje ndɔr kin a ra səde ban wa?

¹⁶ A re kadɔ təl njé ra kilə je kin kɔ, ə sangi njé ki rangi ində-de ta ndɔr ti.» Loki dije ooi ta ki Jəju əl kin ba, əli əi nɔ: «Jagi, ne kin a re ne ba al.»

¹⁷ Nə Jəju gɔ-de ba ningə əl-de ə nɔ: «Ta ki makitibi lə Luwə əl ə nɔ

“MBal ki njé ra kəy je mbati-e,

E ə təl mbal ki e tɔgi kəy☆,” kin me nə ri ə?

☆ 20:17 Pa je 118.22

18 «Dəw ki ra ki osi dɔ mbal ti kin ə, a tətɪ njəkɪ njəkɪ, a re e ə mbal kin ə osi dɔe ti tɔ ɳɪngə, a rəkite rəkɪtə rəkɪtə tɔ.»

*Ta dɔ kɪgə la-mbə nje kɔbe ki bo Səjar ti
(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)*

19 Njé ndo ndu-kun je, ki ki bo je ki dɔ njé kɪjə ne məsi kadi-kare je ti, sangi rəbi kadi n-uwəi Jəju loe ti wa kin nɔɔ, tadɔ gəri maji kadi kujɪ ta ki Jəju əl kin sɔbi dɔde, nə bəli kosi je.

20 Be ə, indəi kənde go Jəju ti, ba iləi dije madi ki rai rɔde tə dije ki dana be rɔe. Həi-de rɔe ti mba kadi tə me ta ti ki a tɛɛ tae ti kin ba, n-uwəi-e-n, n-iləi-e ji njé kɔbe je ti.

21 Dije ka kin dəji Jəju əi nə: «Nje ndo dije, ji gər kadi j̄ nje kəl ta ki rɔjeti, taa j̄ nje ndo ne ki rɔjeti tɔ. Kər kəm dəw dana goto rəi ti, isi indo dije rəbi ki rɔjeti ki nəl Luwə.

22 Ə əl-je adi j-o: e loe ti ə se e loe ti al kadi j-igə la-mbə nje kɔbe ki bo Səjar ə?»

23 Nə Jəju ki gər kadi isi ədi kəme, əl-de ə nə:

24 «Adi-mi silə kare adi-mi m-o, se dɔ nɔ ə indəi ti, ə tɔ nɔ tɔ ə ndangi ti wa?» Nɳngə əli əi nə: «E nje kɔbe ki bo Səjar.»

25 NGata ə Jəju əl-de ə nə: «Nɛ lə Səjar ə adi Səjar, ne lə Luwə ə adi Luwə tɔ.»

26 Lo kin ti, lo kadi uwəi Jəju ki ta ki tae ti nɔ kosi je ti goto. Ta ki tur-de ti kin dum dɔde, adi ai tade mbə.

*Ta ki dəji lə Sadusi je dɔ kɪ njé koy je lo koy ti
(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27)*

27 Ba go ti, *Sadusi je ki əi dije ki njé maji təki njé koy je a ii taa lo koy ti al, ki madi je dande ti, rəi rə Jəju ti dəji-e əi nə:

28 «Nje ndo dije, *Moji ndangi ndu kin me makitibi ti adi-je ə nə: “Re dəw madi, ngokəe taa dəne, ə ngokəe ka kin oji ngan je ki dəne ka kin al bəy ə oy ningə, səbi kadi taa dəne nduwə kin oji-n ngan je kadi tēēi to nje goto ti.”[☆]

29 Ningə ki oji də ta kin, ngakonaa je əi siri. Ki dəsəy taa dəne, ə oji-n ngon al bəy par ə oy.

30 Ki kə joo re taa dəne nduwə ka kin, bə kae ti wa bəy.

31 Re tēē də ki kə mitə be, adi ngakonaa je ki siri kin, taai dəne ki kare kin pəti, bə oyi ki kanji kadi dəw kare dande ti oji sie ngon.

32 Ta təl tae ə, darə dəne wa re oy tə.

33 NGa ə se ndə ki njé koy je a ii taa lo koy ti ə, nə dande ti ə dəne ka kin a e nee wə? Tadə əi siri pəti taai-e nede ti.»

34 Ə Jəju əl-de ə nə: «Dənangi ti ne kin ə dingəm je ki dəne je isi taai-naa.

35 Nə dije ki Luwə oo-de kadi asi kadi a ii taai lo koy ti, kadi isi me bəkə ti ki sigi, a taai-naa əl ngata.

36 Taa a oyi al tə, tadə a toi tə malayka je be. Əi ngan lə Luwə tadə Luwə adi-de ii lo koy ti.

37 Ningə ta ki ki nə njé koy a ii taa lo koy ti, Moji wa əl ta ay njay də ti kadi njé koy je a ii taa lo koy. Lokə əl ta oji-n də por ki ɔ me ngə ti, Moji bə Luwə ə nə: “Luwə lə *Abirakam, Luwə lə *Isaki, ki Luwə lə Jakobi[☆].”

38 Ningə Jəju ilə də ti təkə Luwə e Luwə lə dije ki njé

[☆] 20:28 Kilə ngirə nē je 38.8; Dətərənom 25.5-10   [☆] 20:37 Tēē ki taga 3.2, 6

kisi kəm ba, ɓi e Luwə lə njé koy je al. Tado ta kəm Luwə ti, dije pəti isi ki dode taa.»

³⁹ Lo kin ti, njé ndo dije ndu-kun ki n̄a je əli Jəju əi n̄a: «Nje ndo dije, əl ta maji ngay.»

⁴⁰ Ningə sangi kadi n-dəji-e ta ki rangi al ngata.

Kirisi əi ki Dabidi
(Mt 22.41-45; Mk 12.35-37)

⁴¹ Jəju dəji-de ta ə n̄a: «Ra ban be ə dije əli par əi n̄a Kirisi ki e *Dəw ki Luwə mbəte e ngon ka *Dabidi ə?

⁴² Tado Dabidi ə wa ki d̄one əl me makitibi Pa je ti ə n̄a:

“Babe Luwə əl Babe ləm ə n̄a:
«Fre isi d̄o ji k̄om ti ne,

⁴³ Biti kadi m-aw ki njé b̄a je l̄ai m-ilə-de gin t̄ogi ti[☆].”

⁴⁴ «Ə re Dabidi ɓar Kirisi Bane ə, ra ban taa Kirisi a e ngon ka Dabidi ə?»

Jəju gangi ta d̄o njé ndo ndu-kun je ti
(Mt 23.37-39; Mk 12.38-40)

⁴⁵ Jəju əl njé ndo je l̄ane ta kəm kosi je ti ki isi oi d̄o ne ndo lie

⁴⁶ ə n̄a: «ɪnd̄ai kəm-k̄adi d̄o r̄osi ti ki r̄o njé ndo ndu-kun je ti. Əi dije ki gei n̄iyə ki kibi ngal, taa gei kadi dije rai-de lap̄iya ki ɓuki-naa ti lo kingə-naa je ti l̄a kosi je t̄o. Gin k̄əy kaw-naa je ti, ə se lo ne kuso je ti, a gei lo kisi dije ki bo, k̄ate n̄o dije ti.

⁴⁷ Taai ne maji je l̄ə njé ngaw koy je p̄əti p̄əti jide ti, ningə ədi kəm dije ki k̄əl ta ki Luwə ki gine gangi al, kadi dije ooi-de t̄aki n-əi dije ki maji. Go kilə rade je ti ki be kin, Luwə a gangi-n ta ki nḡa ngay dode ti it̄ə nd̄əgi dije.»

☆ 20:43 Pa je 110.1

21

Kadi kare la nje ngaw koy ki nje ndoo (Mk 12.41-44)

¹ Jəju un kəmne isi oo-n nje ne kingə je ki isi iləi kadi-kare ləde me ne kadi-kare ti.

² Ningə oo nje ngaw koy ki nje kəm-to-ndoo kare re ki ngan silə joo ilə tə.

³ Ə Jəju əl ə nə: «M-əl səsi təkəi rəjeti, nje ngaw koy ki nje ndoo kam ilə kadi-kare itə ndəgi dije pəti.

⁴ Tado ndəgi dije pəti kam, adi burim la je ləde, nə nje ngaw koy kin, me ndoo ti lie, ne ki nay jie ti kadi ra-n ki rəne ə un ba pu adi.»

Jəju əl ta la kəy kaw-naa ki a tuji (Mt 24.1-2; Mk 13.1-2)

⁵ Go ti, dije madi isi əli ta də kəy ti la Luwə, əli əi nə: mbal je ki ndole ki rai, ki ne je ki dije adi Luwə kin ra adi kəy kin əti bəl ki dum bitə. Nə Jəju əl-de ə nə:

⁶ «Ne je pəti ki oi-de kin, ndə madi a re noo ki mbal kare ki a nay kadi isi də made ti goto; a budi-de nangə mur mur.»

Ne kəji je ki a təji dəkagilo ki kə ki a re (Mt 24.3-8; Mk 13.3-8)

⁷ Lo kin ti, dije ka kin dəji Jəju əi nə: «Nje ndo dije, dəkagilo ti ki ra bangə ə ne je kin a rai ne ə? Ə ne kəji ki ban ə a təji kadi dije gərii dəkagiloə kin ə?»

⁸ Ə Jəju əl-de ə nə: «İndəi kəm-kədi də rəsi ti, iyəi ta rəbi adi dəw ədi səsi al. Tado dije ngay a rəi ki təm əi nə: “Mi ə mi Kirisi”, taa a əli tə əi nə: “Dəkagilo re ngata”, nə maji kadi uni gode al.

⁹ Loki a oi ka rɔ je, dije a ɔi ki naa ki rɔ je kin, adi bɛl ra sɛsi al. Tado ri ri ka ne je kin a rai bɛy taa, na e dabɛy ndo ta ji naa ti noo al bɛy.»

¹⁰ Ba Jaju al-de bɛy a na: «Gin be madi a aw rɔ do gin be madine, kɔbe madi a aw rɔ do kɔbe madine ti.

¹¹ Donangi a yaki, yaki ki ati bɛl, taa ki lo je ki dangi dangi, moy je ki njɛ to ko dije a osi je, bo a o je. Ninga ne je ki ati bɛl ngay a ɔi ki dora ti rai ki ne kaji je ki to bɛl.

Dɔkagilo kindɔ kam-ndoo

¹² «Na kate no ne je ti kin piti, dije a indai jide dɔsi ti, a adi sɛsi ko. A awi sɛsi lo kaw-naa je ti, a buki sɛsi dangay ti, a awi sɛsi no ngar je ti ki boy, ki no njɛ kɔbe je ti ki mbata lɛm.

¹³ Lo kin ti, e ta rabi ki a ingai kadi imai naji lɛm ki rɔde ti.

¹⁴ Ninga ne ki kadi indai dɔsi ti a to kin. Onosi kadi isangi ta madi indai dɔsi ti kate kadi tɛ ali-de inajii ta dɔsi ti.

¹⁵ Tado mi wa m-a m-adi sɛsi ta ki gosi ki kadi ali-de. Ninga njɛ kasi sɛsi ta a asi kadi awi ki ta madi ki kadi osi kam yasi a se kadi najii al.

¹⁶ A oi kadi kosi je, ki bawsi je, ki ngakosi je, nojisi je ba pɛti, ki madisi je a uni dɔsi kadi adi dije. Ninga a gangi ta koy do dije ti ngay dansi ti.

¹⁷ Dije pɛti mede a majal sɛsi ki mbata lɛm.

¹⁸ Na bisi dɔsi kare ka a osi ko al.

¹⁹ Ninga e me kuwɛ togi ba ti a ingai kaji.

Tuji ki a tɛɛ do be bo Jorijalɛm ti (Mt 24.15-21; Mk 13.14-19)

²⁰ «Loki a oi njɛ rɔ je ilai-naa gai do Jorijalɛm kin ba, kadi igari taki dɔkagilo tuje asi ngata.

21 Be ə, dije ki isi Jude ti a ayi-naa ki dɔ mbal je ti, ə kadi njé ki isi me ɓe bo Jorijaləm ti, tɛɛi ki taga kɔ, ningə kadi dije ki awi wale, tɔli me ɓe bo ti al.

22 Tadɔ a e ndɔ gangi ta ki kadi nɛ je pɛti ki Makitibi lə Luwə əl tae a rai nɛ.

23 NDɔe ti kin, kəm-to-ndoo ki gae goto a e lə dɔne je ki njé sɛm, ki njé kadi mba ngan je. Tadɔ kəm-to-ndoo ki ngay a ra dije, taa wongi lə Luwə a re dɔde ti me ɓee ti kin tɔ.

24 Dije a tɔli-de ki kiyə kasigar, a uwai-de awi sɔde ɓəə ti dɔ ɓe je ti ki dangi dangi. Dije ki gəri Luwə əl a njiyɔi dɔ Jorijaləm mbisai-e mbaraki mbaraki, biti kadi dɔkagilo ləde ki Luwə ɔji ində ngangine.

Re NGon dɔw

(Mt 24.29-31; Mk 13.24-27)

25 «Dɔkagiloe ti kin, nɛ je ki to ɓəl a tɛɛi kəm kadi ti je, ki nay je, ki mee je[☆]. Man ba a i, kae a ɓa ki taa, adi dije ki gin ɓe je ti ki dangi dangi, ɓəl a tɔl-de.

26 ɓəl a tɔl-de adi dadi par par, isi nginai ta nɛ ki a tɛɛ dɔde ti dɔnangi ti. Tadɔ tɔgi je ki dɔrɔ ti a yəki.

27 Lo kin ti ə yə a oi-mi *NGon dɔw m-a m-re me kil ndi ti. M-a m-re ki tɔgi, me kunjɔi ti ki ɔti ɓəl[☆].

28 Loki nɛ je kin rai nɛ ningə, maji kadi irai rɔsi, ɔri dɔsi taa, tadɔ kagi lo kingə dɔ ləsi e ɓasi.»

29 Ningə Jəju un nɛ kare ndo-n-de nɛ ə nɔ: «tɔgi kagi mbay-kote ki ndagi kagi je oi.

30 Loki mbie ilə ngirə kiti kin ningə, igəri kadi nay ɓa e ɓasi ngata.

31 Be tɔ ə, loki oi nɛ je kin rai nɛ ningə, maji kadi igəri təki kɔɓe lə Luwə e ɓasi.

☆ 21:25 Ejay 13.10; Ejəkəl 32.7; Juwəl 3.3-4 ☆ 21:27 Daniyəl 7.13

32 Ningə təkı rəjeti, adi m-əl səsi, dije ki isi ki dode taa ne kin a oyi tığə al bəy ə ne je kin a rai ne.

33 Dəra ki dənangi a gotoi ndə madi, nə ta ləm a to lo tone ti ba ratata ki nq ti.

Kisi dəgi ti

34 «Maji kadi isi dəgi ti, bi adi gə ne kuso ki gə ne kəy, ki taga ki də ne ki duniya ti ne uwə mesi adi ndə kin uwə səsi nangi busi al.

35 Kadi uwə səsi nangi təkı bandi a osi-n də kanji je ti kin be al. Tadə e ne ki a osi də dije ti pəti ki dənangi ti.

36 Ningə kadi itoi bi al, əli ta ki Luwə ki dəkagilo je pəti kadi tə ingəi təgi idumi də ne je pəti ki a rai ne kin, ə kadi itəei ai taa ta kəmm *mi NGon dəw ti.»

37 Re kada ba, Jəju ndo ne dije gin kəy ti lə Luwə. A re kondə tə ningə, tēg aw də mbal ti ki bari-e də mbal kagi bini je ti.

38 Loki lo ti njay tə ba, kosi je rəi gin kəy ti kadi ooi də ta lie.

22

Judası un də Jəju

(Mt 26.1-5, 14-16; Mk 14.1-2, 10-11)

1 Nay mapa ki əm əde al, ki bari-e nay Paki e basi☆.

2 Njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, sangi rəbi kadi n-uwəi Jəju n-təli-e, nə bəli kosi je.

3 Ningə *Sata ur me Judası ti ki bari-e Isikariyoti ki e ki kare mbə njé ndo je ti lə Jəju ki dəgi gide joo.

☆ 22:1 Tēg ki taga 12.1-27

⁴ Ur me ti ade aw ində ta naa ti ki njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je ki njé kun də njé ngəm ta kəy lə Luwə, də rəbi ti ki kadi ilə-n Jəju jide ti.

⁵ Lo kin ti, rə njé je ki Judasi aw ingə-de ka kin nəl-de ngay adi ndude osi naa ti kadi n-adi-e la.

⁶ Judasi ndigi də ti, nga ningə ilə ngirə sangi rəbi ki to kadi ilə-n Jəju jide ti ki kanji kadi kosi je ooi loe.

*Jəju adi indəi də ne kuso Paki naa ti
(Mt 26.17-19; Mk 14.12-16)*

⁷ NDə kuso mapa ki əm ɔde al, ki e ndə ki kadi dije təli ngan dəgi bati je mbata ne kuso Paki asi.

⁸ Ə Jəju ilə Piyər əi ki Jə ə nə: «Awi indəi də ne kuso Paki dana kadi j-usoi.»

⁹ Ba əi je təli dəji-e əi nə: «Lo ki ra be ə indigi kadi j-aw ji ra ne kuso titi ə?»

¹⁰ Ningə Jəju ilə-de ti ə nə: «Awi, loki isi uri ki me ɓe ti ɓa, a ingəi dɪngəm kare ki oti gum man dəne ti ningə uni goe, uri me kəy ti ki ur ti.

¹¹ Lokɪ uri goe ti ɓa, əli ɓa nje kəy kin əi nə: “Nje ndo dije ə nə kadi ji dəji se me kəy ki ra ə kadi n-uso ne Paki ti ki njé ndo je ləne wa?”

¹² Lo kin ti, a ɔji səsi me kəy ki boy. Me kəy kin to taa, ki ne je pəti me ti. Lo kin ə a rai ne kuso ti kadi j-usoi.

¹³ Piyər əi ki Jə awi ningə, ingəi ne je pəti asi naa təkɪ wa ki Jəju əl-n-de ka kin, adi rai ne kuso Paki, indəi dəe dana.»

*Ne kuso lə Babe
(Mt 26.26-29; Mk 14.22-25; 1Kor 11.23-26)*

¹⁴ Lokɪ də kadi asi, Jəju əi ki njé kaw kilə je isi ta ne kuso ti.

15 Ə Jəju əl-de ə nə: «M-ndigi ngay kadi m-uso ne Paki kin səsi bəy taa kadi m-ingə kə.»

16 Ningə m-əl səsi, m-a m-uso səsi ki rangi gogi al, biti kadi ne kuso kin təl tane me bəkə ti lə Luwə.»

17 Go ti, Jəju taa kəpi kasi kandi nju, ra oyo Luwə də ti, ningə təl-n adi njé kaw kilə je ə əl-de ə nə: «Itai ayi-naa dansi ti,

18 Tadə, m-a m-ay kasi kandi nju ki rangi al, biti kadi bəkə lə Luwə re-n.»

19 Go ti, Jəju un mapa, ra oyo Luwə də ti, uwə tətə naa ti, təl-n adi njé ndo je, ningə əl-de ə nə: «E kin e darəm, ki e ki kun kadi mbata ləsi. Itai usoi kadi mesi ole-n dəm ti.»

20 Go ne kuso ti, Jəju un kəpi kasi kandi nju, ra təkə ra-n kəte ka kin be bəy, ningə əl-de ə nə: «Kəpi kin e kun mindi ki sigi me məsim ti ki a ay mbata ləsi».

21 «Ningə kadi igəri təkə dəw ki a ilə-m ji dije ti, isi səm ta ne kuso ti ki ne wa kin.

22 Mi *NGon dəw m-a m-oy təkə Luwə oji-n, nə kəm-to-ndoo e lə dəw ki a ilə-m mi NGon dəw ji dije ti.»

23 Lo kin ti, njé kaw kilə je iləi rəde isi dəji-naa ta dande ti se naa dande ti ə kadi a ra ne ki be kin wa?

Dəw ki e ki bo

(Mt 20.24-28; 19.28; Mk 10.41-45)

24 Go ti, njé kaw kilə je iləi ngirə naji-naa ta ti ki təgide əi nə se nə ə a e ki bo dande ti wa?

25 Ə Jəju əl-de ə nə: «NGar je ki qi be də gin dije ti ki dangi dangi ki dənangi ti ne, rai rəde kadi n-əi bəbe je də dije ti, taa njé ki təgi kəbe e jide ti, indəi təgi də dije ti adi bari-de njé ra maji je tə.

☆ 22:20 Teğ ki taga 24.8; Jərəmi 31.31-34

26 Nə səi, maji kadi irai təkɪ əi je isi rai kin be al. Dəw ki e ki tɔgi dansi ti, maji kadi təl rɔne dəw ki dɔ du ti, ningə kadi dəw ki nje kun dɔsi, təl nje ra kilə ləsi tɔ.

27 Tado dəw ki nje kisi ta ne kuso ti nim, dəw ki nje re ki ne kuso nim, dande ti ki joo kin, e ki nje kisi ta ne kuso ti ə e ki bo al a? Ningə mi, m-isi dansi ti tə nje re ki ne kuso kadi səsi.

28 Səi ə səi dije ki uwəi tɔgisi ba səm me kɔ ti.

29 Ningə təkɪ Luwə ki Bai adi-m kɔbe ka kin ə, mi m-adi-n səsi tɔ.

30 A usoi je, a ayi-naa je səm me bekɔ ti ləm. Ningə a isi dɔ kimbər kɔbe ti kadi igangi ta dɔ gin ka *Isirayəl ti ki dɔgi gide joo.»

Jəju əl təkɪ Piyər a naji ta gər-ne

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Jq 13.37-38)

31 Jəju əl Simɔ ə nə: «Simɔ, Simɔ, Su dəji ta rəbi kadi n-siyə səsi təkɪ dəw a siyə-n ko me kee ti be.

32 Nə mi, m-əl ta ki Luwə mbata ti ləi, kadi ilə kadi-me ləi kɔ al. Ningə loki a təl ki rəm ti, maji kadi ilə dingəm me ngakɔi je ti.»

33 Ə Piyər əl Jəju ə nə: «Babe, mi basi kadi re e dangay ka m-a m-aw ti səi. A re e-n koy ka m-a m-oy səi.»

34 Ə Jəju təl əl-e ə nə: «Piyər, adi m-əli, bone wa kin, kunə kinjə nɔ al bəy ə, a naji ta nja mitə təkɪ igər-m al.»

La, ki bəl, ki sa nja

35 Jəju əl njé ndo je ə nə: «Loki kəte m-ilə səsi ki kanji kadi uni la, ə se bəl, ə se sa njasi kin ne madi du səsi ma?» Ə iləi Jəju ti əi nə: «Jagi, ne madi du-je al.»

³⁶ NGa ə Jəju əl-de ə nə: «Ningə ki ngəsine kin, dəw ki aw ki la ba kadi un jine ti, e ki aw ki bəl ə kadi un jine ti. A kin ə re dəw madi aw ki ne kati al ə kadi ɔr kibi ki rone ti gati-n ə iyə lae ndogi-n ne kati kare uwə jine ti tɔ.

³⁷ Adi m-əl səsi, səbi kadi ne ki makitibi lə Luwə əl tae ə nə: “Tidəi-e dan njé ra majal je ti[☆],” kin ra ne dɔm ti. Ningə ne ki səbi kadi a re dɔm ti kin, a ra ne.»

³⁸ Ə njé ndoo je əli-e əi nə: «Babe, ne kati ə e joo kin.» Ba əl-de ə nə: «E wa kin asi.»

*Jəju əl ta ki Luwə dɔ mbal kagi bini je ti
(Mt 26.36-41; Mk 14.32-38)*

³⁹ Go ti Jəju tɛɛ, ningə təkisi isi ra-n kəte kəte, un ta rəbi isi aw ki dɔ mbal kagi bini je ti. *NJé ndo je lie uni goe.

⁴⁰ Lokisi rəi tɛɛi dɔ mbal ti, Jəju əl njé ndo je ə nə: «əli ta ki Luwə, kadi osi me ne na ti al.»

⁴¹ Ba ɔr rone say ndəy, ningə əsi məkəsine nangi, əl ta ki Luwə ə nə:

⁴² «Bai, re indigi ə, əsi kɔ kin ngərangi kɔ rɔm ti. Nə ke ə kadi e ndigi ləm mi al, nə kadi e ndigi lai j wa ə təl tane.»

⁴³ Lo kin ti noo be, malayka kare j dɔrə ti re ade tɔgi.

⁴⁴ Bəl ra Jəju, NDile isisi nangi al, adi əl ta ki Luwə ki tɔgine, təte tosi nangi tə kər məsi be.

⁴⁵ Go kəl ta ti ki Luwə, Jəju j taa, təl re rɔ njé ndo je ti ningə, ingə-de, isisi toi bi ki me-kɔ.

⁴⁶ Ə əl-de ə nə: «Wa! isisi itoi bi wa bitisi a? II taai, ə əli ta ki Luwə, kadi osi me ne na ti al.»

☆ 22:37 Ejay 53.12

Kuwə Jəju

(Mt 26.47-55; Mk 14.43-49; Jq 18.3-11)

⁴⁷ Loki Jəju a əl ta ba bəy ningə, kosi dije teei noo isi rəi. Judasi, ki e ki kare dan njé ndo je ti lə Jəju ki dɔgi gide e joo ə e nɔde ti. Re ki rɔ Jəju ti kadi n-uwe ki rone ti.

⁴⁸ Ə Jəju əl-e ə nə: «E ki kuwə ki a uwə-m mi *NGon dəw ki rəi ti ə a ilə-m ji dije ti!»

⁴⁹ Loki njé njiyə ki Jəju ooi ne je ki isi ra ne kin be ba, dəji Jəju əi nə: «Babe, sɔbi kadi ji tigə-de ki ne kati ə se kadi ji ra ban ə?»

⁵⁰ Ningə loe ti noo, ki kare dande ti ər kiyə tigə-n paja lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, ba tigə mbie ki dɔ ji kɔ ti lati gangi.

⁵¹ Nə Jəju əl-də ə nə: «Asi be ngata, iyəi-de adi rai.» Ningə ilə jine ədi-n mbi paja ka kin, ba mbie təl to maji gogi.

⁵² Go ti, Jəju un ta əl ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé je ki njé ngəm ta kəy lə Luwə, ki ngatɔgi je ə nə: «To tə ne ki mi nje bɔgi, ə irəi ki kiyə kasigar je, ki gəl je taa kadi uwəi-mi be?»

⁵³ NDɔ je pəti, mi səsi naa ti gin kəy ti lə Luwə, nə jisi ədi-m al, ningə e ndɔ ləsi bɔne, e ndɔ ki kadi tɔgi je ki majal ədi rɔde me til ti.»

Piyər naji ta gər Jəju

(Mt 26.57-27.1; Mk 14.53-15.1; Jq 18.13-27)

⁵⁴ Lo kin ti, uwəi Jəju, awi sie, uri sie kəy lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je. Piyər adi ndəe ngal ndəy, ningə un gode isi aw səde.

⁵⁵ Dije iləi por dana nati lo ti, isi ta ti, adi Piyər aw isi ta ti səde.

56 Ningə ngon dəne kare ki nje ra kilə me kəy ti, oo Piyər isi kunji por ti, ə ində manje ba, ningə əl ə nə: «E ki isi kin ka, kəte e sie tə.»

57 Nə Piyər naji ə nə: «Dəne, m-gər-e al.»

58 Ba ndəy go ti ə dəw ki rangi oo Piyər, ningə təl əl bəy ə nə: «İ ka, i dan dije ti lie tə.» Nə Piyər ilə dəw ti ka kin ə nə: «Jagi, mi səde al.»

59 Biti asi kadi-kare go ti, ningə dəw ki rangi təl re də ti bəy ə nə: «Ki rəjeti, dingəm kin kəte e sie tə, tado e dəw ki Galile ti.»

60 Ə Piyər ile ti ə nə: «Dingəm, m-gər me ta ləi ki iğe kadi əl kin al.» Ba ta naa ti nqo wa ki Piyər isi əl ta tane ti ba bəy ningə, kunə kinjə nq.

61 Loe ti nqo, Jəju ilə rəti gq Piyər, ba me Piyər ole də ta ti ki Jəju əl-e ə nə: «Bone wa kin, kəte bəy taa kadi kunə kinjə nq, a naji ta nja mitə ə nə igər-m al[☆],» ka kin.

62 Piyər ində lo tēē taga, nq ki man kəmne.

Dije taji Jəju, tindəi-e

(Mt 26.67-68; Mk 14.65)

63 Dije ki njé ngəm Jəju, mbəi sie je, tindəi-e je.

64 Ba dəi kəme ə əli əi nə: «Nə ə indəi wa igər dəwe adi j-o!»

65 Taa nē taji je ki rangi ngay tēē tade ti ki rəe ti tə.

Jəju a nq njé gangi ta je ti lə Jipi je

(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Jq 18.19-24)

66 Loki lo ti ningə, ngatəgi je lə *Jipi je, ki njé kun də njé kijə nē məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, ingəi-naa, awi ki Jəju nq njé gangi ta je ti lə Jipi je.

⁶⁷ Ningə əli-e əi nə: «Re e j̄ ə j̄ Kirisi ki Luwə mbəte ə əl-je adi j-o.» Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «Re m-əl səsi ka a taai mem al.

⁶⁸ Taa re m-dəji səsi ta ka a iləi-mi ti al tə.

⁶⁹ Ningə ki j-ai ta jije ti ne kin, ilə ngire bone kin, mi *NGon dəw m-a m-isi də ji kə Luwə ti ki nje təgi ngata.»

⁷⁰ Ba pəti dəji-e əi nə: «Adi j̄ ngon lə Luwə ta?» Ə Jəju əl-de ə nə: «Səi je wa əli ki tasi tək̄i, mi NGon lə Luwə.»

⁷¹ Lo kin ti, əli əi nə: «E kin, j̄i sangi kadi dəw madi ki rangi əl ta dəe ti bəy a? J-əi je wa j-oi ta ka tae ti ki mbije ne ngata kin.»

23

Jəju a nə ngar Pilati ti

(Mt 27.2, 11-14; Mk 15.1-5; Jə 18.28-38)

¹ Go ti, j̄i taai pəti awi ki Jəju nə *Pilati ti.

² Ningə lo kin ti, iləi rəde isi indəi ta də Jəju ti əi nə: «Dingəm kam j-inge isi sulə dije kadi buki-de wale. Əl-de kadi ugəi la-mbə nje kə ki bo Səjar al. Taa a də ti nə əl bəy tək̄i n-e Kirisi, n-e ngar.»

³ Ə Pilati dəji Jəju ə nə: «İ ngar lə *Jipi je a?» Ba Jəju ile ti ə nə: «E ta ki tēē tai ti.»

⁴ Lo kin ti, Pilati əl ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je ki kosi je ə nə: «M-ingə ne madi ki asi kadi m-gangi-n ta də dingəm ti kin al.»

⁵ Nə uwəi tade ngə əi nə: «E nje sulə dije ki ne ndo ləne kadi təi rə. Hə ngire Galile ti, un-n dənangi ki Jude ba pəti, bit̄i ə tēē-n rəjeti ne kin.»

Jəju a nə Erod̄i ti

⁶ Loki *Pilatı oo ta kin ningə dəji ə nə se dıngəm kin e dəw ki Galile ti wa?

⁷ Ə loki oo kadi Jəju i gin beko ti lə *Erodi ningə, ilə sie adi Erodi ki dəkagiloe ti kin e Jorijaləm ti noo tə.

⁸ Loki Erodi oo Jəju ba, rəe nəl-e ngay tadə mari nu ba ə isi sangi kadi n-oo Jəju əji-n də ta lie ki dije isi əli. Erodi ində mene ti kadi Jəju a ra ne kəji je kadi n-oo.

⁹ Ə dəje ta je ngay, nə Jəju ile ti al.

¹⁰ Ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je əi noo, isi səki də Jəju ki təgide.

¹¹ Erodi əi ki asigar je ləne kidi Jəju, mbəi sie, ba iləi kibi ki ndole rəe ti, ə təli iləi sie adi Pilati gogi.

¹² NDəe ti noo, Erodi əi ki Pilati ki kəte əi njé bə je lə naa, təli madi-naa je.

Gangi ta koy də Jəju ti

(Mt 27.11-26; Mk 15.1-15; Jə 18.39-19.16)

¹³ *Pilatı bar ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je ki njé kun də kosi je,

¹⁴ əl-de ə nə: «təi ki dıngəm kin adi-mi əi nə e nje sulə dije buki-de wale, nə me ta ti ki m-dəje noosi ti ne kin, m-ingə ne ki majal ki isəki-e-n, ki asi kadi m-gangi-n ta dəe ti al.

¹⁵ *Erodi ka ingə ne madi al tə, tadə təl ilə sie rəjeti gogi. Ne ki asi kadi dəw təl-e-n goto.

¹⁶ Be ə, m-a m-adi indəi-e par ə m-a m-iyə taa.» [

¹⁷ Pilati əl be mbata də bal je pəti, lo ra nay paki ti, səbi kadi Pilati or dəw kare dangay ti adi-de.]

¹⁸ Nə dije pəti uni ndude ki taa əli əi nə: «təl-e kə ə or Barabasi adi-je.»

19 Barabasi e dæw ki uwæi-e dangay ti mbata e dan dije ti ki wongi ra-de dɔ njé kɔbe je ti me be ti nim, tɔli dæw nim.

20 Ningə tæki Pilati ndigi-n kadi n-iyə Jəju taa, təl dæji-de ta dɔ ti bəy.

21 Nə əi je əli ta ki ndu ki nga ngay əi nə: «Ibe kagi-dəsi ti, ibe kagi-dəsi ti.»

22 Pilati re sæde dɔ ti bəy ki kɔ mitə ə nə: «E ri ki majal ə dingəm kin ra ə? Ne ki asi kadi dæw tɔl-e-n goto, adi m-a m-adi indæi-e par ə m-a m-iyə taa.»

23 Nə əi je ai dɔ ndude ti, uni ndude ki taa, əli ta ki tɔgide ngay itə ki kəte kadi be kagi-dəsi ti tə bə wa.

24 Be ə, Pilati un ndune kadi n-ra ne ki kosi je ndigi.

25 Adi ɔr Barabasi ki ndigi kadi ɔr-e adi-de. Barabasi e dæw ki uwæi-e dangay ti mbata e dan dije ti ki rai wongi dɔ njé kɔbe je ti nim, taa tɔli dæw nim. NGA ningə ndigi kadi tə Jəju taa n-u le ji asigar je ti kadi rai sie ne ki go ndigi ti ləde əi kosi je.

*Awi ki Jəju ki lo be kagi-dəsi ti
(Mt 27.32; Mk 15.21)*

26 Loki asigar je isi awi ki Jəju ningə, ingəi Simo, dæw ki Sirən ti, ki j wale, ba indæi kagi-dəsi lə Jəju dæe ti, adi oti goe ti.

27 Kosi dije ngay uni go Jəju. Dəne je indæi kadide noji, ndingəi rəde mbata lie.

28 Be ə, Jəju yəti kəmne ki dɔde ti, əl-de ə nə: «Dəne je ki Jorijaləm, inoqi-mi al, nə kadi inoqi rəsi səi je wa, ə inoqi ngansi je.

29 MBata ndɔ a re noo kadi dije a əli əi nə: “Majikur ə dɔ kuji dəne je ti, e dɔ njé je ti ki oji ngon ndɔ kare al, ki iləi mba ta ngon ti al.”

³⁰ Lo kin ti noo be, dije a əli mbal je əi nə: “Osi dɔje ti!” Ə a əli dii je əi nə: “Ibɔyɔi-je✧!”

³¹ Kin ə dəw ra kagi mbəl be ningə, kagi ki tuti taa yəe a to ban ə?»

³² Lo kin ti, rəi ki baw kaya je kinjé təl nɛ joo kadi təli-de naa ti ki Jəju.

Dije bəi Jəju kagi-dəsi ti

(Mt 27.33-44; Mk 15.22-32; Jə 19.17-24)

³³ Loki rəi tɛɛi lo ti ki bari-e «Ka dɔ dəw» bə, asigar je bəi Jəju kagi-dəsi ti, loe ti noo, taa bəi baw kaya je ki joo ka kin naa ti ki Jəju dɔ kagi-dəsi ti tɔ. Bəi ki kare dɔ ji kɔe ti, ə bəi ki nungi dɔ ji gəle ti tɔ.

³⁴ Ningə Jəju əl ə nə: «Bai, adi mei səl dɔde ti, tado gəri nɛ ki a rai kam al.» Noo be, asigar je tigəi kir (mbare) dɔ kibɪ ti lie, ləbi-naa.

³⁵ Kosi dije ai noo a goi-de, ningə njé kun dɔ *Jipi je ibəi Jəju kogii əi nə: «Aji dije ki rangi, ən ə, kadi aji rone e wa adi j-o tɔ, təkɪ re e Kirisi lə Luwə ki Luwə mbəte✧.»

³⁶ Asigar je ka kin agi ki rɔ Jəju ti, mbəi sie, bə adi-e kasi ki masi kade əy✧.

³⁷ Ningə əli-e əi nə: «Re j ngar lə Jipi je ə, aji rəi j wa adi j-o.»

³⁸ Ba ndangi nɛ madi bəy tɔ me ba ti, indəi taa dɔ Jəju ti əi nə: «Dəw kam e ngar lə Jipi je.»

³⁹ Ningə baw kaya kare ki bəi-e dɔ kagi-dəsi ti taji Jəju ə nə: «I al ə ə nə j Kirisi ki Luwə mbəte a? Aji rəi j wa, ə aji-je səi.»

⁴⁰ Nə e ki nungi kəl ki madine ə nə: «I ki ta ki gangi ki kare wa kin isi dɔi ti tɔ kin, ibəl Luwə al a?»

✧ 23:30 Oje 10.8 ✧ 23:35 Pa je 22.8-9 ✧ 23:36 Pa je 69.22

41 Ki ɔ̃ji dɔ̃je, e go ti, tadɔ̃ e nẽ ki je wa ji dibi ə̃ ji tət̃i kande, nə̃ e, nẽ madi kare ki majal ki ra goto.»

42 Ba e ki nje kɔ̃l ki madine ka kin təl ə̃l Jə̃ju ə̃ nə̃: «Jə̃ju, ndɔ̃ ki a re tə̃ ngar ə̃, adi mei ole dɔ̃m ti.»

43 Ə̃ Jə̃ju ile ti ə̃ nə̃: «Tək̃i rɔ̃jeti, adi m-ə̃li, ɔ̃one wa kin a j̃ səm naa ti me ɔ̃e rənəl ti.»

Koy Jə̃ju

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Jə̃ 19.28-30)

44 Ki kadi ki kaw ki jam dɔ̃ ɔ̃e ti be, ə̃ lo ndul dɔ̃nangi ti bit̃i kadi ki mitə̃ ki lo sɔ̃lɔ̃.

45 Kadi ur dana, də̃w oo-e al. NGa ningə̃, kib̃i ki gangi lo ki me kə̃y ti lə̃ Luwə̃ gangi dana lə̃ naa je joo[☆].

46 Ba Jə̃ju un ndune ki taa ə̃ nə̃: «Bai, m-iyə̃ ndilm me jii ti.» Ningə̃ go ta ti kin ɔ̃a kə̃əe tɛ̃ɛ̃.

47 Loki ki bo lə̃ asigar je oo nẽ je ki rai nẽ kin be ɔ̃a, ilə̃ tɔ̃ji dɔ̃ Luwə̃ ti ə̃ ə̃l ə̃ nə̃: «E ki rɔ̃jeti, də̃w kin e də̃w ki dana.»

48 Kosi dije ki ə̃i lo nẽ ti kin, loki ooi nẽ ki ra kin ɔ̃a, təl̃i ɔ̃e je ki kadide ki kində̃, ndingə̃i rɔ̃de.

49 Dije pət̃i ki gəri Jə̃ju, ki də̃ne je ki j̃ sie Galile ti, ai saỹ ində̃i kə̃mde a ooi nẽ je ki isi rai nẽ.

Kilə̃ Jə̃ju ɔ̃e nin ti

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jə̃ 19.38-42)

50 Lo kin ti nɔ̃ɔ̃ be ə̃, dingəm kare ki tɔ̃e nə̃ Jisə̃pi j̃ nɔ̃ɔ̃ re. Jisə̃pi e ki kare dan njé gangi ta je ti lə̃ *Jip̃i je, e də̃w ki maji, e də̃w ki dana,

51 adi nẽ je ki made je dɔ̃ɔ̃i naa ti ə̃ rai kin, e ndigi sə̃de dɔ̃ ti al. Jisə̃pi e də̃w ki Arimate ti, ki e ɔ̃e lə̃ Jip̃i je. E isi nginə̃ ta kɔ̃ɔ̃e lə̃ Luwə̃ ki kadi a re.

52 Jisə̃pi aw rɔ̃ *Pilati ti, də̃je nin Jə̃ju.

☆ 23:45 Tɛ̃ɛ̃ ki taga 26.31-33

⁵³ Be ə, aw risi nin Jəju dɔ kagi-dəsi ti, re-n nangi, dole ki kibi, ɓa aw ile me be nin ti ki rai kadi mbal ti. E be ki dəw ilə nin ti al ɓəy.

⁵⁴ NDəe ti kin, e ndɔ ki dije isi ɔsi nja ne je naa ti, tadɔ lo ti par ə e ndɔ taa kəə.

⁵⁵ Dəne je ki j̄ ki Jəju Galile ti nu, rəi sie, awi naa ti ki Jisəpi. Awi goi be nin ki kadi iləi Jəju ti ka kin, ə ooi kuji kilə ki iləi nine.

⁵⁶ Go ti, təli awi be, indəi dɔ yibi kagi ki əti mbi, naa ti, mba kəy rɔ nin Jəju ti. Ningə ndɔ kər kəə, uwəi kɔ rɔde tək̄i ndu-kun əl-n✧.

24

Jəju j̄ lo koy ti

(Mt 28.1-8; Mk 16.1-8; Jə 20.1-13)

¹ NDɔ dimasi ki s̄j̄ bati ba ɓa, dəne je awi dɔ ɓadi ti ki yibi kagi ki əti mbi ki indəi dəe dana mba kəy rɔ nin Jəju ti.

² Loki awi ningə, ingəi mbal ki uti ta ɓadi ka kin dəw nduguru-e rangi.

³ Loki uri me ɓadi ti ɓa, oi nin Baɓe Jəju, al.

⁴ Loe ti nɔɔ be, gəri ne ki kadi rai al, ningə yə dingəm je joo ki iləi kibi ki ndoy rɔde ti, tɛɛi hɔy ki rɔde ti.

⁵ Bəl təl-de, adi iləi dɔde ki nangi, nə dingəm je ka kin əli-de əi nə: «Ra ban ə isi sangi dəw ki isi kəm dan njé koy je ti ə?

⁶ E goto ne ngata, j̄ taa lo koy ti. Ningə maji kadi adi mesi ole dɔ ta ti ki əl səsi loki e-n Galile ti ɓəy kin.»

✧ 23:56 Tɛɛ ki taga 20.10; Dətərənom 5.14

7 Əl ə nə: «Səbi kadi dije a iləi-mi *mi NGon dəw ji njé ra majal je ti kadi bəi-mi kagi-dəsi ti, ba go ti, m-a m-i taa lo koy ti ki ndo ki ko mitə go koym ti.»

8 Lo kin ti, mede ole do ta ti ki Jəju əl.

9 Be ə, loki təli do badi ti, rəi əri poy ne je kin njé ndo je ki dəgi gide kare əi ki ndəge je pəti adi-de oi.

10 Njé kər poy ne kin njé kaw kilə je e Mari ki Magidala nim, Jan nim, Mari ki ko Jaki nim, ki ndəgi dəne je ki əi səde.

11 Nə njé kaw kilə je ooi ta kin tə ta ni adi taai ta lə dəne je ka kin əl.

12 Lo kin ti noo, Piyər ə i ki ngədi, aw ilə mbəne be nin ti ningə, oo ta kibi je ki doləi nin par ə a nangi. Ne kin ndəji Piyər ngay, loki isi təl ki be.

*Jəju əi ki njé ndo je joo do rəbi ti ki kaw Emawusi
(Mk 16.12-13)*

13 NDəe ti wa ka kin, njé ndo je joo isi awi ngon be ti kare ki bari-e Emawusi, ki a asi kulə mətər dəgi gide kare ki be bo ki Jorijaləm.

14 *Njé ndo je ki joo ka kin, a əli-naa ta do ne je ti ki ra ne kin.

15 Ningə loki a əli-naa ta, a naji-naa ti ka kin ningə, Jəju tēə uwə səde rəbi.

16 Nə kəmdə uti dəe ti adi gəri-e əl.

17 Ə Jəju dəji-de ə nə: «E ri ə a naji-naa ta ti do rəbi ti be ə?» Ningə təli ai lo ka ti, kəmdə il kiriri.

18 Ba ki kare dandə ti ki təe nə Kiləwopasi əl Jəju ə nə: «İ ki kari ba par ə i dəw ki isi Jorijaləm ti ne ki kanji kadi oo ka ne je ki rai ne me ndo je ki ne kin!»

19 Ə təl dəji-de ə nə: «E ri ə ra ne ə?» Ningə iləi-e ti əi nə: «Ne ki ra ne əji-n do Jəju ki Najarəti ti, ki e nje kəl ta ki ta Luwə ti ki aw ki təgi ngay. Aw ki təgi me

kilə rane ti nim, me ta kəlne ti nim, no Luwə ti ki no dije me ti pəti.

²⁰ Nə ki bo je ki do njé kijə ne məsi kadi-kare ti, ki njé kun do Jipi je, uwəi-e, iləi-e ji dije ti kadi gangi ta koy dəe ti, ə bəi-e do kagi-dəsi ti.

²¹ Je j-o kadi e ə e dəw ki kadi a taa *Isirayəl je ilə-de taa. Ningə me ne je ti kin pəti, bone ə e ndo ki ko mitə ki ne je kin rai ne.

²² Nə ne kare, dəne je ki me buti ti ləje əli-je ne ki ndəji-je ngay. Teji ki sji bati ba awi do badi ti,

²³ nə oi nine al, ba təli rəi əli-je təkəi malayka je teji rəde ti əli-de təkəi a ki dəne taa.

²⁴ Ə madije je madi awi do badi ti ba, oi ne je təkəi wa ki dəne je əlii. Ningə e wa taa, dəw oo-e al.»

²⁵ Lo kin ti, Jəju əl-de ə nə: «Səi dije ki ne gər ləsi goto, ngə səsi kadi adi mesəi kalangi ba nje kəl ta ki ta Luwə ti!

²⁶ Səbi kadi Kirisi a ingə ko be taa kadi a ingə-n təba ləne.»

²⁷ Be ə, ər-n-de gin makitibi je pəti ki əl ta ki dəe ti, ilə ngire do ndu-kun ti lə *Mojə teje-n do njé kəl ta je ki ta Luwə ti pəti.

²⁸ Loki indəi do be ki isi awi ti bəsi ba, Jəju ra do kəmne ti tə ne ki a aw ki kəte be.

²⁹ Ə gangi-e əi nə: «Kadi ur ngata, adi lo dibəi, ə nə isi nangi rəjeti.» Be ə, tə aw səde lo kiside ti.

³⁰ Loki isi ta ne kuso ti səde, un mapa, ra oyo Luwə do ti, uwə tətəi naa ti, ba təl-n adi-de.

³¹ Lo kin ti ngata ə, kənde teje adi gəri-e təkəi e Jəju, nə loe ti noo, Jəju tən jipi adi ooi-e al.

³² Ə təli isi əli-naa əi nə: «Loki isi əl-je ta do rəbi ti, isi ər-n-je gin ne je ki ndangi me makitibi je kin, to tə ne ki e por ə isi o meje ti be.»

33 Ba loe ti noo, ii taai, t̄ali il̄ai d̄ode kaw Jorijal̄am gogi. Awi inḡai nj̄é ndo je ki d̄ogi ḡide kare ki nd̄age je ki gode ti kawī-naa isi.

34 Ə p̄ati əli nj̄é ndo je ki joo ka kin əi n̄a: «E ta ki r̄ojeti kadi Babe i lo koy ti! T̄eə inḡə S̄imo, adi S̄imo oo-e ki k̄amne!»

35 Lo kin ti, nj̄é ndo je ki joo, il̄ai r̄ode ɔri-de ḡin n̄e je ki inḡə-de d̄o r̄abi ti, ki ḡar ki ḡari J̄əju lo t̄ati mapa ti.

*J̄əju əji r̄əne nj̄é ndo je l̄əne
(J̄a 20.19-23)*

36 Loki isi əli-naa ta ba b̄əy n̄inḡə, J̄əju wa t̄eə h̄oy dande ti, əl-de ə n̄a: «Lap̄iya e s̄əsi.»

37 Lo kin ti, b̄əl t̄əl-de, nd̄ilde t̄eə. Gai kadi e nd̄il ə ooi-e.

38 Ə J̄əju əl-de ə n̄a: «Ra ban ə nd̄ilsi goto je, mesi t̄əsi je be ə?»

39 Īḡoi jim je, ki nj̄am je kin oi, e mi wa. ND̄il aw ki dane je, ki sinḡane je t̄əki oi-mi kin al.»

40 Lo kin ti, t̄əji-de j̄ine je, ki nj̄ane je adi-de ooi.

41 R̄ənəl dum d̄o nj̄é ndo je, e n̄e ki əti-de b̄əl ki dum, adi lo kadi ooi t̄ə e n̄e ki r̄ojeti nḡa. Ə J̄əju d̄əji-de ə n̄a: «Awi ki ngon n̄e kuso n̄e a?»

42 Ba adi-e ngon dam kanji ki ndaw.

43 Ə J̄əju taa, uso ta k̄amde ti.

44 N̄inḡə go ti, əl-de ə n̄a: «Ta je ki nd̄o ki m-əl s̄əsi loki mi-n s̄əsi b̄əy ə to kin: ND̄o ki m-əl s̄əsi t̄əki, n̄e je p̄ati ki ndangi me ndu-kun ti l̄ə *Moji je, ki me ta ti l̄ə nj̄é k̄əl ta je ki ta Luw̄ə ti, ki me pa kosi je ti kin, s̄əbi kadi a t̄ali tade be.»

45 Lo kin ti nḡa ə, J̄əju adi-de ku d̄ode, kadi ḡari me mak̄itibi l̄ə Luw̄ə.

⁴⁶ Ningə əl-de ə nə: «E ta ki ndangi kəte, tək mi Kiri si m-a m-ingə kə, di je a təli-mi, 6a go ti, m-a m-ji taa dan njé koy je ti ki ndə ki kə mitə lə ndə koy m*.

⁴⁷ Di je a iləi mbe ki təm, ilə ngire Jorijaləm ti, bi ti ki rə gin di je ti pəti, kadi di je iyəi go rəbi ne rade je ki majal kə, kadi Luwə iyə-n go majal je ləde kə tə.

⁴⁸ Ningə səi ə səi njé ma naji kin.

⁴⁹ Ki oji dəm, m-a m-ilə ki ne ki Bai un mindine də ti kadi n-a n-adi səsi kin. Ningə a isi be bo ti ne bi ti kadi təgi ki i dərə ti kin re dəsi ti bəy taa.»

Jəju aw dərə ti

(Mk 16.19-20; Knjk 1.9-14)

⁵⁰ Go ti, Jəju aw ki njé ndo je ləne bəsi kadi be ti ki Bətani, 6a əy jine ki taa, njangi dəde.

⁵¹ Loki njangi dəde ningə, iyə-de ə ər rəne kə rəde ti, 6a uni-e awi sie dərə ti.

⁵² Lo kin ti noo, njé ndo je əsi məkəside nangi noe ti, 6a təli gogi Jorijaləm ti ki rənəl ngay.

⁵³ Dəkagilo je pəti, əi gin kəy ti lə Luwə, iləi təji də Luwə ti.

---

* 24:46 Ejay 53; Oje 6.2

KĒLƏ-MĪNDĪ KĪ SĪĠ

New Testament in Bedjond (CD:bjv:Bedjond)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bedjond

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Bedjond

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-11-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022
a4f34a03-c89e-55e0-bc3f-22f7829df823